

T.C.
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

Z KUŞAĞI KADINLARININ SİBER ZORBALIK DENEYİMİ
VE GÜNDELİK HAYATA ETKİSİNİN TOPLUMSAL
CİNSİYET TEMELLİ İNCELENMESİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZEYNEP KÜÇÜKYAKICI

TEZ DANIŞMANI
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Biri

BOLU, TEMMUZ - 2024

KABUL VE ONAY SAYFASI

Zeynep KÜÇÜKYAKICI tarafından hazırlanan “**Z KUŞAĞI KADINLARININ SİBER ZORBALIK DENEYİMİ VE GÜNDELİK HAYATA ETKİSİNİN TOPLUMSAL CİNSİYET TEMELLİ İNCELENMESİ**” adlı tez çalışması jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak oy çokluğuyla kabul edilmiştir. 16/07/2024

Jüri Üyeleri

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim BİRİ
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Üye
Prof. Dr. Yahya Mustafa KESKİN
Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Üye
Prof. Dr. Erdal YILDIRIM
Munzur Üniversitesi

İmza

.....

.....

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. İbrahim KÜRTÜL
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir,

aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Teze ilişkin Turnitin adlı programında enstitü müdürlüğünce belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan benzerlik raporuna göre, tezin benzerlik oranı %30'u geçmemektedir.

Bu çalışma için Sosyal Bilimlerde İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'ndan 2023 / 43 sayısı ile etik izin alınmıştır.

.....
ZEYNEP KÜÇÜKYAKICI

ÖZET

**Z KUŞAĞI KADINLARININ SİBER ZORBALIK DENEYİMİ VE
GÜNDELİK HAYATA ETKİSİNİN TOPLUMSAL CİNSİYET TEMELLİ
İNCELENMESİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ
BOLU ABANT İZZET BAYSAL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
DR. ÖĞR. ÜYESİ İBRAHİM BİRİ
BOLU, TEMMUZ – 2024
XI + 130**

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemine başvurulmuş, fenomenolojik desen çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Katılımcı olarak sosyal medya uygulamalarını yaygınlıkla kullanan Z kuşağı kadınları seçilmiştir. Bu seçimde sosyal medya araçlarından herhangi birinin kullanımında siber zorbalık deneyimi yaşamış olma kriteri belirleyici olmuştur. Bu kapsamda çalışma, Bolu İli Merkez İlçesindeki 20 kadın katılımcı ile derinlemesine görüşme yapılarak gerçekleştirilmiştir. Bu fenomenolojik çalışmanın amacı, siber zorbalık olgusunu, Z kuşağı kadın bireylerin nasıl deneyimlediği ve nasıl anlamlandırdığını ortaya koymak, anlamak ve betimlemektir. Ayrıca, siber zorbalığın mağdurların gündelik hayatları üzerinde nasıl bir etki bıraktığını toplumsal cinsiyet çerçevesinde ele alıp anlamak çalışmanın amaçları arasındadır. Derinlemesine görüşmelerden elde edilen veriler betimsel olarak analiz edilmiştir.

Çalışmada, siber zorbalık olgusunun katılımcıların sosyal ilişkilerini, okul hayatını, sosyal aktivitelere katılımını, sosyal medyayı kullanma şeklini ve sürelerini olumsuz yönde etkilediği bilgisine ulaşılmıştır. Yaşları 19-23 arasında olan katılımcıların hepsinin siber zorbalığa erkekler tarafından maruz kaldığına ulaşılrken, mağdurların siber zorbalığa maruz kalma nedenlerini, öğrenilmiş cinsiyetçi söylemler üzerinden kadın olmalarına vurgu yaparak açıkladıkları elde edilen diğer bulgular arasındadır. Ayrıca mağdurların uğradığı siber zorbalıkta cinselliğe ve kadın bedenine dair izlerin bulunduğu tespit edilmiştir. Mağdurların yoğun olarak hissettiği duyguların korku ve çaresizlik olduğu elde edilmiştir. Son olarak, siber zorbalıkla baş etmede katılımcıların daha çok kendi yöntemleriyle sınırlı kaldıklarına, içlerinden sadece altısının polise şikayet ettiğine ve on bir katılımcının siber zorbalık sonrasında psikolojik yardım aldığına ulaşılmıştır.

ANAHTAR KELİMELE: Zorbalık, Siber zorbalık, Toplumsal cinsiyet, Z kuşağı

ABSTRACT

INVESTIGATION OF THE CYBERBULLYING EXPERIENCE OF GENERATION Z WOMEN AND ITS IMPACT ON EVERYDAY LIFE ON THE BASIS OF GENDER

MASTER'S THESIS

ZEYNEP KUCUKYAKICI

**BOLU ABANT IZZET BAYSAL UNIVERSITY INSTITUTE OF
GRADUATE STUDIES**

DEPARTMENT OF SOCIOLOGY

ASSIST. PROF. DR IBRAHIM BIRI

BOLU, JULY - 2024

XI + 130

This research was carried out within the framework of phenomenological pattern by applying qualitative research method. Generation Z women who use social media applications widely were selected as participants. In this selection, the criterion of having experienced cyberbullying in the use of any of the social media tools was decisive. In this context, the study was conducted by conducting in-depth interviews with 20 female participants in the Central District of Bolu Province. The purpose of this phenomenological study is to reveal, understand and describe the phenomenon of cyberbullying, how generation Z women experience it and how it makes sense. In addition, it is among the objectives of the study to examine and understand the impact of cyberbullying on the daily lives of victims within the framework of gender. The data obtained from in-depth interviews were analyzed in a descriptive way.

In the study, it was found that the phenomenon of cyber bullying negatively affected the participants' social relations, school life, participation in social activities, the way they used social media and their duration. While it was found that all participants between the ages of 19 and 23 were exposed to cyberbullying by men, other findings included that the victims explained the reasons for being exposed to cyberbullying by emphasizing their being women through learned sexist discourses. In addition, it has been found that there are traces of sexuality and women's body in the cyberbullying suffered by the victims. It has been found that the emotions that the victims feel intensely are fear and helplessness. Finally, it was found that the participants were mostly limited to their own methods in coping with cyberbullying, only six of them complained to the police, and eleven participants received psychological assistance after cyberbullying.

KEY WORDS: Bullying, Cyberbullying, Gender, Generation Z

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KABUL VE ONAY SAYFASI	iii
ETİK BEYAN.....	iii
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLO LİSTESİ	ix
KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ	x
TEŞEKKÜR	xi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	6
1. ARAŞTIRMA YÖNTEM VE TEKNİKLERİ	6
1.1 Araştırma Yöntemi	6
1.2 Fenomenolojik Araştırma Deseni	6
1.3 Derinlemesine Görüşme Tekniği.....	7
1.4 Betimsel Analiz	8
1.5 Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	9
İKİNCİ BÖLÜM	10
2. KAVRAMSAL OLARAK SİBER ZORBALIK VE SİBER	
MAĞDURİYETE SOSYOLOJİK BİR BAKIŞ.....	10
2.1 Zorbalık.....	10
2.2 Siber Zorbalık Tanımı ve Kapsamı.....	12
2.2.1 Siber Zorbalığın Uygulanma Şekilleri.....	14
2.3 Siber Mağduriyet	17
2.4 Siber Zorbalığın Uygulandığı Sosyal Medya Platformları.....	19
2.4.1 Instagram	20
2.4.2 Facebook.....	20
2.4.3 Twitter	21
2.4.4 Tiktok	21
2.4.5 Snapchat	21
2.4.6 Whatsapp	22
2.5 Sosyal Medya Platformlarının Özelliklerinden Doğan Siber Zorbalık ...	22
2.6 Siber Zorbalığın Mağdurların Hayatlarına Etkisi	24
2.6.1 Ruhsal Sağlık Üzerindeki Etkisi.....	24

2.6.2 Sosyal İlişkiler Üzerindeki Etkisi	25
2.6.3 Okul Yaşamı Üzerindeki Etkisi	26
2.6.4 Çalışma Yaşamı Üzerindeki Etkisi	27
2.6.5 Sosyal Medya Kullanım Şekli Üzerindeki Etkisi	27
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	29
3. TOPLUMSAL CİNSİYET VE Z KUŞAĞI ÇERÇEVESİNDE SİBER	
ZORBALIK	29
3.1 Kavramsal Olarak Toplumsal Cinsiyet	29
3.1.1 Cinsiyete Göre Belirlenen Rol Kalıpları	30
3.1.2 Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Edinim Süreçleri	32
3.2 Ataerkil Toplum Yapısı ve Kadın	34
3.3 Meşru Bedenlerde Cinsiyetleştirilmiş Siber Zorbalık	36
3.4 İlgili Kuramlar	40
3.4.1 Albert Bandura- Sosyal Öğrenme Kuramı	40
3.5 Kuşak Kavramının Tanımı ve Kuşakların Gruplandırılması	41
3.6 Sosyal Medya ve Dijitalleşen Rutinler	44
3.7 Cinsiyetlere Göre Z Kuşağının Karakteristik Özellikleri	47
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	50
4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI	50
4.1 Katılımcıların Demografik Bilgileri	50
4.2 Siber Zorbalık Deneyimleri Üzerinden Siber Zorbalığın Uygulayıcıları, Kullandıkları Araçlar ve Uygulama Şekilleri	52
4.3 Siber Zorbalığın Mağdurların Günlük Yaşamlarına Etkileri	66
4.3.1 Siber Zorbalığın Mağdura Hissettirdikleri	66
4.3.2 Siber Zorbalığın Sosyal İlişkiler ve Sosyal Aktivitelere Katılım Üzerindeki Etkisi	73
4.3.3 Siber Zorbalığın Akademik Alanda Yarattığı Etkiler	84
4.3.4 Mağdurların Sosyal Medyayı Kullanma Sıklıklarına ve Kullanım Şekline Etkisi	89
4.4 Mağdurların Siber Zorbalıkla Baş Etme Yöntemleri	96
4.5 Mağdurların Gözünden Siber Zorbalığa Uğrama Nedenleri	102
TARTIŞMA	107
SONUÇ VE ÖNERİLER	112
KAYNAKLAR	115
EKLER	127

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 4.1 Katılımcıların Hakkında Bilgiler	50
Tablo 4.1 (devam). Katılımcıların Hakkında Bilgiler.....	51

KISALTMA VE SEMBOLLER LİSTESİ

Dm : Direkt Mesaj

Kn: Katılımcı Sayısı

TC: Türkiye Cumhuriyeti

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

TEŞEKKÜR

Araştırma boyunca, bilgi donanımıyla yol gösteren, güler yüzlülüğü ve sabrıyla bana destek olan, kendime inanmam konusunda güç veren değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi İbrahim BİRİ'ye teşekkür etmek benim minnet borcumdur.

Eğitim hayatım boyunca, her kararında arkamda duran babam Ahmet KÜÇÜKYAKICI'ya, hayata olumlu tarafından bakmamı sağlayan annem Nuriye KÜÇÜKYAKICI'ya, her daim beni destekleyen ve bana inanan, sevgilerini uzaktan hissederek ayakta durmamın en büyük destekçileri olan kardeşlerim Elif ALTINTAŞ ve Şevval KÜÇÜKYAKICI'ya, bakışlarıyla umudum olan biricik yeğenlerim Hüseyin ALTINTAŞ ve Meva ALTINTAŞ'a teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans döneminin bana kattığı en güzel dost olan ve hayat hikayesiyle ilham veren arkadaşım Cafiye ÖZOĞUL'a teşekkür ederim.

Araştırma sürecini yönetmem konusunda gereken zamanı tanıyan, manevi desteğini esirgemeyen, her zaman anlayışlı olan canım eşim, yol arkadaşım Muhammet ZENCİR'e sevgimi ve teşekkürlerimi sunarım.

GİRİŞ

Günümüz toplumlarında teknolojinin her geçen gün gelişmesiyle birlikte, internet ve buna bağlı olarak sosyal medya uygulamaları hayatın içine yerleşmiş bulunmaktadır. Bu uygulamalar aracılığıyla standartları değiştiren ve kolaylaştıran yeni bir yaşam stiline adım atılmaktadır. Artık insanlar, fatura ödeme, toplantı yapma, eğitim bağlamında sınavlara katılma, kamusal alana katılmadan maddi kazancını elde edeceği işlerde çalışma, devlet kurumlarıyla bağlantılı olan bilgilerinde değişiklikler yapma ya da talepte bulunma, sağlıkla ilgili kurumlara erişebilme gibi işlerini ve sorumluluklarını internet aracılığıyla gerçekleştirmektedirler.

Sosyal medya uygulamaları ise, daha özele inerek kişinin fotoğraflarını, videolarını, fikirlerini özgürce paylaşabileceği bir alan yaratırken ayrıca başka insanlarla etkileşime girebilecekleri mesajlaşma hizmetini de sunmaktadır. Böylelikle sosyal varlık olan insanlar, ihtiyaçlarından biri olan diğer insanlarla etkileşime girme, sosyalleşme gibi durumlarını da sosyal medya uygulamaları ile karşılamaktadırlar. Öyle ki, sosyal medya uygulamalarının çoğu, iletişim konusundaki işlevleri bakımından ortak bir noktada buluşmaktadır. Bu işlevler gerek birisine bir şey danışmak olsun gerekse biriyle tanışmak ya da romantik ilişki yaşamak gibi çok geniş bir alana yayılmaktadır. Sadece bunlarla sınırlı olmamakla birlikte, kullanıcılarının istekleri doğrultusunda kimliğini gizlemelerine, özgürce hareket edebilmelerine olanak sağladığı için bir kişinin, başka bir kullanıcının videolarına, fotoğraflarına istediği doğrultuda ulaşabilmesi söz konusudur. Bunun devamında bu erişim sağlanan bilgiler, kişisel çıkarlar göz önünde bulundurularak kötüye kullanıldığında ise siber zorbalık kavramı ortaya çıkmaktadır. Siber zorbalık, bir kişinin sanal uygulamalar aracılığıyla başka bir kişinin hesabına sızması, onun kişisel verilerini kendi istekleri doğrultusunda kullanması, bu mahrem bilgiler aracılığıyla onu tehdit etmesi gibi eylemleri içermekle birlikte, kişiye psikolojik, cinsel, ekonomik, hatta sanal perdenin ortadan kalkması ile birlikte fiziksel şiddet uygulamasına dek uzanan kapsamlı bir şiddet türü olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla, şiddet türlerini kapsamakta olan zorbalık kavramı, kasten uygulanmakla birlikte, uygulanan kişiye tekrarlayıcı şekilde saldırgan davranışlarla zarar vermeyi ifade etmektedir (Kara ve Kaçar,

2017: 115). O halde, zorbalığın gerçek hayattan uzaklaşarak, sanal ortamda kendini, siber zorbalık olarak tanımlaması söz konusudur.

Sosyal medya uygulamalarının dezavantajlarını dengeleme noktasında avantajlarının bulunması, sürekli farklı çeşitlerinin ortaya çıkması ve insanlara, hizmetlerini gerçekleştirme kolaylığı sunmasından kaynaklı olarak son dönemlerde daha fazla tercih edilmeye başlanmakta olup, kullanıcı kitlesi gün geçtikçe artmaktadır. 2019 yılında Türkiye İstatistik Kurumu'nun 16-74 yaş aralığında bulunan kişilerin internet kullanımıyla ilgili ortaya koyduğu oranlara bakıldığında, erkeklerin % 81.8 iken, kadınların ise % 68.9'dur (TÜİK, 2019; akt. Çıtak ve Yücel, 2022: 165). Tüm istek ve ihtiyaçların sanal ortamla iç içe geçtiği dönem içerisinde doğan Z kuşağındaki bireyler, bu konuda büyük risk taşımaktadır. Z kuşağı, 2000 yılı ve devamında doğan kişileri kapsamakta olup, bu kuşaktaki kişiler tablet, akıllı telefon vb. gibi internetle ilişkisi bulunan teknolojik aletler üzerinden nitelendirilmektedir. Kuşakların internet kullanımları, amaçları ve karşılaştıkları riskler ile ilgili yapılan araştırmada, Z kuşağı diğer kuşaklar ile kıyaslandığında, Z kuşağı kapsamına giren katılımcıların tamamının günlük hayat içerisinde interneti aktif kullandıklarına, diğer kuşakların internete araştırma yapma, eğitim faaliyetlerini gerçekleştirme, alışveriş yapma vb. amaçlar doğrultusunda başvurduğu ortaya koyulurken, Z kuşağının sosyal medya uygulamalarına erişim sağlamak için interneti kullandığı bildirilmektedir. Z kuşağının, diğer kuşaklara göre belirgin farkla (% 59.2), ilişkilerini sosyal medya üzerinden kurmayı tercih ettiğine ulaşılrken, tüm kuşaklar kapsamında siber zorbalığa maruz kalma durumları incelendiğinde ise kadınların oranı % 63.7 iken, erkeklerin oranı % 36.3 olarak belirlenmektedir (Oğuz Özgür ve Özkul, 2022: 559-560). Yapılan araştırmaya göre, interneti gün içerisinde 1-2 saat aralığında kullanan kişilerin siber zorbalığa uğrama oranları % 8.3 iken, günün büyük bir çoğunluğunu internette geçirenlerden % 31.6'sı siber zorbalığa maruz kalmaktadır (Oğuz Özgür ve Özkul, 2023: 1545). Dolayısıyla, Z kuşağı bireylerinin sosyal medyayı yaşamsal alanının içerisinde yerleşmesi ve kullanım sıklıklarını arttırmasıyla birlikte sanal ortamdan gelecek olan risklerin hedefi olma ihtimali de fazlalaşmaktadır.

Çalışmanın odak noktasının kadınlar olduğu düşünüldüğünde, özellikle çoğu alanda dezavantaj yaşayan kadın bireylerin, içinde bulundukları kuşakları da devreye girince siber zorbalık çerçevesinde karşılaştıkları problemler daha da katı

hale gelmektedir. Bu problemlerin içinden çıkılmaz hale getiren toplumsal cinsiyet kavramının ise bu anlamdaki yeri yadsınamaz. Öyledir ki bu kavram çerçevesinde kadına ve erkeğe atfedilen rol kalıpları altında kadın-erkek davranışsal ve duygusal olarak şekillendirilirken, erkeğin güç ve özgürlük ile ilişkilendirilmesi, kadının ise çekingen, eylemlerini kısıtlayan, toplumun koyduğu ahlaki kurallara daha fazla uyması gereken bireyler olmaları gerektiğinin düşünülmesi, kadınların her alanda nasıl davranması gerektirdiğini şekillendirdiği gibi bu durum sosyal medyayı kullanma şekillerinde de belirleyici rol oynamaktadır. Bu rollerin dışına çıkılması gerekçesiyle siber zorbalığın türlerinden olan özellikle kötüleme, dışlama gibi saldırılara maruz kalınmaktadır.

Geçmişten günümüze kadar çözüm bulunamayan şiddet olgusunun kendini sanal ortamda var ederek güncel bir sorun olarak karşımıza çıkan ve beraberinde problemler getiren siber zorbalık olgusu, uzun vadede kişinin sadece ruh sağlığını etkilememekte aynı zamanda kişinin hayatının parçası olan ilişkilerinde (aile, arkadaş vb.), okul yaşamında, günlük aktivitelerini yerine getirmede de güçlükler doğurmaktadır. Dolayısıyla, şiddetin en kapsamlı hali olan siber zorbalık olgusu olumsuz anlamda geniş bir etki alanına sahip olması gerekçesiyle toplumsal olarak ele alınması gereken bir problem olduğunu netleştirmektedir.

Araştırmanın Konusu

Tüm bunlardan yola çıkarak araştırmanın ana problemi kapsamında Z kuşağı kadın bireylerinin sosyal medya uygulamaları kapsamında maruz kaldıkları siber zorbalık deneyimlerinin toplumsal cinsiyetle ilişkilendirilerek gündelik hayatlarını nasıl etkilediği üzerinde durulmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, siber zorbalık olgusunu Z kuşağındaki kadın bireylerin gözünden anlamayı, onların siber zorbalığı nasıl deneyimlediğini, bu deneyimlerinin gündelik hayatlarını yaşayış biçimlerine olan etkilerini derinlemesine anlamayı ve betimlemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca, şiddet türlerine dahil edilen siber zorbalık hakkında toplumun farkındalığını artırarak, bunu en aza indirmek ve ilgili kurumları bu probleme çözüm getirmesi konusunda cesaretlendirmek amaçları kapsamındadır.

Araştırmanın Önemi

Siber zorbalık üzerine çeşitli araştırmalar yapılmış olsa da bu bağlamda kadınlar ile ilgili yapılan çalışmaların ender olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu

Çalışma, özellikle teknolojik ağ içine doğan Z kuşağının, siber zorbalık ile karşılaşma açısından bk risk altında olması gerekçesiyle, bu kuşakta bulunan kadınların maruz kaldıkları siber zorbalık deneyimlerinin sosyal ilişkilere, kamusal alana katılıma, akademik başarıya, sosyal medya kullanım şekline olan etkisini, toplumsal cinsiyet olgusu bağlamında özel olarak ortaya koyduğu için ve bu bağlamda, kadınların günlük yaşam rutinlerinde yaşadıkları dezavantajların arttığına işaret ettiği, görünürlüklerinin kısıtlanmasına sebep olduğu için diğer çalışmalardaki eksikliği giderebilmesi adına önem taşımaktadır.

Yaşam kalitesini olumsuz yönde etkileyen siber zorbalık, kimi durumlarda en son boyut olan kişinin yaşamına son vermesine sebep olmasıyla ciddiyetini ortaya koymakta olup, bu olgunun deneyimleyenler için ne anlama geldiğine ulaşmak hem siber zorbalığa ket vurma hem de mağdurların üzerindeki etkileri anlayabilme konusunda işlevseldir. Çalışma, özellikle kadın temelli ilerlediğinden kaynaklı, kadınlar ve yapılacak diğer çalışmalar için yol gösterici niteliğe sahiptir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu alışma, yaşları 19-23 arasında olan Z kuşağı kadınlarından 20 kişinin katılım ve bilgileri ile sınırlıdır. Araştırma konusunun hassasiyet içermesi ve yaşanılan siber zorbalığın sonucunda oluşan gizlilikten endişe duyulması gibi sebeplerden kaynaklı olarak, katılımcılar görüşme onam formunu okuyup onaylamalarına rağmen araştırmadan çekilmek istediklerini beyan etmekte ve böylece araştırmanın saha kısmı zamansal olarak uzamaktadır. Dolayısıyla, katılımcılarla görüşmeler Mart 2023 ve Ocak 2024 tarihleri arasında gerçekleştirilmektedir. Ek olarak, katılımcılarla yapılacak olan görüşmelerin hastalık, ölüm gibi gerekçelerle planlanan zaman diliminde gerçekleşmeme durumu söz konusudur. Çalışma katılımcıların sıklıkla kullandıkları ve siber zorbalığı deneyimledikleri Facebook, Instagram, Twitter, Snapchat, Tiktok ve Whatsapp olan altı sosyal medya uygulaması ile sınırlandırılarak gerçekleştirilmektedir. Bu çalışmadan elde edilen veriler, kadınların siber zorbalığı nasıl deneyimlediğine dair elde edilen verilerle sınırlı kalmayıp, siber zorbalığın tetikleyici etkenleriyle neden sonuç ilişkisi kurularak nicel bir yöntemle araştırılıp, bilgi toplanılmasına ihtiyaç duymaktadır.

Yapılan literatür çalışması ve tüm bilgiler göz önünde bulundurulduğunda, çalışma dört bölümü kapsayacak şekilde oluşturulmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde, araştırmanın yöntem ve tekniklerinden bahsedilmektedir. Araştırmada

tercih edilen nitel araştırma yöntemi, fenomenolojik desen, derinlemesine görüşme tekniği, betimsel analiz açıklanmakta olup, araştırmanın evren ve örnekleme tanımlanmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümünde zorbalık ve siber zorbalığın tanımına, siber zorbalığın uygulanma şekillerine, siber mağduriyet kavramına, siber zorbalığın uygulandığı sosyal medya platformları ve bu platformların özelliklerine kavramsal olarak değinilmektedir. Ayrıca siber zorbalığın, mağdurların ruhsal sağlığı, sosyal ilişkileri, sosyal medya kullanım şekli, okul ve çalışma yaşamı üzerindeki etkileri tartışılmaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, toplumsal cinsiyet kavramı, toplumsal cinsiyet rolleri ve rollerin nasıl edinildiği, ataerkil toplum yapısında kadın ve kadına uygulanan siber zorbalık açıklanmaktadır. Ayrı bir başlık altında kuramsal çerçeveye salt haliyle yer verildikten sonra bu bölümün devamında, kuşak kavramının tanımından ve kuşakların sınıflandırılmasından, sosyal medya ve günlük yaşamdan, araştırmanın örneklemini oluşturan Z kuşağı kadınlarının ve erkeklerinin karakteristik özelliklerinden bahsedilmektedir.

Çalışmanın son bölümü ise bulguların yorumlanmasından oluşmaktadır. Katılımcıların demografik bilgileriyle başlayan bu bölümde, daha sonra Z kuşağındaki kadın mağdurların yaşadıkları zorbalık deneyimleri üzerinden siber zorbalık uygulayıcıları, kullanılan araçlar, uygulanan türler hakkında elde edilen veriler sunulmaktadır. Bu bölümün devamında ise siber zorbalığın, mağdurların günlük yaşamlarına olan etkileri; onların hisleri, sosyal ilişkileri, sosyal aktiviteleri, akademik hayatı, sosyal medya kullanım süreleri ve şekilleri bağlamında yorumlanmakta olup, mağdurların siber zorbalıkla mücadele etme yöntemleri ve mağdurlara göre siber zorbalık sebepleri ile ilgili elde edilen bulgulara yer verilmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ARAŞTIRMA YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

Bu bölümde, araştırmanın yöntemini oluşturan nitel araştırma yöntemi ve araştırmada tercih edilen fenomenolojik desen açıklanmaktadır. Ayrıca veri toplamada kullanılan derinlemesine görüşme tekniği ve verilerin analizinde kullanılan betimsel analiz tanımlanmakta olup, bu bölüm kapsamında araştırmanın evren ve örnekleme yer verilmektedir.

1.1 Araştırma Yöntemi

Bu araştırma olgu ve olayları anlamaya, yorumlamaya ve betimlemeye çalışan nitel yöntemle dayandırılmakla birlikte, insanların deneyimledikleri ortak fenomenleri anlamaya odaklanan fenomenolojik desen tercih edilerek gerçekleştirilmektedir.

Nitel araştırma yöntemi, gözlem, yarı yapılandırılmış veya yapılandırılmış mülakat, odak grup görüşmesi gibi teknikler kullanılarak, herhangi bir konu hakkındaki görüşlerin, o konuya dair algıların bütüncül olarak incelenmesini sağlayan araştırma yöntemidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 41; akt. Tekindal ve Uğuz Arsu, 2020: 156).

Bogdan ve Biklen'e göre nitel araştırmaların ayırt edici bazı özellikleri bulunmaktadır. Nitel araştırmalarda doğal ortam, verilerin elde edilmesi için temel kaynaktır. Araştırmacı, kişileri doğrudan gözlemleyerek ya da onlarla görüşmeler gerçekleştirerek verilere ulaşabilmektedir. Nicel araştırmalarda veriler, sayılar şeklinde toplanırken, nitel çalışmalarda eylemler, kelimeler, resimler gibi türlerle elde edilmektedir. Araştırmacı, gözlemlediği ve kaydettiği verileri verimli ve zengin şekilde betimlemektedir. Nitel araştırmalar neden ve nasıl sorusuna yanıt ararken, insanların birbirleriyle olan etkileşimlerinin ve belirli bir konuya dair tutumlarının nasıl gerçekleştiği üzerine odaklanmaktadır. Bu araştırma yönteminde tümevarımsal bir yol izlenmekte olup, parça halinde toplanan verilerden bir bütün oluşturulmaktadır (Fraenkel ve ark., 2012: 426-427).

1.2 Fenomenolojik Araştırma Deseni

Fenomenoloji, insanların günlük hayatları içerisinde karşılaştıkları olguları nasıl algıladığı, nasıl anlamlandırdığı ve bu olguya yönelik deneyimlerinin nasıl

olduğunu ortaya koyan nitel araştırma deseni olarak tanımlanmaktadır (Koballa ve ark., 2000; akt. Yıldız ve ark., 2012: 81).

Fenomenolojik araştırmalar, belirli sayıda kişilerin bir olguya yönelik olan algılarını ve olguya karşılık gelen tepkilerini araştırmayı hedeflemektedir. Bu desene dayalı olan çalışmalarda, araştırmacı, olgunun temel yapısını ortaya koymaya çalışırken, aynı zamanda bir olguya dair birden fazla algıya ulaşılması ve bu algıların ortak noktalarına işaret edilmesi mümkündür. Bu desenin önemini ortaya koyan diğer noktalardan biri de deneyimin özüne ışık tutmasıdır. Fenomenolojik çalışmalarda, araştırmacı tek bir olguyu deneyimleyen kişilerin, yaşadıkları üzerine düşünerek anlatmasını isterken, kimi durumlarda bu anlatıların ses kaydı altına alınacağı şartlara ihtiyaç duyulmaktadır. Araştırmacı, görüşmelerin sonunda katılımcıların olguya yönelik yaptığı tanımlama ve anlamlandırmaları arasından ilgili olanları ayıklamakta ve temalar haline getirerek kümelendirmektedir (Fraenkel ve ark., 2012: 432-433).

1.3 Derinlemesine Görüşme Tekniği

Derinlemesine görüşme, katılımcılara açık uçlu sorular yönlendirilirken, araştırmacıların, katılımcıların verdiği cevapları dinleyip, bunları bir kağıda not ederek ya da elektronik cihazla kaydederek yaptığı nitel araştırma yönteminde bulunan veri toplama tekniğidir. Konuya dair detaylar elde edebilmek için ek sorular yöneltilmesine olanak sağlayan bu teknik ile araştırmacı konuyu daha verimli hale getirerek doyurmaktadır (Kümbetoğlu, 2008: 71). Dolayısıyla bu veri toplama tekniği, az kişiyle görüşülmesi durumunda bile ele alınan olguya dair daha derin bilgi toplanmasını sağladığı ve olguyu katılımcıların bakış açısıyla ele almayı mümkün kıldığı için, araştırmada derinlemesine görüşme tekniği kullanılmakta olup, bu teknik, araştırmanın amacı ve çalışma grubuyla örtüşmektedir.

Araştırmaya başlamadan önce katılımcılara, siber zorbalığın ne olduğuna dair kısaca bilgi veren ve katılımcıların araştırmaya katılmada gönüllülük ilkesine bağlı olduğu etik prensibini esas alan ve araştırmanın amacını içeren görüşme formu verilmektedir. Görüşmeler, katılımcılarla yüz yüze ve yalnız yapılmış olup, katılımcıların istedikleri zaman diliminde, kendilerini rahat hissettikleri ve istedikleri ortamlarda gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler etik sınırlar gözetilerek oluşturulduğu için, katılımcılardan isim ve soy isim istenmemekte, sadece araştırmaya rızaları doğrultusunda katıldıklarına dair görüşme formunu, içinde

bulundukları tarihi yazarak onaylamaktadırlar. Bu sebepten dolayı araştırma boyunca katılımcıların ifadelerinden K1, K2.. şeklinde bahsedilmektedir. Araştırma sürecinde, kendilerini rahatsız hissettikleri bir durum olduğunda araştırmadan çekilme haklarının olduğuna dair onam formu aracılığıyla bilgilendirme yapılmaktadır. Görüşme esnasında, katılımcılara yöneltilen sorulardan ilk dördü demografik bilgilerini içeren sorularken, kalan on üçü siber zorbalık deneyimini ve siber zorbalığın hayatları üzerindeki etkisini anlamaya yönelik temaları içeren sorular olmak üzere toplam 17 soru sorulmaktadır. Sorular, Creswell'in (2014/2017) nitel araştırma sorularını hazırlama aşamasında izlenmesi gereken hususları temel alarak ve katılımcıların hassasiyetini, haklarını göz önünde bulundurarak oluşturulmuştur (Creswell, 2014/2017: 139). Sorular, katılımcılara sunulmadan önce soruların nitelediği anlamın, kastedilen anlam ile örtüşüp örtüşmediği çeşitli kişiler ile görüşülmüş olup, pilot uygulaması yapılarak test edilmektedir. Çünkü pilot uygulaması araştırmayla ilgili düzenlenmesi ve geliştirilmesi gereken noktaların önceden fark edilmesini, araştırmacının, araştırmaya olan bakış açısını ortaya koymayı, belirli sınırlarla soruların oluşturulmasını ve araştırmayı özümsemeyi sağlamaktadır. Bunların yanı sıra, verilerin toplanılması sürecini ve soruların birbiriyle olan bağlantısını görmeye yardımcı olmaktadır (Creswell, 2013: 165). Bunlar göz önünde bulundurularak, pilot uygulamanın yapılması, araştırmaya yol gösterici olmaktadır. Görüşmelerin süresi yaklaşık olarak 30-40 dakika arasında sürmekte olup, yanıtlanan sorular katılımcıların bilgisi ve izni dahilinde ses kaydı altına alınmaktadır. Ses kaydına alınan veriler, en ince ayrıntısına kadar kağıda yazılarak doküman haline getirilmiş ve bilgilendirilmiş onam formunda katılımcıya belirtildiği gibi hiçbir yerde paylaşılmadan ses kayıtları silinmiştir.

1.4 Betimsel Analiz

Dokümanlardan yola çıkarak elde edilen veriler betimsel olarak analiz edilmektedir. Betimsel analiz, görüşmelerden elde edilen metinlerin, görüşme sırasında alınan notların içerisinden doğrudan alıntı yapılarak ifadelere yer verilmesini ve problemle ilintili olan verilerin üst tema, alt tema ve kategorilerle gösterilmesini sağlayan analiz çeşididir (Günbayı, 2024). Betimsel analiz dört aşamada gerçekleştirilmektedir. Bunlardan ilki araştırmanın kavramsal çerçevesi, soruları ve yapılan görüşmelerden yola çıkarak temaların nasıl oluşturulacağı ve verilerin hangi temalara yerleştirileceği belirlenmektedir. İkinci aşama, temaların

belirlenmesi ve verilerin yerleştirilmesini içerirken, üçüncü aşamada, veriler katılımcıların doğrudan ifadeleri ile desteklenmektedir. Son aşama ise verilerin açıklığa kavuşturularak anlamlandırılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 224; akt. Karataş, 2015: 73). Buradan yola çıkarak, katılımcıların verdiği ifadelerin her biri ayrı olarak okunduktan sonra, konular belirlenmekte ve bunlar üzerinden kodlar oluşturulmaktadır. Katılımcıların verdiği ifadeler ve araştırma soruları dahilinde temalar belirlendikten sonra veriler arasında birbiriyle ilişkili olan ve tekrar eden anlamları içeren kısımlar, ilgili olan temaların altına yerleştirilmektedir. Her temada katılımcıların doğrudan alıntılarına yer verilerek metinler oluşturulmaktadır. Böylelikle ayrı parçalar, yedi tema üzerinden yeniden bir bütün haline getirilerek sunulmakta ve yorumlanmaktadır.

1.5 Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmada kullanılacak olan yöntemi belirledikten sonra, araştırmanın konusuyla ilişkili olan evrenin ve örneklemin belirlenmesine ihtiyaç doğmaktadır. Evren, araştırmadan elde edilmek istenen verilerin toplanmasını sağlayan bireyler ve nesneleri içeren büyük grup olarak nitelendirilmektedir. Bu grup içerisinde evrenin özelliklerini temsil edecek olan ve çeşitli yöntemlerle seçilen parça ise örneklem olarak ifade edilmektedir (Kadıoğlu, 2024). O halde siber zorbalığın son dönemlerde kadınlara yöneltilen yeni şiddet türü olması gerekçesiyle, Bolu ili Merkez ilçesinde bulunan siber zorbalığa maruz kalmış Z kuşağı kadınları araştırmanın evrenini oluşturken, bu kuşaktaki siber zorbalığı deneyimleyen kadınlardan seçilen 20 kişi ise, araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır. Z kuşağının temel alınmasındaki asıl sebep ise bilindiği gibi bu kuşaktaki kişilerin teknoloji ile bütünleşmesi ve hayatlarındaki rutinlerin büyük bir kısmını sosyal medya mecralarında gerçekleştirmeleridir. Örneklemin seçiminde ise, amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmaktadır. Çünkü, belirli bir konu hakkında derinlemesine araştırma yapabilmeye ve çalışma kapsamında belirlenen araştırmanın amacı ile ilintili bilgi edinmeye tercih edilen bu örneklem seçimi sayesinde zengin içerikler elde edilmektedir (Büyüköztürk, 2012; akt. Yıldız ve Demir, 2021: 124). Dolayısıyla, katılımcıların zengin içerikli deneyimlerinden yola çıkılmakta olup, siber zorbalık olgusu ele alınarak incelenmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KAVRAMSAL OLARAK SİBER ZORBALIK VE SİBER MAĞDURİYETE SOSYOLOJİK BİR BAKIŞ

Araştırmanın bu bölümünde, zorbalık ve siber zorbalık kavramlarının karşılık geldiği anlamlar, benzerlikleri ve farklılıkları çerçevesinde tartışılırken, siber zorbalığa hangi türlerde rastlanıldığına, siber mağduriyet kavramına, siber zorbalığın deneyimlendiği sosyal medya platformlarına, bu platformların özellikleriyle ilişkili olan siber zorbalığa bütünsel olarak açıklık getirilmektedir. Ayrıca siber zorbalığın mağdurlar üzerinde bıraktığı etkiler, ruhsal sağlık, sosyal ilişkiler, sosyal medya kullanım şekli, okul ve çalışma yaşamı olmak üzere çeşitli şekilde özele indirgenmekte olup, yapılan çalışmalardan yola çıkarak desteklenmektedir.

2.1 Zorbalık

Zorbalık, günlük yaşamın her alanında karşılaşma ihtimalinin bulunduğu sosyal bir problem olarak varlığını sürdürmektedir. Zorbalık kavramının doğmasında başat rol oynayan mobbing kavramı, ilk olarak 1960'lı yıllarda hayvan bilimiyle ilgilenen K. Lorenz sayesinde tanınmaktadır. Lorenz'e (1991) göre mobbing, büyük olan canlının, küçük olanlara uyguladığı bir saldırganlıktır (Lorenz, 1991; akt. Ekinci ve Kayapalı Yıldırım, 2020: 1). Temel itibarıyla benzer eylemden doğan zorbalık kavramı ise ilk olarak psikolog Olweus sayesinde literatüre dahil edilmektedir. Olweus'un tanımına göre zorbalık, bir kişi ya da kişiler tarafından kendini savunamayan diğer kişiye karşı uygulanan agresif bir davranıştır (Olweus, 2011; akt. Uludaşdemir, 2017: 9). Örgütsel bağlamda ilk tanımlayan Leymann'a göre, etkileşim aracılığıyla bir kişi ya da bir grubun sistematik olarak saldırmaları ve mağduru çaresiz hale getirmesidir (Leymann, 1996: 168). Günümüze kadar gelen ve devam eden bir olgu olan zorbalık Pişkin'e göre, sadece saldırganlığa indirgenerek açıklanamayacak olmakla birlikte, kişinin kasıtlı olarak zarar vermesi, bunun tekrar eden bir şekilde gerçekleşmesi ve güç dengesizliğinin bulunması gerekmektedir (Pişkin, 2002; akt. Yurdakul, 2020: 7). O halde bu tanımdan hareketle eylemin zorbalık olarak değerlendirilebilmesi için belirli kriterler çerçevelenmiş bulunmaktadır. Bunlar yapılan eylemde bir amacın bulunması, güç faktörünün işlevselliği ve sürekliliktir. Eylemin altında yatan

amaç; mağdura fiziksel, sosyal ve duygusal açıdan verilecek zarar doğrultusunda davranışların şekillendirilerek uygulanmasıdır (Pearce, 2002: akt. Uysal ve Dinçer, 2012: 472). Güç faktörü, mağdurun, zorbalığı yapan kişiye göre kendini bireysel anlamda fiziksel, ruhsal açıdan yetersiz olarak görmesi, kendini savunabilecek durumda olmaması ve özellikle zorbalığı yapanların birden fazla kişi olması durumunda, mağdurun azınlıkta olması olarak ifade edilirken, son kriter olan süreklilik ise, eylemin birden fazla olacak şekilde periyodik olarak gerçekleşmesidir (Smith ve Ananiadou, 2003: 189-192).

Olweus, zorbalığı dolaylı ve doğrudan olmak üzere iki grupta ele almaktadır. Doğrudan zorbalıkta söz konusu bir hedef olmakta ve mağdur olan kişi zorbalığı yapan kişiyi bilmektedir. Dolaylı olan zorbalık ise, soyut olarak gerçekleşmekte, zorbalığı uygulayan kişi kendini gizlediği için veya üçüncü kişiler aracılığıyla zorbalık uyguladığı için mağdur çoğu zaman kişiyi ayırt edememekte ve içsel bir dışlanmışlığa maruz kalmaktadır (Olweus, 1993; akt. Özdiñer Arslan ve Savaşer, 2009: 222). Doğrudan zorbalık, vurma, tekme atma vb. temas içerikli darbeler, lakap takma, hakaret içerikli küfürler etme, eşyalarını zorla alma gibi eylemleri içerirken (Çankaya, 2011: 83), ilişkilerde manipüle etme, gruba dahil etmeme, kişiyi yok sayma gibi psikolojik anlamda yapılan eylemler dolaylı zorbalık türünde yer almaktadır (Karataş, 2011: 18).

Tek bir kavram olarak ortaya çıkan zorbalık, zaman içerisinde şekil değiştirmekle birlikte artık ev içerisindeki özel alandan başlamasının yanı sıra, ev dışındaki kamusal alanda bulunan, dahil olduğumuz her mekana sirayet etmiş bulunmaktadır. Zorbalığı oluşturan özelliklerden kasıtlı olma ve güç temel alındığında, daha çok yetişkin bireylerin gerçekleştirdiği zarar verici bir davranışken, artık bu durumun çok küçük yaşlara düştüğü görülmektedir. Son dönemlerde zorbalık üzerine yapılan çalışmaların okul ve okul çağındaki çocuklar üzerinde şekillenmesi zorbalığın yaygınlığını göstermektedir. Bu denli genişlemiş olan ve farklı dallarda bulunan kişiler tarafından tanımlamaları yapılan zorbalık kavramının sosyolojik boyutlarıyla, daha çok nedenleri ve etkileri bağlamında karşılaşılmaması söz konusudur. Zorbalıkla birlikte birey, kendine olan güvenini kaybetmekte, depresif ruh haline bürünmekte, duygu karmaşası yaşamakta, mağdur içine dahil olduğu gruplardan kendini geri çekmekte ya da kendi isteği dışında, damgalanarak dışlanmaktadır (Kara ve Kaçar, 2017: 115-117). Böylece

zorbalık bireysel etkiden çıkıp, toplumsal olarak etki alanlarını göstermeye başlamaktadır.

2.2 Siber Zorbalık Tanımı ve Kapsamı

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte, internet kullanımının artması söz konusu olup, istenilen bilgiye kolayca ulaşmamıza, sosyal ilişkilerimizi, kültürlerimizi, değer yargılarımızı vb. devam ettirmemize imkan sağlanan ortamda kendimizi yeniden var etmekteyiz. Tüm bu imkanlar, amaç doğrultusunda kullanıldığında kolaylıklar sağladığı gibi, amacından sapıldığı noktada ise problemler ortaya çıkmaktadır. Öyle ki, zorbalık kavramı internet ile bütünleşmekte ve kaçınılmaz bir olgu haline gelmektedir. Bu durum son dönemlerde daha çok görünür olan siber zorbalık sorunsalını doğurmaktadır. Siber zorbalık kavramına ilişkin tanımlamadan önce siber ve siber alanın açıklanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Siber, içerisine bilgisayar, ağ vb. dahil edildiği, internetle ilintili olan ve internetle ilgili gerçekleşen her türlü durumları kapsamaktadır. Siber alan veya siber ortam denilen kavram ise, donanım, yazılım, sistem, insanlar arasındaki etkileşim ve iletişimin gerçekleştiği alandır (Klimburg, 2012; akt. Hekim ve Başbüyük, 2013: 136). Bu alanlarda insanların birbirlerine karşı zarar verme boyutuyla gerçekleştirdiği eylemler siber zorbalığı meydana getirmektedir. O halde, siber zorbalığın evrensel bir tanımı bulunmamakla birlikte, kavramı ortaya çıkaran Belsey'e göre siber zorbalık, bir kişi veya grubun teknolojik ortamlardaki araçlar vasıtasıyla başka bir kişiye uyguladığı saldırgan davranışlarını kasıtlı ve tekrar eden şekilde sergilemesidir (Belsey, 2024).

Siber zorbalık ve zorbalığın teorik açıdan ortak bir noktada buluşmaları söz konusudur. Her ikisinin de doğasını anlayabilmek için temel aldıkları kriterler bağlamında tartışılması sağlıklı olacaktır. O halde her iki olgu karşılaştırıldığında eylemin çıkış noktaları itibarıyla siber zorbalık, zorbalığın devamıdır (Shariff, 2005: 458), fakat birbirinden ayrıldıkları noktalar da bulunmaktadır. Ayrımalarında dikkat çeken noktalardan biri, zorbalığı gerçekleştirebilmek için temasın olması gerekirken, siber zorbalıkta fiziksel faktöre gerek duyulmadan internet ortamı üzerinden, çeşitli uygulamalar aracılığıyla mağdura zarar verilebilmektedir. Ayrıldıkları diğer noktaya bakıldığında, siber zorbalığı yapan kişinin kimliğini gizleyebilmesidir. Mağdur siber zorbalık uygulayıcısını bilmemektedir (Aksaray, 2011: 410). Bu kişi akrabası, erkek arkadaşı, tanıdığı veya tanımadığı bir kişi olabilmektedir.

Dolaylı yoldan gerçekleşen zorbalık, türleri bakımından ele alındığında, zorbalıkta olduğu gibi siber zorbalıkta da benzer içeriklerle saldırılar gerçekleştirilmektedir. Siber zorbalık, gerçek ortamlarda gerçekleşmediği için mekânsal açıdan bir sınırlandırma söz konusu değildir. Bu noktada zaman devreye girerek günün her saatinde gerçekleştirilebilecek bir eylem haline gelmektedir. Aynı zamanda zorbalığa göre etki alanları ve hızı daha fazladır. Çünkü mağdura yönelik küçük düşürücü bir eylem, kişisel görüntü, belge, video vb. siber ortama yüklendiği andan itibaren, bu bilgilere herkes erişebildiği gibi, siber zorbalığı uygulayan bir kişiyken birden fazla kişiye evrilme ihtimali söz konusudur. Zorbalıktaki temel kriterlerden biri olan güç dengesizliği, siber zorbalıkta sadece uygulayan kişinin internet ve beraberinde gelen araçları kullanma konusunda yeterliliğe sahip olması açısından bir benzerlik taşısa da, bu durum siber zorbalık için olmazsa olmaz bir kriter değildir. Dolayısıyla siber zorbalığı uygulayan kişinin mağdura göre fiziksel olarak güçlü olması, yaşının büyük olması gibi nitelikler siber zorbalığın uygulanmasında ön planda değildir (Ekinci ve Kayapalı Yıldırım, 2020: 31-35).

Zorbalığın diğer bileşeni olan eylemin tekrar etmesi durumu siber zorbalıkta da gerçekleşebilir. Diğer taraftan siber zorbalıkta bir kere yapılan bir eylemin bile mağduriyet durumu yaratabilmesi ve bunun etkisinin tekrar eden eylemler kadar güçlü olabilmesi söz konusudur (Betts, 2016: 38). Her ne kadar birbirinden farklılıkları bulunsa da aslında zorbalık olgusu şekil değiştirerek siber ortama taşınmaktadır. Bu farklılıkların, siber zorbalığı daha tehlikeli ve katı hale getirerek ciddi sonuçlarla neticelenmesine sebep olabilmesi mümkündür. Bunların yanı sıra, siber zorbalık, uygulayan kişiye, niteliğine ve etkisel anlamda derinliğine göre siber alandan çıkıp, zorbalığa bürünmektedir. Özellikle siber zorbalığı uygulayan kişi ile mağdur arasında romantik ilişki söz konusu ise bu durumun gerçekleşme ihtimali artmakla birlikte, siber zorbalık daha uzun döneme yayılabilmektedir. Böylece, siber zorbalığa maruz kalan birinin, tekrar zorbalığa maruz kalabilme ihtimali bulunmaktadır (Dinç Kırılı, 2020: 26). Dolayısıyla zorbalık siber zorbalığa evrildiği gibi siber zorbalık da zorbalığa dönüşebilmekte ve kısır döngü halinde kendilerini yineleme özelliğini sergilemektedirler.

Siber zorbalık kavramının bazı kaynaklarda siber/dijital şiddet olarak da ele alınması söz konusudur. Dijital şiddet kavramının literatürde sadece bu isimle anılmamakla birlikte aynı zamanda çevrimiçi şiddet, siber şiddet olarak da

adlandırmaları mevcuttur (Kantar, 2023: 54-55). Mağdurun utanç verici ya da özel olan görüntülerini fotoğraflamak, mağduru küçük düşürmek amaçlı onunla ilgili çevrimiçi profiller oluşturmak, çevrimiçi ortamdan/gruptan dışlama, mağduru damgalamaya yönelik söylentiler çıkarma gibi davranışlar siber zorbalık eylemlerine işaret etmektedir (Erdur-Baker ve Topçu, 2008; akt. Karaca, 2023: 33). Buna ek olarak siber zorbalar, mağdurun rızası olmadan elde ettiği bilgiler aracılığıyla mağduru ekonomik açıdan sömürebilmektedir. Bakıldığında, siber zorbalıkta uygulanan eylemler, şiddet türlerini içinde barındırmakta, bu şiddet türlerini sanal ortamda da devam ettirmekte ve şiddetin yeni yüzü olarak ortaya çıkmaktadır (Çıtak ve Yücel, 2022: 165). Şiddet, genel olarak insanları sözel, cinsel, fiziksel ve ekonomik açıdan hasara uğratacak eylemler olarak tanımlanabilir. O halde, siber şiddet ise, bir kişinin çeşitli teknolojik araçlar kullanarak (telefon, internet vb.), kurbanı ait olan bilgileri kötü amaçla kullanması, siber alanda kurbanı taciz ederek rahatsızlık duymasını sağlaması, kurbanı uygun olmayan içerikleri göndermesi, bunları yayınlaması, bireyi özel bilgileri ile tehdit etmesi ve kurbanı kasten zarar vermesi olarak tanımlanmaktadır (Jones ve ark., 2013: 54).

2.2.1 Siber Zorbalığın Uygulanma Şekilleri

Siber zorbalık tek yönlü uygulanmamakla birlikte, farklı ve karmaşık şekillerde gerçekleşmektedir. Özellikle olgular iç içe geçtiğinden dolayı türlerini birbirinden ayırmak oldukça güçleşmektedir. Ayrıca teknolojinin modernleşmesi her geçen gün geliştiğinden kaynaklı olarak bu durum daha da zorlaşmaktadır (Ekinci ve Kayapalı Yıldırım, 2020: 42). Siber zorbalığı türlere ayırarak detaylandıran Willard (2007) yedi kategori altında incelemektedir (Willard, 2007: 5). Bu kategorilerden ifşa ve düzenbazlık ayrı olarak ele alınmaktadır.

Parlama (Flaming): Çevrimiçi ortamlarda kaba, saldırgan bazen de tehditkar bir dil kullanılarak kısa süreli kavganın gerçekleştirilmesidir. Bu tür mesajların daha uzun süreli ve yoğun şekilde yaşanmasından dolayı çevrimiçi alevlenen savaş olarak nitelendirilebilir. Genelde başkalarıyla sohbet edilen sanal ortamlarda (oyun, sohbet odaları vb.) meydana gelebilmektedir. Tartışma, sadece bu platformlar üzerinde kalmayıp mağdurlar özel yolla iletişime geçerek devam ettirmektedirler. Bu tür, sosyal güç düzeyine sahip olan kişilerin tekrar eden eylem ve etkileşimlerini içerdiği gerekçesiyle zorbalığa da dahil edilebilmektedir (Willard, 2007: 5-6). Herkesin erişim sağlayabildiği ve şahit olduğu ortamlarda

gerçekleşen tartışmaları, izleyen kişiler daha da içinden çıkılmaz bir duruma sokabileceği gibi sessiz kalabilmekte ya da kavgayı kontrol ederek sonlandırmaya çalışabilmektedirler (Baştürk Akça ve Sayımer, 2017: 5). Bu siber zorbalık türü, bazı kaynaklarda çevrimiçi kavga olarak da nitelendirilmektedir.

Taciz (Harassment): Hedef olarak seçilen kişiye teknolojik araçlar ile saldırgan mesajlar gönderilmeye devam edilir. Buna kamusal iletişim ortamlarında da rastlanılmaktadır. Parlamaya göre daha uzun süreli olarak gerçekleşmekle birlikte sürekliliği ifade etmektedir. Ayrıca taciz, siber zorbanın yönlendirmesi ile birden fazla kişi tarafından da gerçekleştirilebilmektedir. Taciz, genelde tek taraflı olarak uygulanırken, mağdur zorbayla olan iletişimini kesmeye çalışmakta fakat zorba, çevrimiçi ağlar aracılığıyla mağdura saldırı mesajları gönderebilmektedir (Willard, 2007: 6-7).

Karalama (Denigration): Genellikle dedikodular ve söylentiler üzerinden şekillenmekte olup, bir kişinin sanal ortam üzerinde hedeflediği kişi hakkında doğru olmayan bilgiler yayınlarak ya da başkalarına göndererek zarar vermesidir. Zorbalığı uygulayan kişi genellikle sosyal ilişkilere zarar vermek, utandırmak ve küçük düşürmek amacıyla bu eylemleri gerçekleştirmektedir. Karalamanın bir alt kategorisi ise, siber zorbalığı uygulayan kişi, mağdurun fotoğrafını, başka yerden elde edilen fotoğrafa yerleştirip müstehcen görüntüler elde ederek, başkalarının görmesi için bunu sanal ortamlarda yayınlaması, yayınlamakla tehdit etmesi ya da başkalarına göndermesidir. Bu siber zorbalık türünde en çok tercih edilen mağdurun özel hayatıyla ilgili bilgilerin kullanılmasıdır (Willard, 2007: 7-8). Ayrıca bu noktadaki dezavantajlardan biri de siber mağdurun, erişimine engel koyulduğunda bu paylaşılan bilgilere ulaşamaması sonucunda uzun bir süre sosyal medyada kalmasına ve çoğu insanın bu bilgiye ulaşmasına sebep olmaktadır (Sipahi, 2019: 12).

Başkasının Kimliğine Bürünme (Impersonation): Siber zorbanın, hedef aldığı kişinin kimliğine bürünerek onu taklit ettiği ve kişinin arkadaşlık ilişkilerine etki edecek şekilde mağdur ile ilgili kişisel materyaller göndererek gerçekleştirdiği bir siber zorbalık biçimidir (Willard, 2007: 8). Genelde mağdurun kendisine ait olan çevrimiçi platformları (sosyal medya profili, e-posta) kullanarak, arkadaşları, ailesi gibi tüm sosyal çevresine karşı zor durumda bırakmaktadır (Bağrıyanık, 2019: 25). Genelde mağdurlar, arkadaşlık adı altında nitelendirdiği bir takım yakınlıktan dolayı sanal hesap şifrelerini başkalarıyla

paylaşabilirler ve bunun neticesinde siber zorba, kişinin hesabına rahatlıkla erişebilmektedir (Baştürk Akça ve Sayımer, 2017: 6).

İfşa (Outing): Siber zorbalığı uygulayan kişinin, mağdurun kişisel mesajlarını, özellikle mahrem ve rahatsız edici özellikte olan fotoğraflarını başkalarına göndermesi ya da herkesin görebileceği şekilde sanal ortamda yayınlamasıdır. Bunun en yaygın görülen şekli ise kurban ile iletişim kurularak elde edilen kişisel bilgilerin başkalarına gönderilmesidir. Bu kişisel bilgiler daha çok cinsel içerikli olmasının yanı sıra, özellikle siber zorba ve kurban arasında romantik bir ilişki söz konusu ise ilişki tehlikeye girdiği anda, kurban bunların yayınlanması ile tehdit edilmekte ya da ilişkinin sonlanması ile birlikte bilgiler yayınlanmaktadır (Willard, 2007: 9).

Düzenbanlık (Trickery): İfşanın bir alt dalı olarak gerçekleşmektedir. Siber zorba, zorbalık uygulayacağı kişiye karşı yakınlık göstererek, güven oluşturmakta ve kurbanın buna inanmasını sağlamakta böylece ona ait olan bilgileri, kurban sayesinde öğrenmektedir. Öğrenilen bu bilgilerin başkalarına anlatılması, başkalarına gönderilmesi ya da anlatmakla tehdit edilmesi ile gerçekleştirilen bir türdür (Willard, 2007b). Genelde bu türde kurbana ait olan sırlar kullanılmaktadır.

Dışlama (Exclusion): Dışlama, kişilerin çevrimiçi gruplara dahil olması ve olmaması ile ilgili siber zorbalığı ifade etmektedir. Bu siber zorbalık türünün ortaya çıkmasına sebebiyet veren ihtimallerden biri mağdurun başkası ile yaşadığı problem olabilmektedir. Dolayısıyla mağdur, problem yaşadığı kişi ve çevresi tarafından çevrimiçi oyun ortamı, grup blogları, şifreli olan konuşma mecraları gibi siber ortamlardan çıkarılarak dışlanmaktadır. Bu türe, mağdurun, arkadaş listesinden kasıtlı olarak dışarıda bırakılması da dahil olabilmekte ve bunun gençler için anlamının reddedilme olduğu görülmektedir (Willard, 2007: 9-10).

İsrarlı Siber Takip (Cybertalking): Hedef olarak seçilen kurbana, siber zorba tarafından son derece korkutucu veya saldırgan, gasp içerikli mesajların tekrar eden şekilde gönderilmesidir. Taciz ile arasında net bir ayrım bulunmamaktadır. Sadece kurbanın kendi güvenliği ve refahı için endişe duymaya başlaması o ayrımındaki belirsizliği kırabilmektedir (Willard, 2007: 10).

Bu siber zorbalık türlerine ek olarak Özabacı (2021) mutlu tokat ve cinsel içerikli paylaşım kategorilerine değinmektedir. Mutlu tokat türünde, gerçek ortamda uygulanan fiziksel zorbalık ya da şiddetin elektronik cihazlar ile

kaydedilmesi ve yayınlamasını içermektedir. Cinsel içerikli paylaşım ise mağdura ait olan çıplak fotoğrafların, siber zorba tarafından paylaşılmasını ifade etmektedir (Özabacı, 2021; akt. Kırteke, 2023: 23). Sex ve texting kelimelerinin birleşiminden doğan seksting kavramı iletişimin artık cep telefonları ve etkileşim uygulamaları üzerinden gerçekleşmesi ile ilişkilerde cinsel fotoğraflar paylaşılabilir. Fakat bunlar ilişkide yaşanan problemlerle kullanılabilir olgular haline gelerek olumsuz sonuçlara sebep olmaktadır (Kowalski ve ark., 2012; akt. Ekinci ve Kayapalı Yıldırım, 2020: 49). Özellikle mağdurun aile ve arkadaş çevresinin yaşanan olayla ilgili bilgi sahibi olmaları durumunda mağdurun ağır bedeller ödemesi ihtimali bulunmaktadır.

Bu siber zorbalık türleri literatürde farklı şekillerde ele alınabildiği gibi daha da detaylandırılarak farklı şekillere dönüşebileceği ile ilgili sınıflandırmalar yapılmaktadır. Chisholm (2014) bu siber zorbalık türlerine sızma (ratting) ve zorbalığa dahil etme (slamming) şekillerini de eklemektedir. Sızma türünde, siber zorba, internet ağlarında çeşitli sızıntılar yakalayarak kurbanların bilgisayarlarına, telefonlarına gizli şekilde erişmekte ve buradaki bilgileri kendi himayesine geçirerek kurbana karşı kullanmaktadır. Zorbalığa dahil etme ise, siber zorbalığı uygulayan kişinin başkalarını da zorbalığın içine dahil etmesiyle gerçekleşmektedir (Chisholm, 2014; akt. Kaya, 2020: 15). Dolayısıyla farklı şekillerde gerçekleşmiş olan siber zorbalığın, uygulanmasında genelde ele alınan olguların toplumsal ve ahlaki değerlerden seçilmesi söz konusudur.

2.3 Siber Mağduriyet

Siber mağduriyet, bir kişinin, başka bir kişiye zorbalık içeren davranışları iletişim araçları ya da siber ortam uygulamaları aracılığıyla her açıdan zarar vermesi ve kişinin kendini koruyamamasıyla sonuçlanan durum olarak ifade edilmektedir (Dalmaç Polat ve Bayraktar, 2016: 116). Buna maruz kalanlar, bazı kaynaklarda kurban bazılarında ise mağdur olarak bahsedilmekle birlikte, siber zorbalığın tüm türlerinde kasten haksızlığa uğrayan, birtakım değerleri veya inanışları doğrultusunda kullanılan kişiler olarak tanımlanmaktadır. Yapılan araştırmalara göre siber zorbalığı uygulayanlar, siber mağdurlara göre azınlıkta kalmaktadır (Fırat ve Ayran, 2016: 324). Son dönemlerde Türkiye ve dünyada yapılan çalışmalar göz önüne alındığında, yaklaşık % 25.5 ile % 67.5'nin siber zorbalığa maruz kaldığı tespit edilmektedir (Akça Sümengen ve Akyüz, 2020: 215). Taştekin ve Bayhan (2018) siber zorbalık ve siber mağduriyet durumlarını

450 kız ve 455 erkek üzerinden inceledikleri çalışmada, siber zorbalık yapanların % 59.44, siber mağduriyet yaşayanların ise % 63.35 olduğu sonucuna ulaşmaktadır (Taştekin ve Bayhan, 2018: 29). Benzer bir çalışma olan Haylı ve Çırak'ın (2023), 952 kişi ile yaptığı çalışmasından elde edilen bilgilere göre, % 30.3'ü siber zorbalık uygulayanlarken, katılımcılardan % 40.2'sinin siber mağduriyeti deneyimledikleri, % 23.1'inin ise hem zorba hem de mağdur olduğuna ulaşılmaktadır (Haylı ve Çırak, 2023: 431). O halde, alanyazın incelendiğinde günümüzde, siber zorbalık görünür hale gelse de, siber mağduriyetin gizil bir olgu olarak siber zorbalığın içine dahil olduğu görülmekte ve bu olgunun açığa çıkarılması önem arz etmektedir.

Siber mağduriyet, mağdurların özellikleri çerçevesinde şekillenmektedir. Ayas'a (2007) göre, mağdurlar yapılan siber zorbalığa karşı eylemde bulunabilmeyi ya da kendilerini savunabilmeyi kısmen gerçekleştirebilmektedirler (Ayas, 2007; akt. Kıldıran, 2019: 11). Bu mağdurlar genelde pasif mağdurlar olarak nitelendirilmektedir. Bu tutumlarıyla pasif olmalarını ön plana çıkarırken aynı zamanda tutumlarından kaynaklı olarak, siber zorbalığı yaşama konusunda çok fazla risk taşımaktadırlar. Önder (2021) mağdurların kışkırtıcı ve olası olmak üzere iki türünün daha olabileceğinden bahsetmektedir. O halde olası mağdur, yaşadığı mağduriyeti ve bunun neticesinde gelişen stres gibi olumsuz hislerini kimseye anlatmayarak, içine dönük bir tavır sergilemekte ve siber zorbalık uygulayıcısı ile karşılaşmamak için onun bulunduğu ortamlara katılmamaktadır. Kışkırtıcı olan mağdur ise maruz kaldıkları siber zorbalığa karşı tepki gösterebilmektedir. Fakat bu tepkileriyle, durulması tahmin edilen zorbalık daha da alevlenmekte ve çözülmesi zor bir hale bürünmektedir (Önder, 2021; akt. Dugan, 2023: 9).

Siber mağdurların özelliklerine bakıldığında, genellikle fiziksel olarak güçsüz/küçük, özgüvenlerinin düşük olduğu, diğerlerine göre daha stresli, kaygılı, mutsuz ve içe dönük yapıya sahiptirler (Marano, 1995; akt. Kartal ve Bilgin, 2007: 211). Mağdurların aile ilişkileri göz önünde bulundurulduğunda, tutucu ve aşırı korumacı aile yapılarında yetişen çocukların, herhangi bir problemle ya da siber zorbalıkla karşılaştığında krizi yönetmede ve çözmede becerilerinin yetersiz kaldığı, problemlere karşı kaçınma davranışını sergilediği belirtilmektedir (Smokowski ve Kopasz, 2005; akt. Karataş, 2011: 23). Böylelikle, mağdurlar, ailelerinin sosyal medya uygulamaları ya da internet ile ilgili

aşinalığının/bilgisinin bulunmamasından ve yaşanan siber zorbalığa istedikleri tepkiyi vermemelerinden korktukları için genelde bu durumu ailesinden saklamayı tercih etmekte, daha çok arkadaşlarıyla paylaşmaktadır (Juvonen ve Gross, 2008; Slonje ve Smith, 2008; akt. Dikmen ve Tuncer, 2017: 677).

Siber mağduriyet yaşama konusunda cinsiyet faktörü göz ardı edilmemelidir. Dilmaç (2009), erkeklerin kadınlara göre daha çok siber zorbalığa başvurduğu, kadınların ise erkeklere göre daha fazla mağdur olduğunu ortaya koymaktadır (Dilmaç, 2009: 1315). Korkmaz'ın (2016) siber zorbalık ve siber mağduriyetin cinsiyet, sosyoekonomik değişkenlerle ilişkisi üzerine yaptığı çalışmada, kız öğrencilerin (n76) % 28, erkek öğrencilerin ise (n104) % 26.8 oranında siber mağduriyet yaşadıkları elde edilmektedir (Korkmaz, 2016: 627). Bu çalışmaların aksine, Erdur Baker ve Kavşut (2007) yaptığı çalışmada erkeklerin, kadınlara göre siber zorbalığı daha fazla gerçekleştirdiği, aynı zamanda siber mağduriyeti de daha fazla yaşadığını belirtmektedir (Erdur Baker ve Kavşut, 2007: 39). Özdemir ve Akar (2011), çalışmasında cinsiyet ile siber mağduriyet arasında bir ilişki bulunamadığını fakat erkeklerin daha fazla siber zorbalık yaptıklarını belirtmektedir (Özdemir ve Akar, 2011: 618). Yapılan çalışmalarda bazı araştırmalar kadınların siber mağdur olmalarının daha fazla olduğunu ortaya koyarken, bazıları da cinsiyetin belirleyici rol oynamadığını araştırmalarla desteklemektedir. Her ne kadar bu konu ile ilgili net bir ayrım söz konusu olmasa bile kadınların mağdur olma durumlarının ele alınması oldukça önemlidir.

2.4 Siber Zorbalığın Uygulandığı Sosyal Medya Platformları

Siber zorbalığın uygulanmasına birden fazla aracın çeşitli şekilde hizmet etmesi söz konusudur. Siber zorbanın mağdura her dakika ulaşmasını mümkün kılan siber zorbalığın araçları, e-postalar, cep telefonları, sohbet odaları, çevrimiçi atılabilecek her türlü mesajlar, sohbetin yapılabildiği online oyunlar gibi iletişim ve etkileşime dahil olan tüm ağlardır. Fakat yapılan araştırmalara göre siber zorbalığın en çok karşılaşıldığı yerler, gençlerin daha fazla vakit geçirdiği sosyal medya platformlarıdır (Erişli, 2020: 31-36). Günümüzde en çok kullanılan sosyal medya platformları Facebook, Instagram, Youtube, Tiktok, Facebook Messenger, Telegram, Snapchat, Twitter, Pinterest'tir (Ticimax, 2024). Yapılan araştırmalara göre siber zorbalığın en fazla uygulandığı uygulamalar Facebook, Intagram, Tiktok ve Snapchat'tir (Atatanır, 2022: 466). Bu uygulamalara Whatsapp ve

Twitter uygulamaları da dahil edilerek altı uygulama ile sınırlandırılmaktadır. Ayrıca uygulamalar kullanıcı tabanlı olmakla beraber, tüm kullanıcıların ücretsiz olarak yararlanmasına olanak sağlamaktadır.

2.4.1 Instagram

Kevin Systrom ile Mike Krieger'in 2010 yılında ortaya çıkardıkları ve hayatımıza giren Instagram uygulaması, daha çok görselliğe dayalı olarak işlev görmektedir. Günümüzde kullanım alanı oldukça geniştir. Hem ticari hem de bireysel anlamda kullanılan bu platform ile kullanıcılar, arkadaşlarını, ailesini ve Instagram kullanan tanıdığı herkesi takip (follow) edebilmektedir (Parlak Yorğancı, 2018: 184). Bu doğrultuda her iki taraf da birbirlerinin paylaştıklarını görebilmekte olup, diğer yandan takipleşilen kişi, takipten çıkarıldığında (unfollow) şahsi bilgiler iki taraf için de gizlenmiş olmaktadır. Aynı zamanda videoların, fotoğrafların, belirli süreliğine (hikaye) yayınlanmasına, bunların istenilen kişilerle sınırlandırılarak (yakın arkadaşlar) paylaşılmasına, istenilen kişilerle mesajlaşmaya (DM) ve mesajların kimlerden geleceğini belirlemeye imkan tanımaktadır. Yapılmış olan güncellemelerle birlikte artık profilde bulunan kişisel bilgilere ulaşılmasını engellemek için kullanıcı engellemenin yanı sıra, benzer isimlerde açılan hesapları da otomatik olarak engellemektedir. Ayrıca Instagram'ın, paylaşılan fotoğraf ve videolarda nerede olduğuna dair konum bilgisi verilebilen özelliği bulunmaktadır (Barım, 2021: 15).

2.4.2 Facebook

Facebook, 2004 yılında Mark Zuckerberg tarafından insanların birbirleri ile iletişime geçebilmesi için yapılan sosyal paylaşım platformudur. Bu mecrada insanlar arkadaşlarıyla iletişime geçebilmekte, onların paylaştıklarını görebilmektedir. Kişiler bu ortamda kendi bilgilerini içeren bir sayfa oluşturabilirken, burada paylaşım yapmakta, başkalarının yaptıkları paylaşımlara yorumda bulunabilmekte ve kendileriyle ilgili bilgiyi herkesin görmesini ya da sadece takipte olduğu arkadaşlarının görmesini sağlayacak şekilde düzenlemeler yapabilmektedir (Yağmurlu, 2011: 7). Facebook, kullanıcıların ilk kayıt olma süreçlerinde profilin verimli görünebilmesi için birtakım bilgileri, vermesi konusunda yönlendirme yapmaktadır (Durmuş ve ark., 2010: 99; akt. Çiftçi, 2015: 45). Bu bilgiler arasında kullanıcının telefon numarası, doğum tarihi, adresi, adı, soyadı yer almaktadır. Her ne kadar bir zorunluluk bulunmasa da arzu edilen

profile ulaşabilmek için kullanıcıların bu bilgilere yer vermesi siber zorbalığın gerçekleşmesine zemin oluşturmaktadır (Çiftçi, 2015b).

2.4.3 Twitter

Jack Dorsay, Twitter uygulamasını 2006 yılında oluşturmaktadır (İnankul, 2018: 95; akt. Göger, 2021: 18). Bu uygulama, insanların fikirlerini dile getirdiği, metinlerin paylaşıldığı, blog platformu olarak oluşturulmaktadır. Konuşma özgürlüğüne fırsat tanıyan bu uygulama, sadece metinsel olarak değil, video, fotoğraf gibi içeriklerin de paylaşılmış olduğu bir uygulamadır. Diğerlerinde olduğu gibi, burada da kullanıcıların birbirlerini takip etmeleri mümkündür. Kullanıcılar, beğendikleri içerikleri kendi sayfalarında (timeline) yeniden (retweet) paylaşabilmektedirler (Sipahi, 2019: 22).

2.4.4 Tiktok

2017 yılında ByteDance tarafından kurulan bir platformdur (Tam, 2022: 149). Tiktok kısa videoların çekilmesine, düzenlemesine ve paylaşılmasına olanak sağlayan bir uygulamadır. Kullanıcılar, seslendirmeler farklı bir videoya ait olup, görsel olarak onu tamamlamaya çalıştıkları içerikler üretebilirken, çeşitli akım videoları da yapabilmekte, içeriğe göre hashtag oluşturabilmekte ve böylece arama yapılırken o doğrultuda sonuçlar ortaya çıkmaktadır (Gül Ünlü ve ark., 2020: 120). Tıpkı diğer uygulamalarda olduğu gibi paylaşılanlar beğenilmekte, bunlara yorum yazılabilmekte ve paylaşılanlar, başkasına farklı sosyal medya platformlarından gönderilmektedir. Bu doğrultuda kullanıcılar, hesaplarındaki içeriklere eklemeler yapabilir ya da bunları azaltma yoluna gidebilmektedir (Akpınar, 2021: 368). Aynı zamanda Tiktok, kullanıcıların canlı yayın açarak başkalarını bu toplantılarına davet edebildiği, onlarla belirli bir konuda konuşabildiği bir ortamken, katılan kişilerin birbirlerine Tiktok'un belirlemiş olduğu hediyeleri göndermesiyle, gönderilen kişinin maddi açıdan kazanç sağlaması söz konusudur.

2.4.5 Snapchat

Evan Spiegel, Bobby Murphy ve Reggie Brown tarafından 2011 yılında kurulan Snapchat uygulaması, kullanıcıların, paylaşımların başkaları tarafından görülme zamanlarını kendilerinin ayarlamasını ve istediği kişilere özel olarak göndermesini içeren bir platformdur. Bu uygulamada gönderilen paylaşım (snap) karşıdaki kişinin ekran görüntüsü alması durumunda gönderinin asıl sahibine bildirim gitmektedir (Kara, 2016: 266). Diğer uygulamalardan bu anlamda

farklılık göstermektedir. Son zamanlarda bu uygulamaya, kişilerin konum bilgilerini paylaşma özelliği de eklenmektedir.

2.4.6 Whatsapp

Whatsapp, Biran Acton ve Jan Koum tarafından 2010 yılında oluşturulan bir uygulamadır. Akıllı telefonlara yönelik gerçekleştirilen bu uygulama, ses kaydı, video, fotoğraf gönderme, mesajlaşma, ortak gruplar oluşturarak kişileri bu gruba davet etme ve böylece toplu iletişim kurabilme gibi özellikleri barındırmaktadır. Sosyal medya platformları arasında en çok kullanılan uygulamadır (Ergüder, 2019: 50). Daha çok haberleşme uygulaması olarak ortaya çıkarılmakla birlikte uygulama içerisinde gerçekleşen güncellemeler sayesinde insanlar, aramalarını görüntülü olarak yapabilmekte, tıpkı görseli paylaşma amaçlı olan diğer uygulamalarda olduğu gibi, burada da sürekli olarak fotoğraf ve video paylaşılmaktadır (Sabancı, 2018: 89; akt. Yavuz Çakır, 2023: 21). Ayrıca, profil resmine başkalarının erişmesini ayarlamak için düzenleme özelliği bulunmaktadır. Kişi, tüm bu yapılanların görülmesini istemediği takdirde erişim kısıtı getirmek amaçlı kişilerini engelleyebilmektedir. Dolayısıyla bu özelliklerinden kaynaklı olarak Whatsapp, sadece haberleşme değil aynı zamanda sosyal medya uygulamalarının içine de dahil edilmektedir.

2.5 Sosyal Medya Platformlarının Özelliklerinden Doğan Siber Zorbalık

Siber alanda gerçekleştirilen tehdit ve küçük düşürme içerikli eylemlerin hızlı bir şekilde herkese ulaşması söz konusuysa, bu doğrultuda yapılan belgelerin (fotoğraf, video, yorum, yazı vb.) uzun süreyi kapsayacak şekilde paylaşılması, sanal platformların, bunların saklanması mümkün kılması, siber zorbalığı uygulayan kişi ve mağdur arasında bir duvar olmaması gibi durumların yanı sıra, kimliğin gizli olmasından kaynaklı, siber zorbalık uygulayıcısının oluşabilecek her türlü eylemin sorumluluğundan feragat etmesi kolaylaşmaktadır. Siber zorbalığın uygulanmasında, bu özelliklerin etkili olabilmesi söz konusudur.

Siber zorbalığın uygulayıcıları, sosyal medya uygulamalarında istedikleri isimlerde kendilerine hesap açabilmektedirler. Kendi adını kullanabileceği gibi aynı zamanda, farklı birinin adını kullanabilmekte veya herhangi bir isim yazmasına bile gerek olmadan rastgele karakterlerle doldurarak hesap adı oluşturabilmektedir (Kaya, 2022: 169). Bu noktadan doğan anonim olma durumuyla, mağdurların siber zorbanın kim olduğunu bilememe ihtimali

bulunmaktadır. Bu şekilde olması, mağduru daha zor duruma sürüklemektedir. Çünkü siber zorbalığı yapan kişiyi bilmemesi çevresiyle güvensiz ilişkiler kurmasına ve böylelikle içine kapanmasına sebep olabilmektedir.

Kimliğin gizli olması aslında başka bir durumu da doğurmaktadır. Sonuç olarak kim olduğu bilinmediği için siber zorbalığı gerçekleştiren kişi davranışlarında herhangi bir sınırlandırma yoluna gitmemektedir. Dolayısıyla Suler'in perspektifiyle paralel yapıda olan bu umursamazlık faktörü insanların özellikle bastırılmış duygu ve düşüncelerini istedikleri doğrultuda şekillendirme lüksü sunmaktadır. Öyle ki siber zorba, normal hayatında olduğundan daha iyi tavırlar sergileyebildiği gibi, aynı zamanda olumsuz ve acımasız tutumlar çerçevesinde davranışlarını gerçekleştirebilmektedir. Sosyal medya uygulamaları yüz yüze etkileşime tam anlamıyla olanak sağlamadığı için insanların duygularını temel alan bazı nitelikleriyle beraber empati duyguları da varlığını yitirebilmekte ve yaptıkları davranışlardan pişmanlık duymamaktadırlar (Akgül, 2020: 152-153). Böyle bir durum içerisinde artık siber zorbalık uygulama potansiyeline sahip her birey mağdurların neler hissedeceğine, onların hayatlarına nasıl etki edeceğine kör olduğu gibi, sebep olduğu fiziksel ve sosyal olumsuzluklara dair geri bildirim elde edememektedir. Bu durum siber zorbanın daha da yıkıcı olmasına sebebiyet vermekte ve siber zorbalık uzun vadede yaşanabilmektedir.

Siber zorbalık uygulayıcısı, bir sınırlandırma söz konusu olmadığı için sosyal medya platformlarında birden fazla hesap oluşturabilmektedir. Siber zorbanın, mağdura ulaşabileceği her türlü siber ortam ve uygulamaları ayrıca gönderilen spam mesajlar herhangi biri tarafından denetlenemediği gibi engellenememektedir (Patchin ve Hinduja, 2006: 154). Mağdurun, siber zorbalık uygulayan hesabı şikayet etmesi ve engellemesi bu anlamda çözümsüzlüğe sebep olmaktadır. Siber zorba, sosyal medya uygulamalarının bu özelliğinden yararlanarak yakalanma korkusu duymamakta ve gizil hale getirdiği kimliği ile toplumun yargılama baskısından kaçabilmektedir. Böyle bir durumda, rahat şekilde davranan siber zorbalık uygulayıcısı, sosyal medya uygulamalarında mağdurların hesabına erişim sağlayarak onların sosyal çevresini öğrenmekte ve siber zorbalığın onlara da etki etmesi için uğraşarak birden fazla mağdura ulaşabilmektedir. Bir diğer şekilde ise, denetim eksikliğinin bulunduğu noktalardan biri de sosyal medya platformlarına düşen bir bilginin elden ele geçmesinin mümkün olmasıdır. Böylelikle, mağdur ve siber zorba arasında

gerçekleşen durumu başkalarının bilmesi tahmin edilenden daha büyük etkilerle sonuçlanmaktadır.

2.6 Siber Zorbalığın Mağdurların Hayatlarına Etkisi

Siber zorbalık, mağdurların hayatlarını çok boyutlu olarak etkilemektedir. Sadece psikolojik olarak etkilememekle birlikte aynı zamanda, onların günlük yaşamlarında yerine getirdikleri rutinler çerçevesinde de etkilerini göstermektedir. O halde, mağdurların siber zorbalığa maruz kaldığı esnada ya da sonrasında okul ve iş hayatları, sosyal ilişkileri ve siber zorbalığa uğramalarında araç olarak kullanılan sosyal medya uygulamalarını kullanma pratikleri olumsuz yönde etkilenmektedir.

2.6.1 Ruhsal Sağlık Üzerindeki Etkisi

Siber zorbalığın mağdurlarda bıraktığı hasarın fazla olduğu noktalardan biri de psikolojik olarak etkilenmeleridir. Siber zorbalığa maruz kalındığında olumsuz duygular, mağdurların düşüncelerini sarmaktadır. Siber mağdurların yaygınlığını ve etkilerini incelemek üzere yapılan çalışmaya göre, mağdurların siber zorbalık deneyimleri sonrasında sinirlendiği, üzüldüğü, utanç duyduğu, korktuğu ve hatta kendisini suçladığı görülmektedir (Beran ve ark., 2012: 569). Kişiler yaşadıkları siber zorbalığın sorumluluğunu üstüne alarak suçluluk ve utanç hissetmekte, kendisini içinde bulunduğu durumdan kurtaracak birini bulamamakta, kendini yalnız, umutsuz, dışlanmış hissetmekte, korkmakta ve kendini güvende hissetmemektedir (Healey, 2011: 6; akt. İğdeli, 2018: 34). Şahin ve ark. (2010), cinsiyetlere göre mağdurların tepkilerine baktığında, kadın ve erkek mağdurların ortak olarak yaşadıkları duygunun öfke olduğunu belirtirken, sadece kadınların üzüldüklerini ve küçük düşürülmüş hissettiklerini, erkeklerin ise nefret duygusuyla intikam alma amacı güttüklerini ortaya çıkarmaktadır (Şahin ve ark., 2010: 265).

Bu anlamda önemli olan konulardan birisi de kadınların dış görünüşüyle dalga geçmenin sonucunda psikolojik bunalım yaşanmasıdır. Kadın mağdurların yaptıkları paylaşımlara aşağılama ve alay içeren nefret söylemlerinin yapılması, onların kilolarına, vücudundaki herhangi bir uzvuna kusur bulunması siber zorbalığın en sık görülen şeklidir (Özer Öksüzoğlu, 2021: 72). Siber zorbalığa maruz kalan kadınlarla yapılan çalışmada, % 65'inin stres ve endişe kaynaklı semptomlarla birlikte özgüven eksikliği yaşadığı, kendine zarar verme düşünceleri içerisine girdiği sonucuna ulaşılmaktadır (West, 2024: 14-15). Aktepe (2013)

mağdurların, yaşadıkları siber zorbalık sonrasında içine kapandıklarını, bu anlamda psikolojik destek aldıklarını ortaya koymaktadır (Aktepe, 2013: 36).

2.6.2 Sosyal İlişkiler Üzerindeki Etkisi

Siber zorbalık kişilerin psikolojik olarak etkilenmelerinin de ötesine ulaşmakta, hissedilen olumsuz duygular sosyal çevresiyle olan ilişki kalitesini de etkilemektedir. Mağdur, duyguları, düşünceleri gibi kendi iç dünyası ile ilgili bir anlam karmaşası yaşamakta böylelikle kendini değersiz hissederek, sosyal ortamdan izole olmaya başlamaktadır. Bu düşüncelerin yoğunlaşması ve siber zorbalığın devamlılığı sonucunda mağdur kendini intihara bile sürükleyebilmektedir (Polat, 2022: 29). Dolayısıyla depresif duygularla boğuşan mağdurlar, ailesiyle arkadaşlarıyla problemler yaşamakta, yalnızlık duygusuyla bütünleşmekte ve çevresinde bulunan kişilerle arasına mesafe koymaktadır (Karaca ve ark., 2021: 180). Çevresine kaygılı bağlanan mağdur, kimseden güven alamamakta ve bu yüzden yeni insanlarla tanışma, arkadaş olma düşüncesine mesafeli davranmaktadır (Crosslin ve Crosslin, 2014: 29). Diğer yandan kendilerini savunmasız hisseden kişiler, her an bir tehlikeyle karşılaşacağını düşündüğünden dolayı sosyalliği içeren herhangi bir ortamda da çekingen davranışlar sergilemektedirler (Toprak ve Bozbayındır, 2022: 75). Öyle ki, siber zorbalığın uygulayıcılarının, kadın mağdurları, ailesi ve arkadaşları üzerinden korkutarak sindirdiği ve onların yalnız kalmalarına böylece toplumdan ayırıştırılmasına sebep olduğu bilinmektedir (Woodlock, 2017: 594).

Mağdurun, siber zorbalığı ailesiyle paylaşmaması da başka etki alanlarına evrilmektedir. Mağdurların siber zorbalık sürecinde, duygu ve düşüncelerini gizli tutma yoluna giden bir tutum sergilemekte ve ailesiyle iletişim kuramamakta, aralarındaki bağlar zayıflamaktadır (Wolak ve ark., 2007; Akyüz, 2019: 14). Kadın mağdurlardan bazıları, yaşadıkları siber zorbalığı ailesinin duymasından korktuğu için polise bildirmekten çekinmekte, bazıları ise yaşadığı siber zorbalığın suç olduğunu bilmediği ve hangi kurumlara şikayet edileceği hakkında bilgi sahibi olmadığı görülmektedir (Akdemir, 2022: 407-408). Kestel ve Akbiyık'ın (2016) yaptığı çalışmada mağdurların yaşadıkları korku ve utanç duyguları, siber zorbalığı ailesine anlatmaması ve onlardan saklama yoluna gitmesine sebep olmaktadır. Ancak mağdurlar bu durumu tamamen gizli tutmayıp arkadaş çevresiyle paylaşmayı tercih etmektedir. Mağdurlar genellikle ailesiyle bulunduğu ortamlarda kaygılı ve gergin ruh haline bürünmektedir (Kestel ve

Akbıyık, 2016: 852). Başka bir çalışmada ise, mağdurlar, yaşadıklarını çevresindeki kişilerin yadırgamasından ve kendisini dışlamasından korktuğu için kimseyle paylaşmamaktadırlar (Rigby ve Slee, 1993: 33; akt. Cebecioğlu ve Altıparmak, 2017: 425). Bu sebeplerin yanı sıra, mağdurlar, özellikle cinsel içerikli siber zorbalığa maruz kalıyorsa, utandığı, suçluluk duyduğu, anlattıklarının gerçek olmadığından düşünülmesi, kendisine ya da çevresindekilere zarar gelmesi gibi etmenlerden kaynaklı siber zorbalığı gizleme yoluna gitmektedirler (Scully, 1994/2014: 19).

2.6.3 Okul Yaşamı Üzerindeki Etkisi

Siber zorbalık, zamandan bağımsız bir problem olarak doğduğu için hayatın her evresinde karşılaşılma ihtimali bulunmaktadır. Özellikle mağdurların okul devamlılığı varken, siber zorbalığa maruz kalması kuşkusuz ki bu alanda da etkilerini göstermektedir. Korkmaz (2016), siber zorbalığa maruz kalan mağdurların okula gitmekten korktuklarını, başarısızlıklarının ortaya çıktığını ve okuldan kaçma davranışını sergilediklerini belirtmektedir (Korkmaz, 2016: 79). Yaşanılan siber zorbalığa okul ortamında bulunan kişilerin de şahit olması mağdurun hayatında daha yıkıcı sonuçlara sebep olmaktadır (Banks, 1997; akt. Cenkseven Önder ve Sarı, 2012: 899). Korku ve endişe ortamı içinde bulunan mağdur, okuldaki sorumluluklarından uzaklaşabilir ve öğrenme performansı olumsuz yönde etkilenebilmektedir (Bourassa, 2012: 17).

Yapılan araştırmalara göre siber zorbalığa maruz kalan kişilerin, ders notlarında düşüş yaşadığı ve okula gitmediği elde edilmektedir (Akyüz, 2019: 14). Bunun sebebi ise mağdurun siber zorbalığı saklama ve bununla baş etme mücadelesi girişimi olabilmektedir. Mağdurlar, okuldaki ortamı güvenli bulmadığı için okulu bırakmayı istemekte hatta bunu gerçekleştirmeleri mümkün olmaktadır (Kochenderfer ve Ladd, 1996; Batsche ve Knoff, 1994; Furniss, 2000; Türk ve Şenyuva, 2021: 471). Siber zorbalığa cinsel açıdan maruz kalan kadın mağdurlar, okuduğu okulu değiştirme, fikirlerini beyan etme ve kamusal söylemlerden çekinme gibi davranışları sergilemektedirler (Balcı ve Çakır, 2022: 212). Siber zorbalığın sonlanmaması durumunda mağdurlarda psikolojik, zihinsel ve fiziksel olarak etkilerinin görüldüğü tükenmişlik ruh halinin okul ortamında kendini ön plana çıkarması söz konusudur (Özer ve Şad, 2020: 398).

2.6.4 Çalışma Yaşamı Üzerindeki Etkisi

Siber zorbalığa maruz kalan bireyler, iş ortamında meydana gelen problemlerle baş etmede güçlük çekmektedir. Mağdurlar, sadece duygusal açıdan değil aynı zamanda zihinsel olarak da yıpranmaktadır (Jon-Chao ve ark., 2014; akt. Kanbur ve Kanbur, 2018: 244-245). Mağdurun işe odaklanamaması, işten aldığı ve işe verdiği verimliliğin motivasyon eksikliğinden dolayı yetersiz kalması, çalışma saatlerine uymaması, çeşitli gerekçelerle izin istemesi, iş ortamında tedirgin olması, çalışma arkadaşlarından şüphe duyması gibi durumlar yaşanmaktadır (Kaygısız, 2020: 171). Oksanen ve ark. (2020), mağdurların sürekli siber zorbalık üzerine düşündüklerini, gergin olduklarını, iş yerindeki görevlerini yerine getirmediğini ve işi bırakma eğilimlerinin olduğunu ortaya koymaktadır (Oksanen, 2020: 2; akt. Turan, 2021: 118).

Mağdurun, uygunsuz fotoğraflarının sosyal medyada paylaşılması ya da iş yerinde mağdur hakkında karalayacak söylentiler çıkarılması, çalışma ortamındaki herkesin bilmesi anlamına gelirken iş hayatını da tehlikeye atmaktadır. Mağdurun işletmeye olan bağlılığı da olumsuz yönde etkilenmektedir (Zhang and Leidner, 2014; akt. Kayman, 2017: 11-12). Mağdurun itibarının zedelenmesi sonucunda, mağdur dışlanma, işten çıkarılma vb. gibi durumlarla karşılaşabilmektedir. Mağdurun çalışma zorunluluğu söz konusuysa, bu durum yeni işe alım süreçlerini de olumsuz yönde etkilemektedir.

2.6.5 Sosyal Medya Kullanım Şekli Üzerindeki Etkisi

Siber zorbalık, mağdurların sosyal medya kullanımlarını da etkilemektedir. Bölükbaş ve Kırık'ın (2020) Twitter bağlamında gerçekleştirdiği çalışmada, yaşadıkları siber zorbalık neticesinde kullanıcıların, yaptıkları paylaşımlarını kontrol ettikleri, eleştirildikleri konuda ısrarcı olmayıp, siber zorbanın istekleri doğrultusunda fotoğraf, video ve düşünce içeren metin gibi gönderilerini düzenleyerek paylaştıkları ortaya koyulmaktadır (Bölükbaş ve Kırık, 2020: 960).

Başka çalışmaya göre kadın mağdurların, paylaşım yapmaya ara verdikleri, daha önce paylaştıklarını profillerinden kaldırdıkları görülürken, sosyal medya hesaplarını gizledikleri hatta kendilerini bu şekilde de güvende hissetmedikleri için hesaplarını tamamen kapattıkları ortaya çıkarılmaktadır (Şentürk Dizman, 2023: 62). Kadın mağdurlar, yaşadıkları siber zorbalıktan dolayı sosyal medya hesaplarında aktif olma konusunda tedirginlik duyarken, bu ortamlardan uzak durmak istemektedirler (Kantar, 2023: 62). Üye olduğu

gruPlardan çekilme, siber zorbanın sosyal medya hesaplarını engelleme, takip ettiği kişileri düzenleme sergilenen diğerk davranışlar arasındadır (Pew Research Center, 2024).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TOPLUMSAL CİNSİYET VE Z KUŞAĞI ÇERÇEVESİNDE SİBER ZORBALIK

Bu bölüm kapsamında, öncelikli olarak toplumsal cinsiyet kavramı, cinsiyet kavramı ile ayrımı yapılarak açıklanmakta olup, toplumsal algılar tarafından cinsiyete atfedilen roller ve bunların öğrenilme süreçleri, kadının ataerkil toplum yapısında yerleştirildiği konum, kadının bedenine ve cinselliğine olan algılar çerçevesinde uygulanan siber zorbalık irdelenerek araştırmanın kuramsal çerçevesi oluşturulmaktadır. Kuramsal çerçeveye dair bilgiler ayrı olarak verildikten sonra, kuşak tanımına, kuşakların dönemsel arka planları dahilinde sınıflandırılmasına, sosyal medya çerçevesinde değişen günlük yaşam rutinlerine ve dönemsel gelişimler göz önünde bulundurularak, Z kuşağının cinsiyetlere göre özelliklerine açıklık getirilmekle birlikte, bu konular ilgili literatür çalışmalarıyla tartışılmaktadır.

3.1 Kavramsal Olarak Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal cinsiyet, legal çerçevelere yerleştirilerek gizil hale getirilmeye çalışılsa da günümüzde görünür bir olgu olarak kendini ön plana çıkarmaya devam etmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramından önce biyolojik cinsiyetin açıklanması sağlıklı olacaktır. İnsanların cinsiyeti, hem biyolojik hem de toplumsal açıdan çeşitli roller üstlenmektedir. Bu roller birçok alanda önemli etkilere sahip olmakla birlikte, bunlardan birisi erkek ve kadın olarak dünyaya gelmek ya da olmaktır. Cinsiyet, doğuştan gelen doğal bir özellik olup, biyolojik temeller doğrultusunda vücut ayrımları şekillenir (Bingöl, 2014: 108-109). O halde cinsiyet, üreme sistemlerini ifade eden anatomik yapıyla ilgili bir kavramdır. Cinsiyet aslında bir göstergeye karşılık gelmektedir. Bedenlerden bazıları kadın olarak belirlenirken, bazıları ise erkek olarak belirlenir (Delphy, 1993: 5).

Cinsiyetin toplumsal boyutu ise kendini, toplumsal cinsiyet kavramında göstermektedir. Bu kavram, 1972 yılında Ann Oakley tarafından kullanılırken, o, kadınların ikincil konuma atılmalarında cinsiyetin aktif rol oynamadığını ileri sürmektedir (Türkiye Barolar Birliği, 2024: 6). Oakley, toplumsal cinsiyeti, cinsiyet üzerinden toplumsal şekilde inşa edilmiş ve konum açısından eşitsiz olan

kadınlık ve erkeklik olarak tanımlamaktadır (Marshall, 1998/2005: 98). Bir başka deyişle, toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeğin sahip olduğu sorumluluk ve görevlerini, toplumun hangi konumunda bulunması gerektiğini belirleyen ve açıklayan bir kavramdır. Ayrıca cinsiyetler üzerinden bireyin nasıl davranması ve nasıl görünmesi gerektiğine dair çerçeve oluşturmaktadır (Kurtuldu, 2018: 100). Butler, Oakley'in söylemlerine eleştirel yaklaşarak, cinsiyet ve toplumsal cinsiyetin ayrımını reddedip, aynı şeyler olduğunu savunmaktadır. Her ikisinin de doğal olmadığını, sonradan edinilen nitelikler olduğu ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyetin, biyolojik cinsiyetten kaynaklı olarak ortaya çıktığını değil, aksine cinsiyeti önceleyen toplumsal cinsiyet olduğunu belirtmektedir (Butler, 1999/2014: 52-53).

Toplumsal cinsiyet ve biyolojik cinsiyetin edimsel olduğu ya da birbirini doğrudukları yönündeki görüşler bulunsada, ayrımlarının yapılması gereklidir. Bu anlamdaki ilk ayrımı gerçekleştiren Beauvoir, kadınlık ve erkekliğin doğal olarak meydana gelmediğini, toplumun, cinsiyetleri temel alıp bu kavramlara roller yüklediğini savunmakta olup, diğer taraftan “Kadın doğulmaz, kadın olunur” sözüyle toplumsal cinsiyete vurgu yapmaktadır (Gültekin ve ark., 2013: 91). Ökten'e göre ise bu kavramlar arasındaki ayrım bedensel olarak kadın ve erkeğin kültürel anlamda yeniden inşa edilmesidir (Ökten, 2009: 303). Feministler bu anlamda, kadının bedeninin üreme organları ile ilişkilendirilmesinden uzaklaşarak, kadınlığın öğrenilen bir olgu olduğu fikrini öne sürmektedir. Böylelikle toplumsal cinsiyetin sosyalleşme meselesinden doğduğunu, toplumsal normların, kültürel öğelerin değişmesi sonucunda yeniden düzenlenerek inşa edildiğini ifade etmektedirler (Chanter, 2006/2022: 31-32). Toplumsal cinsiyetin, sabit olmadığını, zamana ve belirli kriterlere bağlı olarak değişiklik gösterdiği söylenebilir. Fakat, bu normlar ve değerler ne kadar katı hale gelirse, toplumsal cinsiyetin de bu bağlamda şekillenmesi söz konusudur.

3.1.1 Cinsiyete Göre Belirlenen Rol Kalıpları

Toplumsal cinsiyet, zaman tanımaksızın günlük eylemlerimizde inşa edilmektedir. Bu inşa sürecinin bir parçası olmaya doğduğumuz andan itibaren başlamaktayız. Böylece, biyolojik cinsiyet üzerinden anlamlandırılan düşünce ve davranış sarmalına dahil edilmekteyiz (Vatandaş, 2007: 30). Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkekler için toplum tarafından belirlenerek uygun olduğu sonucuna varılan rollere dikkat çekmektedir. Bu roller, kadın ve erkeklerin cinsiyetleri

üzerinden belirlenen davranışlarla ve beklentilerle ilintilidir (Çalışır ve Okur Çakıcı, 2015: 272). O halde, toplumsal cinsiyet rolleri, kadın ve erkeklerin kendilerine has taşıdıkları düşünülen özelliklerini içerecek şekilde olan sosyal ve kültürel kalıpları ifade etmektedir (Ecevit, 2021: 12). Öyle ki, toplumsal sürecin içinde yer alan kültürün ve etrafında gelişen öğelerin, toplumsal cinsiyetle ilişkisi bulunmaktadır. Çünkü her toplumun kendine göre beklediği toplumsal cinsiyet rolleri bulunmaktadır. Toplumlar, kendilerine ait olan geleneklerini, alışkanlıklarını devam ettirirken aynı zamanda bunlar çerçevesinde oluşan toplumsal cinsiyet rollerini öğretirken aktarmaktadırlar (Şahin, 2019: 234).

Toplumsal cinsiyet çerçevesinde oluşan kadınlık, kadınların geleneksel rolleri ve dişiliği ile tanımlanmasıyken, bu nitelikler arasına eşit, özgür gibi niteliklerin dahil edilmemesini de kapsamaktadır (Bingöl, 2014: 114). Erkeklik ise, kadınlığın tanımlanması doğrultusunda şekillenen, toplumsal cinsiyete dayalı rollerin belirli çerçeveye oturmasını sağlayandır. Böylece kadınlar ve erkekler arasındaki güç ilişkilerini etkileyen bir yapı olarak tanımlanır (Demez, 2005: 39; akt. Avşar, 2017: 228).

Cinsiyetlere biçilen rollerde, erkekler güçlü, olası problemleri çözebilen, statü sahibi, duygularından arınmış, mantıklı, başarılı gibi her konuda kadına göre üstün olan özellikleri taşımasıyla ilişkilendirilmektedir (Zeybekoğlu, 2010: 7). Özdemir (2019) çalışmasında, cinsiyet rollerinin ailelerden öğrenildiğine dikkat çekerken, erkeklerin gözünde erkekliğin, evinin, eşinin ve çocuklarının maddi manevi her türlü ihtiyaçlarını karşılayan, başkasına muhtaç etmeyen, iş sahibi olan, kadınlığın ise kırılgan ve narin yapıya sahip, duygularını yoğun yaşayan, fiziksel olarak güzel olan, annelik ve çocukla ilişkilendirilen, ev içindeki işleri yerine getiren kalıplarla ilişkilendirildiğine ulaşmaktadır (Özdemir, 2019: 93-101). Kadınlarla yapılan çalışmada, diğer çalışmada olduğu gibi kadınlar cinsiyetleriyle ilgili benzer rolleri içselleştirirken, bunlara ek olarak kadının annesinden kalan düzeni devam ettirmesi, dış ortama karşı tetikte olması, çabuk güvenmemesi, eylemlerine dikkat etmesi, ağır başlı olması, eşini memnun etmesi gerektiği düşüncesiyle hareket etmektedirler. Annenin çalışması durumunda evin işlerini evdeki kız çocuğu yapmakta olup, kadınların, annelerini tanımlamalarında kullandıkları kelimenin fedakarlık olduğu, babalarını ise gezdiren ve eğlendiren niteliklerle tanımladıklarına dikkat çekilmektedir (Belek Erşen, 2015: 191-201). Kadınlara, kadınlık roller sorulduğunda, yüksek sesle gülmenin, erkeklerle

görüşmenin, geç saatte dışarıda olmanın, açık giyinmenin yanlış olduğuna ya da algılandığına dair düşünceleri ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, ılımlı, sabırlı, merhametli, korumacı gibi karakteristik yapılarla tanımlanması, çalışma hayatında öğretmen, hemşire ya da hasta bakıcı gibi mesleklerle kendilerini ilişkilendirmeleri yönünde ifadeleri bulunmaktadır. Kadınlar, yüklenen rolleri ve yapılan yargıları anormal bir durum olarak görmeyip, aksine bu rolleri yerine getirmeleri gerektiğini belirten söylemlere de yer vermektedirler (Buran ve Bektaş, 2022: 1189-1192).

3.1.2 Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Edinim Süreçleri

Toplumsal cinsiyetin atfettiği rollerin öğrenilmesi için insanlar, etkileşimsel bir sürece ihtiyaç duymaktadırlar. Bu bağlamda, anne ve babanın kendi rollerini toplumun istekleri doğrultusunda yerine getirmesi, çocuğun üstleneceği rolleri benimsemesine yardımcı olmaktadır (Atkinson ve Hilgard, 1995; akt. Çelikkaleli ve Avcı, 2016: 104-105). Bu doğrudan sosyalleşme sürecine işaret etmektedir. Sosyalleşme süreci, bireyin dünyaya geldiği andan itibaren başlayan ve ölümüne dek uzanmakla birlikte toplumun değer yargılarını, normları, kültürel unsurları öğrenmesi için uzun bir süreci kapsamaktadır (Köseoğlu, 2018: 84). Kuşkusuz ki sosyalleşme sürecinin temeli ailede başlamaktadır. Giddens, bebeklerin, kendi cinsiyetleri hakkında fikir sahibi olmadan önce, anne ve babaları tarafından sözsüz iletişim yoluyla birtakım mesajlar aldığını söylemektedir. Ebeveynler, bunları kadın ve erkek kategorisi altında, saç şekli, kıyafet tarzı vb. daha da çeşitlendirilecek olursa oyuncakların biçimi ya da bunların renk seçimiyle ilgili görsel desteklerle tamamlamaktadırlar. Böylelikle bebeklerin kadınlık ve erkekliğe dair çerçeveleri çizilerek, cinsiyetlerini tanımlama yolunu içselleştirmektedirler. Bunu içselleştirmelerine rağmen belirli bir zaman sonra birey, çocuk yaş aralığına girdiğinde bile farklılıklarının anatomik açıdan kaynaklandığını bilememektedir (Giddens, 2012: 209). Böylelikle cinsiyetleri birbirinden ayıran özellikleri, toplum tarafından belirlenen roller olarak nitelendirmelerinin tohumları bu noktada atılmaktadır. Elbette sadece bununla sınırlı kalmayan bu süreç, çift yönlü bir etkileşimle derinleşmektedir. Tıpkı ebeveynlerin çocuklarına bu şekilde yaklaştığı gibi çocuklar da ailelerinin davranışlarını, giyim şekillerini, ev içerisindeki görevlerini, düşünce yapılarını gözlemleyip kendilerine rol model almaktadırlar. Bu noktada cinsiyet rollerinin pekiştirilmesinde taklit etme oldukça işlevseldir. Çocuklar,

kendileriyle uyumlu anne babalarını taklit etmeye daha çok meyillidirler (Vatandaş, 2007, 34-35). Bu şekilde toplumsal cinsiyete dayalı rollerin öğrenilme döngüsünün temelleri oluşturulmaktadır.

Rollere ilişkin öğrenme süreci, yaşam boyu devam etmektedir. Çocukluk çağında, rol kalıpları belirgin şekilde öğrenilmemiş olsa bile insanlar, içine doğduğu baskın toplumsal cinsiyet izlerinin bulunduğu toplumda, varlığını devam ettirdiği sürece, toplumun beraberinde getirdiklerini öğrenmeyi ve içselleştirmeyi gerçekleştirmektedir. Bunların sonucunda bireyler kimliklerini cinsiyet rolleri ve beklentiler ile kurgulayarak toplumsal kimliklerini ön plana çıkarmaktadırlar. Toplumsal kimlik, bireyin içinde bulunduğu toplumun değerlerini, normlarını, gelenek ve göreneklerini benimseyip, bunlara karşı aidiyet oluşturmaktır (Özdemir, 2001: 108). Bu tanım, Goffman'ın toplumsal kimliği ile örtüşmektedir. Ona göre toplumsal kimlik, hem bireyin kişisel özelliklerini hem de toplum içindeki konumunu ve ilişkilerini kapsayandır (Goffman, 1963/2014: 30). Bireylerin sergileyeceği davranışlar (performanslar) toplumun ahlaki değerlerinin bir yansımasıdır ve bireyin toplum içindeki yeri ve algılanışı üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Davranışların kabul görülmesi için belirlenen ideallerin aksine tutum sergilenmemesi gerekirken, bireyler bunu mümkün kılmak için bazı eylemlerini değiştirmek zorunda kalabilmektedirler (Goffman, 2018: 45-50). Buradan yola çıkarak, toplumsal cinsiyet tarafından belirlenen senaryoya bağlı kalarak bireyler, toplum (sahne) önünde birbirlerine nasıl davranması gerektiği konusunda biçilen rolleri oynamaktadır.

Çalışır ve Okur Çakıcı'nın (2015) sosyal medyadaki benliğin sunulma şeklini toplumsal cinsiyet perspektifinden incelediği çalışmada, kadınlar ve erkeklerin ne tür paylaşımlar yaptıkları ya da beğendikleri konusunda elde edilen ayrımlar cinsiyetler arasındaki farklılıklara işaret etmektedir. Kadınların pasif benliği benimsemesi, erkeklerin ise toplumun kabul ettikleri konusunda bir profil oluşturmaları söz konusu olup, benliklerini, cinsiyetlerine atanan rollere göre şekillendirmektedirler (Çalışır ve Okur Çakıcı, 2015: 278-281). Yılmaz ve Polat (2023), sosyal medya uygulamalarını kullanmada toplumsal cinsiyetin belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. 18-24 yaş aralığındakiler ile yapılan çalışmaya göre, kişiler, toplumun nezdinde olumsuz algı yaratmamak ve reddedilmemek için paylaşımlarının içeriğini topluma hitap edecek şekilde oluşturlarken, hesapların herkese açık ya da takip edilen kişilerin fazla olması durumunda toplumun bunu

istemediği için nefret temalı yorumların saldırısına uğradığını başka hesaplar üzerinden gözlemlemektedirler. Bunları yaşamak istemedikleri için paylaşımlarını sınırlı kişilere açtıkları ortaya çıkarılmaktadır (Yılmaz ve Polat, 2023: 10-12). Görüldüğü gibi, toplumsal cinsiyet rolleri siber ortamlara (online platformlar vb.) taşınmakta ve burada sürdürülmektedir. Roller yerine getirilmediği takdirde nasıl ki toplum tarafından damgalanma ve dışlanmaya maruz kalınıyorsa, bu durum siber ortamlarda da zorba ve mağdur olma durumlarını meydana getirmektedir. Siber zorbalığın şiddeti kapsadığı göz önünde bulundurulduğunda, tıpkı şiddet gibi siber zorbalık ve siber mağduriyetin de öğrenilen bir davranış (Bayhan, 2020: 119) olduğunu söyleyebiliriz.

3.2 Ataerkil Toplum Yapısı ve Kadın

Ataerkil kavramı, baba rolünü (patriark) içeren anlamları karşılarken, erkeğin egemenliğini nitelendiren toplumsal düzene işaret etmektedir (Sultana ve Altay, 2019: 418). Walby (1989), ataerkilliği erkeğin kadınlar üzerinde hakimiyet ve baskı kurduğu, sömürüye dayalı toplumsal yapı olarak nitelendirmektedir (Walby, 1989: 214).

Ataerkillik, toplumsal cinsiyet ve bu bağlamdaki kadınlık-erkeklik sınıflandırmaları ile iç içe geçmektedir. Ataerkil kültürde, erkekler, çeşitli kurumlar tarafından toplumda yaygınlaşan erkeklik alanlarını yaratırken, bunu kutsallaştırmakta ve artık kurumsal hale gelen bu erkeklik yapısını doğal karşılayıp, benimsemektedir. Erkekler, sosyalleşme süreci çerçevesinde erkeklik adı altında verilen tüm rolleri ve değerleri öğrenerek, ataerkil kültürü devam ettirmektedirler. Ataerkil kültürde, erkekler üzerinde herhangi bir baskı ve kısıtlama yokken, erkekler, genellikle sorumluluklar itibarıyla ev içine hapsedilen kadınlar üzerinde baskı kurmaktadır. Kadınlar, erkeğin koruması ve kontrolü altındaki cinsiyet olarak tanımlanmaktadır (Demren, 2003: 34-35; akt. Tekin ve Demirel Değirmenci, 2022: 191). Yapılan çalışmalar doğrultusunda, kadınların rollerini ev ortamıyla ve çerçevesinde gelişen sorumluluklarla ilişkilendirmesi, kadınların kendilerini erkeklere göre önemsiz hissetmesine sebep olmaktadır. Bu şekillendirme, erkekler tarafından onaylandıkça cinsiyet etrafında gelişen rollerle birlikte, kadın- erkek arasındaki eşitsizlik kendini devam ettirir ve gelecek nesillere birtakım çerçevelerle aktarılmaktadır (Aktaş, 2013: 55-56).

Sosyalleşme sürecinde kadın üzerinde oluşturulan baskı ve ayrımcılık toplumsal sürecin her aşamasında kendini üreterek, cinsiyetleşen konumlar

yaratmaktadır (Korkmaz ve Başer, 2018: 72). Cinsiyet etrafında şekillenen eşitsiz iş bölümünün normalleştirilmesi, kadının iş hayatına sahip olduğunda bile ev içi sorumluluklarını yerine getirmesi zorunluluğunu doğurmaktadır. Böylece, kadınların önceliği ev içindeki sorumlulukları olmaktadır (Adak, 2007: 143). Buna bağlı olarak, kadınların eğitimleri şekillenmekte olup, kadınlar, hem evde yerine getirilmesi uygun görülen rolleri hem de çalışılan işi etkileyemeyecek olan mesleklere yerleştirilmektedirler (Kaçar, 2007: 17). Böylece kamusal alanda da kendini gösteren ataerkillik, beraberinde kadınların dezavantajlı olduğu durumları doğurmaktadır. Bourdieu (2015) erkeklerin kamusal alanı kendi himayesine geçirerek, kadınları bu alanda bulundurmamak istemediklerini ifade etmektedir. Kamusal alan kadınların uzak durması gereken alan olarak görülmektedir. Kadınların başlarını önüne eğerek yürümesi ve herhangi bir konuya dair görüşlerini gizlemesi gerektiğinden doğan inancı, erkekler kendileri doğrultusunda kullanarak, bunu ataerkilliğe dayandırarak kamusal alana dahil etmektedirler (Bourdieu, 2002/2015: 31). Böylelikle erkekler hükmetmeyi içsel hale getirirken, kadınlar ise bunu kabullenmeyi, özel alana hapsolmayı öğrenmektedirler (Dinç Kahraman, 2010: 30).

Turner'a göre (2011), kadınların ev içerisinde üretkenlikleri ve yaptıkları işler, erkeklerin kamusal alanda yerine getirdiklerine kıyasla değersiz görülmekle birlikte, toplumda aşağı konumlara yerleştirilmektedir. Kadınlar, toplum içinde duygusal rolleri ve algıları ile ilişkilendirilirken, toplumsal cinsiyet rolleri, kadınları bu konuma yerleştirmekte ve eğitimle pekiştirmektedir. Erkeklerin ise, mantıksal bir çerçeveye toplumdaki yerini belirlerken, onların bu şekilde sosyalleşmelerini normalleştirmektedir (Turner, 2007/2011: 116). Bu ılımlaştırmalar aracılığıyla kadın kamusal alanın dışına itilerek, toplum içinde öteki konuma yerleştirilmektedir.

Ataerkil toplum, kadına yönelik şiddeti doğuran faktörlerde aktif rol oynayan bir noktadadır (Akan ve Gürhan, 2020: 12). Şiddet, kadınların davranışları ve bedenleri üzerinde oluşturulan erkek hakimiyetinin bir göstergesidir. Güce dayalı dengesizliğin temel kaynağı ise erkeklik ve kadınlık rollerinde yatmaktadır. Kadınların özgürlüklerini ve karar alma yetilerini kısıtlamak için devreye giren bu rollerle, kadınların mağduriyet durumları ortaya çıkmaktadır (Ecevit ve Karkıner, 2013: 124). Connell, şiddetin erkekler için ayrıcalık ve üstünlük sağlamada araç olduğunu ve erkekler arasında yaygın bir

şekilde kullanıldığını ifade etmektedir (Connell, 1998; akt. Yıldırım, 2019: 10). Bu görüşle var olan ataerkil yapı, erkeklerin kadınlara üstünlüğünü öngörerek, şiddet uygulamayı erkeklere bir hak gibi sunmakta, kadınlar üzerindeki hakimiyeti güçlendirerek, varlığının devamlılığını beslemektedir (Bayoğlu Kına, 2020: 155). Böyle toplum yapısında yaşadığımız göz önünde bulundurulduğunda, erkeklerin, birlikte olduğu kişilere karşı, gücüne dikkat çekecek şekilde tehditlerde bulunarak şiddet uygulaması söz konusudur (Yılmaz, 2020: 81). Dolayısıyla şiddet, toplum tarafından anormal bir durum olarak görülmezken, düzenin devamlılığını sağlayan bir faktör olarak kabullenilir. Gücün kaybedilmemesi adına uygulanan şiddet, bu ataerkil sistemi ayakta tutmaktadır (Yıldırım, 2019: 12).

3.3 Meşru Bedenlerde Cinsiyetleştirilmiş Siber Zorbalık

Toplumsal cinsiyetin etkileri, günlük yaşam içerisinde aktif olduğu gibi aynı zamanda sanal ortamlarda da rol oynamaktadır. Gerek sosyal medya uygulamaları gerekse internet üzerindeki herhangi bir mecra cinsiyet gözetmeksizin herkese eşit şekilde sunulma amacı güdülse de, aslında toplumsal cinsiyet ve etrafında gelişen roller, beklentiler derinleşmekte ve bu mecralarda yeniden üretilmektedir. Kuşkusuz ki eşitsizliklerin birleştiği noktada en çok etkilenen kadınlardır (Baştürk ve Erdem, 2019: 22-26).

Ataerkil toplum yapısının devamlılığı için araç haline gelen kadın bedeni, iktidarın kontrolü konusunda da işlevseldir. Toplumsal cinsiyet normları, kadınların bedenlerini denetlemesiyle, beden kadınlaştırılmaktadır (Yaman Öztürk, 2012: 275-276). Turner, kadın bedenini kontrol altına almanın tek yönlü olmadığını ifade etmekte ve onların bedenleriyle birlikte kişilik özellikleri, gündelik yaşam pratikleri, sosyal ilişkileri de denetlenmektedir. Bu şekilde kadınların bedenleriyle erkeği önceleyen, kadını öteleyen ve basitleştiren toplumsal düzen yaratılmaktadır (Turner, 1992-2001; akt. Aydoğmuş Ördem, 2020: 35). Sosyalleşme sürecinde kadın, bedenini nasıl kullanması, onu nasıl anlamlandırması ve ne şekilde hareket etmesi gerektiğini öğrenmektedir. Kadınlar, ikincil planda olan, itaatkar, davetkar, saflığını yitirmiş, kışkırtıcı ve erkeklerin onayına sunulan anlayışlar çerçevesinde; giyim tarzını, yürümesini, konuşmasını, cinsellikle ilgili davranışlarını bedenlerine atfedilenlere göre şekillendirmektedir (Bilgin, 2016: 225). Diğer deyişle, kadınlar, erkeklere göre var olmak durumunda kalmaktadırlar. Kadınların özellikle cinselliği çağrıştırdığına vurgu yapabilmek için dişi kavramıyla tanımlama yoluna

gidilmektedir. Erkeğe göre, kadın bedeni cinsellikle ilişkilendirilirken, erkek kendini özne yerine koymakta, kadını ise öteki olarak nitelendirmektedir (Pektaş, 2017; akt. Aksan, 2023: 19). Bourdieu'ya göre, cinsiyetler arasındaki ilişkilerde güç dengelerinin artmasının sebebi, beden üzerinden tanımlamaların ve doğallaştırmaların yapılmasıdır. Toplumun cinselliğe olan algıları etrafında bedenler yeniden şekillenip, meşrulaştırılmaktadır (Arpacı, 2020: 260-261).

Turner, beden ve ahlak arasında bir köprünün olduğunu ifade etmektedir. Bedenler, toplum içerisinde ahlaki sembolleri içeren eylemleri gerçekleştirmektedir. Ahlaki durum, toplumsal faktörler ve kişisel sorumluluklar aracılığıyla bedenler üzerinden oluşturulmakta ve bireyin kontrolüyle sağlanmaktadır (Turner, 2007/2011: 107). Ataerkil kültür zemininde ve toplumsal cinsiyet rolleri dahilinde şekillenen kadın bedeni cinselliği çağrıştırmasının yanı sıra namusu da simgelemektedir. Namus, gelenek ve göreneklerle şematize edilen cinsel davranışlardan sakınma ile anlamlandırılmaktadır (Sever ve Yurdakul, 2001; akt. Aksoy ve Vefikuluçay Yılmaz, 2019: 2). Kadının giydiği kıyafetten başlayarak medeni durumuna kadar atfedilen tüm roller, erkeğin onuru ile ilişkilendirilmektedir. Bu anlayış, Ovidius'un namus kadını denetleyendir, onun bekçisidir görüşüyle örtüşmektedir (Kalav, 2012: 157-158). Cinselliğin üzerinde belirleyici olan algıların beden üzerinde de etkili olduğunu söyleyen Bourdieu, bedeni kuşakla üst ve alt şeklinde iki kısma ayırmaktadır. Bu kuşak sembolik bir anlam taşımakla birlikte, kadının saflığını ya da saf olmayışını simgelerken, kuşağın açılmasını engelleyen kadının, iffetli olarak nitelendirilmesine işaret etmektedir (Bourdieu, 2002/2015: 29). Beden ve toplum arasındaki ilişkiye bu anlamda bakış açısı getiren Douglas, toplumdaki kültür yapısının saf ya da temiz, tehlikeli ya da kirli gibi karşıtlıklar üzerine kurulu olduğunu ve bedensel aktivitelerin, toplumun ahlaki ve dinsel düzenini tehdit eden bir unsur olduğunu belirtmektedir. Çoğu toplum yapısı, bu düzenin devamlılığını sağlayabilmesi için bedensel aktivitelerin kontrol edilmesini gerekli görmektedir (Douglas, 1970, 1973; akt. Turner, 2007/2011: 107). Kadının, saflığını yitirmemesi onların üstüne yüklenen sorumluluklar arasındadır. Bununla beraber, toplumdaki eril hakimiyetin belirlediği rollerin dışına çıkması durumunda, kadınlar cahillikle ve ahlaksızlıkla damgalanmaktadırlar (Ecevit ve Karkıner, 2013: 141).

Toplumsal cinsiyet algısının, sanal ortamlarda etkileşimsel şekilde dolaşması, kadına uygulanan siber zorbalığın/şiddetin sanal ortamlarda görülme

olasılığını artırmaktadır. Siber şiddet, ataerkil anlayışı, toplumsal cinsiyet rollerini ve kadına yapılan baskıyı sanal ortamlarda sürdürmektedir (Sarışın, 2022: 261-262). Ataerkil toplum yapısına göre güç konusunda erkekler daha çok ön plandadır. Bu oluşturulan inançtan dolayı, çalışmalar, erkeklerin siber zorbalığı daha fazla gerçekleştirdiğine dair kanıtlar sunmaktadır (Korkmaz, 2016: 76).

Kadınların siber zorbalığa çoğunlukla tanımadıkları kişiler tarafından maruz kalmaları söz konusuysa (Karataş, 2018: 35), aynı zamanda kadınların % 95'ine mevcut ya da eski romantik ilişkilerinin bulunduğu kişiler tarafından da nefret söylemleri ve küçük düşürücü görüntüler üzerinden siber zorbalık uygulandığı görülmektedir (Baker ve ark., 2013: 1). Yılmaz (2020), kadınların romantik ilişki yaşadığı kişiler tarafından tehdit mesajları almalarının, erkeklere göre daha fazla olduğunu, kadın mağdurlardan gittikleri yerler hakkında bilgi istenmesi, bunun arama ve fotoğraflarla desteklenmesi konusunda taciz boyutunda ısrarcı olduğunu ve kadın mağdurların sosyal medya hesaplarına izinsiz girildiğini ortaya çıkarmaktadır (Yılmaz, 2020: 80-81). Bunu takiben, sosyal medya hesaplarını denetim altına alarak, arkadaş olacağı kişilere, yapacağı paylaşımlara ve bu paylaşımların içeriğine karar verme, hesap şifresini öğrenmeyi isteme, hesapların kapatılması yönünde kadına baskı uygulama gibi davranışlar sergilenmektedir (Kadın Dayanışma Vakfı, 2017: 14; akt. Abınık, 2021: 8). Akdemir'in çalışmasında, kadınların, eski erkek arkadaşları tarafından siber zorbalığa maruz kaldığına, kadın mağdurlar adına sahte hesaplar açılarak itibarını zedeleyecek şekilde sosyal çevresiyle konuşulduğuna ve herkese açık platformda, kadın olmasından kaynaklı müstehcen içerikli söylemlere maruz kaldığına ulaşılmaktadır (Akdemir, 2022: 404-406).

Yıldırım, çalışmasında siber zorbalık uygulayıcılarının, kadın mağdurların kişisel bilgilerini elde etmesi aracılığıyla, sanal ortamdan gerçek hayata geçerek şiddet içerikli davranışları sergilemeye devam ettiğini, kadınların siber zorbalığı yapan kişilerle karşılaşmalarının olayı çözülmez hale getirdiğini ortaya koymaktadır. Kadınların yaşadıkları siber zorbalığın, onların sosyal medya hesaplarını kullanma özgürlüklerine ket vurduğu bilinmektedir (Yıldırım, 2019: 70-71).

Eşitsizliklerin ve dezavantajların kendini yinelediği toplum yapısında, kadınların bedenlerine yönelik benimsenen algıların, sanal ortamlar konusundaki yeri sorgulanmalıdır. Kadınlara yapılan siber zorbalıklardan en sık karşılaşılan

cinsiyetçi ve nefret içerikli söylemlerle yapılan tacizlerdir. Tacizlerin beslendiği nokta, kadının mahrem olan, sakınılan anneliği, bekareti, bedeni ve bunun üzerinden şekillendirilen cinselliğidir (Kantar, 2023: 60-61). Romantik ilişkilerin ilk evresinde, cinsel ilgi ve doyumunu sağlayabilmek adına bireyler cinsel içerikli mesajlaşmayı ilişkilerine dahil etmektedirler (Burkett, 2015: 837). Literatürde seksting olarak geçen bu kavram sadece metin üzerinden değil aynı zamanda görüntülerle de gerçekleştirilmektedir. Kadınlar özellikle samimi ya da romantik bir bağın bulunduğu kişiler ile cinsel içerikli mesajlaşmanın kabul edilebilir olduğunu düşünürken, erkekler bunu kategorileştirilmiş ilişkilere dahil etmeden uygulayabilmekte olup, kadınlardan gelen bu özel diyalogları başkalarıyla paylaşmanın kendileri için bir problem yaratmayacağını düşünmektedirler (Ergül ve Ziyalar, 2022: 114). Erkekler, kadınlar tarafından gönderilen cinsel içerikli mesajların kendilerini ve erkekliklerini güçlü hale getirdiğini ifade etmektedir. Bu eylemi gerçekleştiren kadınları ise benlik saygısından yoksun, çaresiz, sürtük gibi kavramlarla olumsuz şekilde tanımlamaktadırlar (Baştürk ve Erdem, 2019: 80-81). Eril anlayış sosyal medya ortamında desteklenmekte ve erkeğin cinselliği yüceltilerek, kadının cinselliği anormal ve karalayıcı olarak dip noktaya yerleştirilmektedir. Erkekler, kadınlara yönelik besledikleri bu düşmanca ve geleneksel tutumlarının arkasına sığınarak cinsel şiddetlerini meşrulaştırmaktadırlar (Scully, 1994/2014: 103). Ayrıca siber cinsel saldırının, toplum içerisinde yeniden takdir edilen bir durum haline gelmesi söz konusudur. Yapılan anketin sonuçlarına göre kadınların % 73.3'ü siber zorbalığa bu anlamda maruz kaldıklarının bilincinde oldukları elde edilmektedir (West, 2024: 14).

Cinsel paylaşımlar, kadınların kendi onayları kapsamında gerçekleşebildiği gibi rızaları dışında da olabilmektedir. Cinsel paylaşımlar, anlamsal açıdan boyut değiştirerek sanal ortamlarda siber zorbalığa dönüşebilmektedir. Siber zorbalığın cinsel boyutu, genelde flört ilişkilerinde kendini gösterirken, uygulayıcı, birlikte olduğu kadından baskı yoluyla çıplak görüntülerini isteyip, bunları intikam güdülerıyla şantaj amaçlı kullanabilmekte ya da pornografik içerikli olan sitelerde paylaşabilmektedir (Yıldız ve Özarslan, 2022: 80). Siber zorbalık uygulayan kişi, bazen de mağdurun haberi olmadan cinsel fotoğraflarını çekerek ya da bunları internet ortamında düzenleyerek mağduru cinsel eylemde bulunuyor gibi gösterip aşağılamakta ve ölümle tehdit edebilmektedir. Cinsel fotoğrafları mağdurdan daha fazla cinsel fotoğraf talep

edebilmek için kullanma ihtimali bulunmaktadır (McGlynn ve Rackley, 2017: 540). Bu anlamsal çerçevede uygulanması, siber zorbalığın uzun vadelere yayılmasına sebep olabilmekte ve mağdur için yıkıcı sonuçlar doğurabilmektedir.

3.4 İlgili Kuramlar

3.4.1 Albert Bandura- Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramı, etkileşimsel süreç içerisinde, pekiştirme, gözlemlene ve taklit etme yoluyla öğrenmenin gerçekleştirildiği sürece dikkat çekmektedir (Tatlilioğlu, 2021: 16). Pekiştirme, gerçekleştirilmesi istenen davranışın ödüllendirilmesini ifade etmektedir. Gözlemlene ise, önemli olduğu düşünülen ya da samimi bir bağın bulunduğu kişinin izlenilmesi yoluyla öğrenme biçimidir. Taklit etme, model alınan kişinin davranışsal pratiklerinin performansa çevrilmesiyle gerçekleşmektedir (Ünlü, 2013: 130).

Modelleme, sosyalleşme sürecinde dört aşamada gerçekleşmektedir. Birinci aşamada, gözlem, dikkat faktörünü içermektedir. Gözlemci, modelin, diğerlerinden farklı olan özelliklerine odaklanarak, kendi özellikleri doğrultusunda bir kişiyi ve onların davranışlarını rol model almaktadır. Aynı zamanda, davranışın tekrar edilebilir olması ya da olmaması ceza ve ödül sistemleriyle sağlanmaktadır. Modelin önemli bir konumda bulunması söz konusuysa, gözlemlenen davranışlar içsel şekilde prova edilerek, yeniden üretilmektedir. İkinci aşama ise gözlemlenen davranışların kodlamasını ve hatırlanmasını içermektedir. Gözlemci, gözlemlediği davranışları ve etkilerini kendi davranışları ya da taklit ettiği kişinin davranışları üzerinden zihninde canlandırmaktadır. Bunları gerçekleştirirken hatırlamaya yardımcı olan kodlardan yararlanmaktadırlar. Çocuklar, gözlem yoluyla elde ettiği davranışsal ve değersel kodları belirli yaşa ve statüye gelerek performansa dönüştürene kadar zihinlerinde saklamaktadırlar. Modellemenin üçüncü aşamasında ise, taklit etme gerçekleşmektedir. Modelin ve davranışlarının ne şekilde anlamlandırıldığı bu eylemsel aşamada ortaya çıkmaktadır. Eylemlerin doğruluğu ve yanlışlığı tıpkı modelin özelliklerine bağlı olduğu gibi, gözlemcinin de gözlemlene yeteneklerine bağlı olarak gerçekleşmektedir. Son aşama ise, güdülenmedir. Sergilenen davranışın öğrenilmesini ve kalıcılığını etkileyen bu aşamada, gözlemci olumlu yönde geri bildirim aldığı anda davranışlarını korurken, olumsuz tepkiler karşısında ise öğrenmede farklı bir yol izleyerek davranışını sergilemekten vazgeçmektedir (Goslin, 1969: 222-225).

Bandura'ya göre çocuklar ödül ve ceza sistemi aracılığıyla cinsiyetlerine uygun olan erkeklik-kadınlık rollerini ve bunlar doğrultusunda eyleme geçmeyi öğrenmektedirler (Bandura, 1977; akt. Bilgili, 2012: 15). Bu kuramda, çocuklar kendi cinsiyetinden olan ebeveynlerini kendilerine rol model almaktadırlar. Erkek çocukları babasının davranışlarını, düşüncelerini, ahlaki değerlerini gözlemlerken, kız çocukları ise annelerini taklit etmektedirler. Çocuklar kendilerini, erkeklere ve kadınlara dair olan çerçevelerin sınırları içerisine yerleştirerek, içselleştirmekte ve davranışlarını sergilemektedirler (Esen, 2024). Ebeveynler de çocuklarının cinsiyetlerine uygun şekilde olan saçlarını, kıyafet tarzını, oyuncak seçimini, aynı cinsiyette oldukları kişilerle arkadaş olmalarını destekler nitelikte eylemlerde bulunarak, çocukların davranışlarının kalıcılığını etkilemektedir (Goslin, 1969: 215).

3.5 Kuşak Kavramının Tanımı ve Kuşakların Gruplandırılması

Kuşak kavramı ilk olarak Auguste Comte sayesinde bilimsel açıdan incelenmektedir. Comte, kuşakları, süreç içerisinde toplumsal olarak ilerlemeyi sağlayan, elde edilen birikimlerin bir sonraki nesle aktarılmasını sağlayan gruplar şeklinde nitelendirmektedir (Deniz ve Tutgun Ünal, 2019: 1027). Kuşakların, sosyolojiye çalışma konusu olması Karl Mannheim sayesinde gerçekleşmektedir. Mannheim'e göre kuşaklar, tarihsel şekilde ortaya çıkan ve kendine has özellikleri bulunan sosyal gerçekliklerdir. Kuşakları kültürel zeminler içerisinde ele alarak, zaman içerisindeki hareketliliklerine odaklanmaktadır (Çakır ve Azman, 2022: 336-337). Kuşakların ortaya çıkışını, dönem içerisinde meydana gelmiş önemli olaylarla açıklayan Mannheim, kuşakların bu olaylara yükledikleri anlamlarla gruplardan ayrıldıklarını ve böylece bir kuşağın kendinden başka, yeni bir kuşak doğurduğunu ifade etmektedir (Mannheim, 2008: 306).

Kuşak, hemen hemen aynı yıllarda doğan, toplumun benzer koşullarına sahip olmasından kaynaklı, yaşantılarının ve özelliklerinin ortak olduğu gruplar olarak tanımlanmaktadır (Bolat, 2022: 2). Kuşaklar doğum yıllarına göre ayrılabilir aslında içindeki bulundukları dönemde meydana gelen değişimler ile karakteristik yapıları şekillenmektedir (Türk, 2013: 18; akt. Kurt Topraklı ve Mazman, 2020: 43). Kuşaklar literatürde farklı şekillerde sınıflandırılmakta olup, genel itibarıyla beş kuşak altında incelenmektedir.

Gelenekselciler: Bu kuşakta bulunanlar, diğer ifadeyle sessiz kuşak olarak da anılmakla birlikte, dönemselsel olarak 1925 ve 1945 yılları arasında doğan nesil

şeklinde ifade edilmektedir (Lehto ve ark., 2006; Adıgüzel ve ark., 2014: 171). Bu kuşak, içinde bulunduğu dönemin zorluklarından; ekonomik buhran ve siyasi kaygılardan kaynaklı olarak sessiz kuşak olarak nitelendirilmektedir. Genellikle, geleneksel aile yapılarına sahiptirler. Erkeklerin savaşa katılması, kadınların ev ortamında çocuklarıyla birlikte olması söz konusuysa, o dönemde insanlar arasında etnik ayırım daha fazladır. Belirli bir süre nüfuslarının az olmasının sebebi, o dönemde doğurganlıkta düşüş yaşanmasıdır. Yaşamın güvenli şekilde devam ettirilmesi için evlilikler erken yaşta gerçekleşmekte ve böylelikle nüfus oranında artış meydana gelmektedir. Erkekler iş ortamlarına katılmakta, kadınlar ise doğurganlığın artması ile özel alanda, ev ortamında kalmaktadır. Ekonomik buhran ve savaşın olması, o dönemdeki iş ortamlarını da etkilediği için, insanlar sahip oldukları işler konusunda daha disiplinli şekilde hareket etmekte ve işlerini korumak için çaba göstermektedirler (Kılıç, 2021: 16-19).

Bebek patlaması: Bu kuşak, 1946 ve 1964 yılları arasına denk gelmektedir. İnsanların doğuma teşvik edilmesi sonucunda, bu dönem nüfusun çok fazla artmasından dolayı bebek patlaması olarak nitelendirilmektedir (Bolat, 2022: 4). Savaş sonrasındaki kuşağı temsil etmekle birlikte, insanlar savaşın devam eden etkilerine ve soğuk savaşın kendini göstermesine tanık olmaktadır. Dönemsel sıkıntıların kısmen çözülmesi söz konusudur. Otoriter yönetim sistemine karşı besledikleri olumsuz tutumdan kaynaklı olarak, düzeni sorgulayanların temsilcisi olarak kabul edilmektedirler (Eisner, 2005; akt. Bekmezci, 2017: 104). Dönemin zorluklarından kaynaklı, iş yükü zor olan işlerde çalışmak ve geçimlerini bu şekilde sağlamak durumunda kalmaktadırlar. Diğer kuşaktaki kişilerle kıyaslandığında, daha düzenli, katı ve kuralcı niteliklere sahiptirler. Kurumsal çıkarlar, kendi çıkarlarına göre daha ön planda olup, kolektif bilince tabidirler. Sorumluluk duygusunun, benliklerine yerleştiği bu kuşaktaki insanlar, uzun vadeli çalışma anlayışını benimseyerek çalışma hayatlarını oluşturmaktadırlar (Balcı, 2020: 8-9).

X kuşağı: Bebek patlaması kuşağının devamında gelen ve 1965-1980 yılları arasında doğan kişilerin bulunduğu kuşaktır. Bu kuşak, geleneksel anlayışın azalmasına, aile ve toplumda güvenin ortadan kalkmasına, değişimlerin yoğun görülmesine şahit olurken, aynı zamanda salgın hastalıklar (AIDS), maddi sıkıntılar, Sovyetler Birliği'nin çöküşü gibi önemli olayları da yaşamaktadır. Maddi problemlerin baş göstermesi, işsizlik ve boşanma oranlarının artmasına

sebeptir. Bu kuşak, bebek patlaması kuşağı ile kıyaslandığında örgütsel bağlılıkları daha zayıftır. Özgürlüklerini ve işten artı kalan zamanlarını ön planda tutan insanlar, gelişmelere kolay şekilde uyum sağlayabilen, özgüvenleri yüksek kişilerden oluşmaktadır. Teknolojik anlamda yaşanan gelişmeler arasında, televizyonun gösterimlere başlaması söz konusudur (Uçar, 2021; akt. Doğan, 2022: 10-11). Bilgisayarların piyasaya sunulması, bu kuşaktakilerin teknolojik alışkanlıklarının temeli açısından dönüm noktası niteliğindedir (Yelkikalan ve Altın, 2010; akt. Adıgüzel ve ark., 2014: 172).

Y kuşağı: 1980 ve 2000 yılları arasındaki dönemi kapsayan kuşak, Y kuşağı olarak adlandırılmaktadır. Teknolojinin yaygın ve internetin önemli hale gelmesiyle, bu kuşakta bulunan kişiler, dijital ortamlarla gelişen ve büyüyen ilk kuşak olarak da nitelendirilmektedirler (Korkmaz ve Ceng, 2014: 434; akt. Bayar, 2019: 36). Bu kişiler teknoloji kültürüyle birlikte, iş hayatına ve yönetimine de yenilikler getirmektedir. Y kuşağı çalışma hayatına önem vermekte olup, aynı zamanda iş değişikliğine sıkça başvurmaktadır (Yüksekbilgili, 2013: 344). Bu kuşağı kapsayan yıllarda, boşanmaların artması söz konusuysa diğertaraftan çocuk, toplumda daha önemli bir konuma getirilmektedir. Bu kuşakta olan ailelerin, çocuklarıyla kurdukları bağlar daha kuvvetlidir (Hersey, 2010: 147; akt. Sönmez, 2016: 106). Diğerkuşaklara göre hem daha iyi ekonomiye sahip hem de savaş ve beraberinde gelen yokluk gibi olumsuz olaylara denk gelmedikleri bir dönemde yaşamaktadırlar (Acılioğlu, 2015; akt. Doğan, 2022: 12). İnternet ve cep telefonları aracılığıyla istedikleri bilgiye rahat şekilde erişim sağlarken, öğrenme yetenekleriyle birlikte kendini geliştirmiş ve gerçekleştirmiş bireylerdir (Acılioğlu: 2015: 37; akt. Bekmezci, 2017: 106).

Z kuşağı: 2000 yılı ve sonrasında doğan kişilerin bulunduğu kuşak, Z kuşağı olarak bilinmektedir. Bu kuşak, teknolojinin merkezi konumda olmasından kaynaklı, Y kuşağına kıyasla teknoloji ve çerçevesinde gelişenlerle daha çok ilgilidir. Hızla gelişen teknoloji, Z kuşağını kendine bağımlı hale getirmektedir (Kavalcı ve Ünal, 2016: 1036; akt. Şimşek, 2023: 46). Bu dönem içerisinde ekonomik ve çevre problemleri baş göstermekte olup (Arar ve Yüksel, 2015: 198), 11 Eylül saldırısı (Bakır, 2020: 41), 15 Temmuz darbesi, şiddetin her yerde görülmesi gibi önemli toplumsal problemler bulunmaktadır. Dijital kuşak olarak nitelendirilen bu kuşaktaki bireyler, teknolojinin getirisiyle uzaktan iletişim kurma becerileri gelişmiş olduğu için yalnız olmaya meyillidirler. Bu kuşak, eğitim

imkanlarından en iyi yararlanan ve iletişimsel becerileri yüksek, sosyal, yaratıcı olmakla birlikte aynı zamanda aidiyetlerini kolay şekilde değiştirebilir olmalarından dolayı topluluğa bağlılıktan ziyade daha bireyseldirler (Toruntay, 2011: 81-83).

Zamansal olarak sınıflandırılan kuşaklar, sosyal ortamda başkalarıyla olan iletişim becerilerini, ekonomik olarak tercih ettikleri işlerini, aile ilişkilerini ve kendilerini gerçekleştirmek için başvurdukları yöntemlerini tarihsel olarak gerçekleşen olaylar çerçevesinde düzenlemekte ve dönemlerine adapte olmaktadır.

3.6 Sosyal Medya ve Dijitalleşen Rutinler

Gündelik hayat sosyolojisi, insanların toplumla ve toplumu oluşturan yapılarla girdikleri etkileşimlerinin, günlük yaşamlarında nasıl bir yol izlediklerinin ve toplumda meydana gelen değişimlere bulundukları katkıların incelenmesinde rol oynamaktadır. Bireyin tek başına değil içinde bulunduğu toplum ve kültürle birlikte ele alınması gerektiğini ifade etmektedir. Gündelik hayat sosyolojisi, toplumda meydana gelen gelişmelerin insanların günlük hayatı yaşayış biçimlerine olan etkileri üzerine odaklanmaktadır (Kalekin Fishman, 2013: 714).

Lefebvre'ye göre, toplumsal yapıda meydana gelen değişimler sayesinde gündelik yaşam örüntüleri şekillenmektedir. Toplumla bir bütün halinde olan birey ve onun gündelik yaşam pratikleri de bu doğrultudaki değişikliklerden etkilenmektedir. Gündelik yaşam, bireylerin bir gün içerisinde hangi aktiviteleri gerçekleştirdiği, nelerle uğraştığı ile tanımlanmaktadır. Bu rutinler ve alışkanlıklar, ayrıntılar dışında genel itibarıyla birbiriyle aynı olmakla birlikte, çalışma hayatı, aile ilişkileri, özel hayat ve arta kalan zamanları kapsamaktadır (Lefebvre, 1958/2012: 37). İnternetin ve sosyal medyanın insanların hayatına girmesi sonucunda, rutinlerin yapıldığı bağlamın şekil değiştirmesi ve yaygınlaşmasıyla birlikte gündelik rutinlerin dijitalleşme süreci başlamaktadır. Sosyal ilişkiler önceden yüz yüze iletişim aracılığıyla devam ettirilirken, bu durum yerini artık sanal ortamlara bırakmaktadır. Sanal ortamların hayatı kolaylaştıran yönü beraberinde, sosyalleşmenin yanı sıra alışveriş yapma, eğitime katılma, maddi kazanç elde etme, romantik ilişkiler kurma, kurumlara olan sorumlulukları yerine getirme gibi rutinlerin çevrimiçi ortamda gerçekleştiriliyor olması gündelik hayatı ve pratiklerinin farklı bir ortama evrilmesini

sağlamaktadır. Gündelik hayat sadece gerçek hayatta değil aynı zamanda çevrimiçi ortamlarda da var olmaktadır (Sili Kalem, 2022: 97).

Web 2.0 teknolojisi ile birlikte sadece internet alanında değil medya alanında da değişiklikler yaşanmaktadır. Medya, önceden büyük şirketlerin kontrolünde iken, aynı zamanda tek taraflı iletişimde işlev gören bir araç olarak kullanılmaktaydı. Bireyler, medyadan sınırlı şekilde yararlanmakta olup, iletişimlerin, etkileşime olanak tanımayacak şekilde gerçekleşmesi mümkündü. Web 2.0 teknolojisinden sonra, medya tek bir elden yönetilmemeye başlamaktadır. Medya ortamına dahil olan her kullanıcının içerik üreticisi olma imkanı bulunmaktadır. Artık bireyler, büyük şirketlerin tanıdığı olanaklarla birlikte, bireysel kullanıcıların sunduğu içeriklere erişim sağlamak ve özgür şekilde bu içerikleri kullanmaktadırlar (Kahraman, 2014: 19-20; akt. Sönmez, 2016: 7). Web 2.0 teknolojisi aracılığıyla, araştırma yapma, bilgiye ulaşma ve kullanma gibi özelliklerin yanı sıra insanlar yazdıkları yazıları paylaşabilmekle birlikte kendilerine sanal bir dünya oluşturabilmektedirler (Tamer, 2014: 14).

1979 yılında, Usenet olarak adlandırılan tartışma platformu, insanların bu ortama sosyal mesajlar göndermelerini sağlamak amacıyla oluşturulmaktadır. Bruce ve Susan Abelson, bu uygulamanın devamı niteliğinde olan Open Dairy uygulamasını yaparak, bugünkü adıyla sosyal medyanın ortaya çıkmasını sağlamaktadırlar (Kaplan ve Haenlein, 2010: 60). Sosyal medya, tarihsel olarak 1990'lı yıllarda, internetin kolay ulaşılabilir ve yaygın hale gelmesiyle görünür olmaktadır. İnternet, kısıtlı alanından sıyrılarak daha çeşitli kullanım alanlarına sahip olmaya başlamaktadır (Kalkavan Bilgin, 2023: 5). Törenli'ye göre (2005), sosyal medya dijital ağlarla ilintili olan, etkileşimin sürekliliğini ve içeriklerin çeşitli medya biçimlerinde hızlı şekilde sunulmasını sağlayan bir sistemdir (Törenli, 2005; akt. Yanık, 2016: 903). Sosyal medya, herkesin erişim sağlayabildiği bir sanal ortam olmasının yanı sıra, kullanıcıların bu ortamlarda duygularını ifade ettikleri, diğer kullanıcılarla etkileşim kurarak sosyalleştikleri, kişisel görüşlerini dile getirmeleri için yorum ve canlı yayına dayalı alt uygulamalarının bulunduğu web siteleri olarak tanımlanmaktadır (Köksal ve Özdemir, 2013: 325).

Sosyal medyanın, sunduğu olanaklar dahilindeki özellikleri beş grupta incelenmektedir. Sosyal medyayı var eden ana unsur insanların sosyal medyaya başvurmasıdır. Sosyal medyaya katılım sağlayan kullanıcılar birbirleriyle

etkileşime girebilmektedir. Kullanıcılar, başka kullanıcıların içeriklerine yorum yapabilmekte ve böylece geribildirim gerçekleşmektedir. Bunlar sosyal medyanın katılım özelliğiyle mümkün olmaktadır. Sosyal medyanın diğer özelliği ise, açıklıktır. İçeriklerin sunulması tüm kitlelere hitap etmekle birlikte, bu içeriklerden daha pratik bir şekilde yararlanılmaktadır. Sosyal medyanın, iletişimin karşılıklı gerçekleşmesine olanak tanıyan özelliği de bulunmaktadır. Bağlantısallık özelliği, kullanıcıların web adreslerini her alanda kullanabilmesini ve birbirlerine aktarabilmesini kapsamaktadır. Son özelliği ise hem daha etkili hem de daha çabuk bir şekilde toplulukların oluşmasını sağlamasıdır. Bu özelliği ile kullanıcıların ortak temalarda bir araya gelmesine olanak sağlamaktadır (Gürsaka, 2009; akt. Tutgun Ünal, 2015: 56-57).

Sosyal medya platformlarının başlangıcı olan uygulama 1997 yılında programlanmaktadır. Six Degrees adlı uygulama ile kullanıcılar profil oluşturabilmektedir. Özelliklerinden diğeri ise bu uygulamayı kullanan kişilerin, birbirini arkadaş olarak ekleyebilmesidir. Günümüzdeki sosyal medya uygulamalarına bu anlamda referans olmasının yanı sıra, insanların sosyal ilişkilerini ilk kez sanal ortamda kurmasına olanak sağlamaktadır (Dewing, 2012; akt. Kalkavan Bilgin, 2023: 5). Sosyal medya platformları, bireylerin belirli bağlam içerisinde herkese açık ya da kısmen açık bir şekilde profil yaratmasını, başka kullanıcılar ile takipleşmesini ve diğeri bireylerin izin verilen bağlantılara erişmesini sağlayan web tabanlı uygulamalar olarak tanımlanmaktadır (Fuchs, 2011: 141).

Sosyal medya platformları, yapılan düzenlemeler sayesinde oluşan yeni özellikler ile insanlara çeşitli imkanlar sunmaya devam etmektedir. Sosyal medya platformlarının temel olan bazı özellikleri bulunmaktadır. Kullanıcılar, kendi istekleri doğrultusunda verdikleri bilgiler ile şahsi profillerini oluşturmakta ve başkalarıyla iletişim kurabilmektedirler. İletişimler, sadece sohbet üzerinden değil, ayrıca belge, fotoğraf ve video paylaşımının yapılmasıyla da mümkündür. Sosyal medya platformları öneriler sunarak, kullanıcıların, arkadaşlarını, dahil olmak istedikleri grupları ve ilgi alanlarını bulmalarına yardımcı olmaktadır. Büyük bir kısmı ücretsiz olarak hizmet vermekte olup, kullanıcıların talepleri doğrultusunda yeni özellikler ile gelişmektedir. Kullanıcılar, profillerinin gizliliğini ve erişilebilirliğini kendi düzenlemekte olup, istediği kişilerin görmesini belirlemektedir (Özkan ve McKenzie, 2008; Bulut, 2013; akt. Koçak,

2017: 17-18). Günümüzde sosyal medya platformlarından ön planda olanlar Facebook, Instagram, Snapchat, Tiktok, Twitter, Swarm, Telegram, Whatsapp ve Youtube şeklinde sıralanmaktadır.

İnsanların hayatı yaşama şekilleri ile birlikte davranışsal anlamda da değişiklikler yaşanmaya başlanmaktadır. Bu durum tüketimden başlayıp, alışveriş yapma şekillerine kadar farklılaşırken, sosyal ilişkileri de bu ilerlemeye göre etkilenmekte ve şekillenmektedir (Yaman ve Peker, 2012: 820). Durkheim, sosyal medya ve biliş kavramlarını sentezlemektedir. Bahsettiği biliş kavramı, bireyler arasındaki iletişimin temelini oluşturmaktadır. Ona göre, insanın var olması, sosyal ortamlarda, çevresindekilerle iletişim kurmasıyla mümkündür. Sembolleri iletişim yoluyla birbirlerine aktararak etkileşimi sağlamaktadırlar. Bunu günümüzde sağlayan araç sosyal medya uygulamalarıdır (Fuchs, 2014/2016: 63).

İnsanlar, sosyal medya sayesinde, kendilerine has iletişimsel koşulları dizayn edebilirken, ayrıca kendi düşüncelerine uygun olan gruplara üye olmakta ve o gruba aidiyet beslemektedirler. Bu gruptaki kişiler fiziksel olarak bir araya gelme durumları olmasa da, düşünceleri itibarıyla aynı anlayışta oldukları için ortak bir zeminde buluşmaktadırlar (Göker ve Doğan, 2011: 179). Castells'e göre bu oluşan ağ toplumu, zaman ve mekandan bağımsız olarak var olmaktadır. Yeni bilişim teknolojileri, zaman kavramının ve anlamının yok olmasına sebebiyet vermektedir. Mekânsal olarak da yok olmadan bahseden Castells, toplumda önemli işleve sahip olan kurumların, sanal ortamlara taşındığını ifade etmektedir (Castells, 2000: 13-14). İnsanlar, sadece iletişim kurabilmek için değil, çeşitli kurumsal işlerini halledebilmek için de bu ortamlarda var olmaktadır.

3.7 Cinsiyetlere Göre Z Kuşağının Karakteristik Özellikleri

Sosyal medyanın, özellikle son dönemlerdeki kuşaklar üzerinde etkisi bulunmaktadır. Kuşaklar arasından Z kuşağı, dönemsel olarak teknolojiye daha yatkındır (Sarioğlu ve Özgen, 2018; akt. Alp, 2021: 12). Sosyal medya, Z kuşağı bireylerinin uzuvları olarak nitelendirilmektedir. Okul hayatlarının başlangıcındayken, sosyal medya platformlarında birer kullanıcı olarak yerini alan Z kuşağı, sosyal medyayı hayatlarının merkezine koymaktadır (Acılıoğlu, 2015: 31; akt. Şimşek, 2019: 23). Z kuşağı, yaşam tarzlarını teknoloji üzerinden şekillendiren, sosyal medya mecralarında birer üretici olarak yerlerini alan, teknoloji döneminde yaşayan, hayatında karşılaşılabileceği sorunları teknoloji ve uygulamaları ile çözüme kavuşturacak yeterlilikte olan bir nesil olarak

tanımlanmaktadır (Kapil ve Roy, 2014: 11). Z kuşağı sosyal çevresiyle olan iletişimlerini daha çok sanal ortamdaki gerçekleştirmekte ve burada yeni sosyal çevre edinmektedir. Konuşma ihtiyaçlarını genelde, sosyal medya platformları üzerinden gidermektedirler (Coşkun, 2019: 50). Teknoloji kültürünü içselleştirmiş olan Z kuşağı, ailesiyle olan sosyal ilişkilerinde kuşak farklılığından doğan anlaşmazlıklar yaşamaktadır. Aile içerisinde ebeveynlerinin, kendilerini eleştirmesini, sorgulamasını tutucu olmakla ilişkilendirmekte ve arkadaşlık ilişkilerindeki gibi başarılı bir iletişim kuramamaktadırlar (Duman, 2021: 27). Z kuşağının sosyal ilişkilerde yaşadığı problemler üzerine yapılan çalışmada, Z kuşağı bireylerinden bazıları özel konular dışında ailesiyle güçlü iletişimlerinin olduğunu belirtirken, bazı bireyler ise ailesinin baskıcı ve ataerkil anlayışta olduklarını belirtmektedir. Z kuşağı kadınları, ailesi tarafından kendi düşüncelerinin önemsizlenmesini kadın olmalarıyla ilişkilendirmektedir. Diğer yandan, ailesinin geleneksel tutumlar beslemesini onaylayan ve kendisinin de bu doğrultuda hareket etmesi gerektiğine inanan kesim de bulunmaktadır (Tursun ve Göngen, 2024: 83-84).

Z kuşağının, sosyal medyayı kullanma amaçları daha çok sosyal medya uygulamalarında vakit geçirmek için olup, aynı zamanda oyun, müzik gibi eğlence amacıyla da kullanılmaktadır (Özdemir, 2021: 299). Z kuşağı bireyleri sosyal medya paylaşımlarında daha çok günlük hayatta yaptıklarını ve gezdikleri yerleri paylaşmaktadır (Karahisar ve Hayır, 2023: 164). Tutgun Ünal ve Deniz'e göre (2020), kuşaklar, sosyal medyadaki paylaşımların içeriklerini beğenmelerine göre farklılık gösterirken, Z kuşağı bu içeriklerden daha çok eğitim ve spor alanıyla ilgili içerikleri beğenmektedir. Z kuşağı erkekleri, sosyal medya kullanımı konusunda kadınlara göre kendilerini daha deneyimli ve bilgili olarak nitelendirmektedir (Tutgun Ünal ve Deniz, 2020: 1306-1307). Kadınlar, erkeklerle kıyaslandığında sosyal medya hesaplarında daha çok düğün, mezuniyet, hastalık gibi geleneği çağrıştıran önemli anları paylaşmaktadırlar. Erkekler ise bar, sinema, tatil vb. eğlence mekanlarında olan fotoğraflarını sanal ortama yüklemektedirler (Alkan ve Öcal, 2023: 175). Bu durum, kuşak içerisinde toplumsal cinsiyet rollerinin varlığına işaret etmektedir.

Bayhan, yaptığı çalışmada, Z kuşağı bireylerinin çoğunun internete erişim sağlayan cep telefonlarına, bilgisayarlara, taşınabilir teknolojik cihazlara, sahip olduğunu belirtirken, her iki cinsiyetin sosyal medyada geçirdikleri zaman

dilimlerinin yoğun olduğunu ortaya koymaktadır. Z kuşağı erkeklerinin ve kadınlarının sosyal medyada geçirdikleri vakitlerin fazla olduğu bilinmekte olup, sosyal medyaya bağımlılıklarının yüksek olduğu görülmektedir. Cinsiyetlerin, sosyal medya kullanımında toplumsal cinsiyet rollerini kapsayan eylemler gerçekleştirdiklerine dair görüşlerine yer verilmektedir (Bayhan, 2020: 132-139). Çalapkulu ve Sarı'ya göre (2022), Z kuşağı kadınları, erkeklere göre sosyal medyada daha fazla vakit geçirdiklerini, sosyal medyada olan biteni takip edebilmek için sosyal medyada sürekli aktif olduklarını ve kullandıkları sosyal medya hesaplarının gün içerisinde yaptığı işlerden daha önce geldiğini belirtmektedir (Çalapkulu ve Sarı, 2022: 910).

Z kuşağı bireyleri, sosyal medya kullanımında mahremiyete önem vermektedir. Kişisel bilgilerinin güvende olmasını isteyen bu kuşak, tanımadıkları kişilerin, kendi hesaplarına erişim sağlamasını sosyal medya platformlarının sunduğu özellikler ile engellemektedir (Sönmez, 2016: 115). Kuşakların mahremiyetleri üzerine yapılan çalışmada, X kuşağının, sosyal medya platformlarında kendileriyle ilgili olan özel bilgilerini paylaşmada Y ve Z kuşağına göre daha çok endişelendiği görülürken, bu konuda en az kaygıya sahip olan kuşağın ise Z kuşağı olduğu bulunmaktadır (Kütükoğlu, 2019: 189). Yapılan diğer çalışmada ise, erkekler, kadınlara göre sosyal medyada kişisel bilgilerini paylaşmanın sorun olmadığını düşünmekte ve bilgilerinin üçüncü kişiler tarafından ele geçirilmesinden, kötü amaçlı kullanılmasından endişe duymamaktadır (Alkan ve Öcal, 2023: 177). Bu noktada, kişisel verilerin korunması konusunda kadınların, güvende hissetmelerinin erkeklerle aynı seviyede olmaması söz konusuysa, kadınların sanal ortamlardan gelen tehlikelere daha açık olduğunu düşündükleri söylenebilmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Bu bölümde, ilk olarak araştırma kapsamında derinlemesine görüşme yapılan ve araştırmanın örneklemini oluşturan yirmi katılımcının demografik bilgilerine yer verilmektedir. Araştırmadan elde edilen veriler mağdurların siber zorbalık deneyimleri üzerinden siber zorbalığın uygulayıcıları, kullandıkları araçlar ve uygulama şekilleri, siber zorbalığın mağdurlara hissettirdikleri, siber zorbalığın sosyal ilişkiler ve sosyal aktivitelere katılım üzerindeki etkisi, siber zorbalığın akademik alanda yarattığı etkiler, mağdurların sosyal medyayı kullanma sıklıklarına ve sosyal medyayı kullanım şekline etkisi, mağdurların siber zorbalıkla baş etme yöntemleri ve mağdurların gözünden siber zorbalığa uğrama nedenleri olmak üzere yedi tema altında kategorilendirilmekte ve betimsel olarak analiz edilmektedir.

4.1 Katılımcıların Demografik Bilgileri

Katılımcılara, araştırma sorularının ilk dördünü içerecek şekilde yaşları, eğitim durumları, çalıştıkları işler ve medeni durumları sorulmaktadır. Bu sorulara yöneltilen cevaplar kapsamında tablo 4.1. oluşturulmaktadır.

Tablo 4.3.1.1. Katılımcılar hakkında bilgiler

	Yaş	Eğitim durumu	Meslek	Medeni durum
K1	22	Lisans öğrencisi	Çalışmıyor	Bekar
K2	21	Lisans öğrencisi	Çalışmıyor	Bekar
K3	22	Lisans öğrencisi	Garson	Bekar
K4	20	Lise mezunu	Satış danışmanı	Bekar
K5	21	Lisans öğrencisi	Çalışmıyor	Bekar
K6	22	Lise mezunu	Emlakçıda personel	Bekar
K7	20	Lisans öğrencisi	Çalışmıyor	Bekar
K8	22	Lise mezunu	Satış danışmanı	Bekar

Tablo 4.3.1.1 Katılımcıların hakkında bilgiler

	Yaş	Eğitim durumu	Meslek	Medeni durum
K9	20	Ön lisans öğrencisi	Satış danışmanı	Bekar
K10	21	Lise mezunu	Muhasebede yardımcı	Bekar
K11	19	Ortaokul mezunu	Resepsiyon görevlisi	Bekar
K12	22	Lisans öğrencisi	Özel ders öğretmeni	Bekar
K13	21	Lisans öğrencisi	Çalışmıyor	Bekar
K14	21	Lisans öğrencisi	Çalışmıyor	Bekar
K15	22	Lise mezunu	Satış danışmanı	Bekar
K16	21	Lisans öğrencisi	Özel ders öğretmeni	Bekar
K17	23	Lise mezunu	Çocuk gelişimci	Bekar
K18	20	Lisans öğrencisi	Çalışmıyor	Bekar
K19	22	Lise mezunu	Çalışmıyor	Bekar
K20	21	Lisans öğrencisi	Çalışmıyor	Bekar

Katılımcıların yaşlarına bakıldığında, sadece K11'in 19 yaşında olduğu görülürken, katılımcılar arasından yedisinin (K2, K5, K10, K13, K14, K16 ve K20) 21 yaşında olduğuna ulaşılmaktadır. Katılımcılardan K1, K3, K6, K8, K12, K15 ve K19'un 22 yaşında olduğu bilgisi verilirken, 23 yaşında olan tek katılımcı ise K17'dir. Eğitim durumları ve medeni durumlarına bakıldığında ise, katılımcılardan hepsi bekar olup, eğitim seviyeleri konusunda on bir katılımcının (K1, K2, K3, K5, K7, K12, K13, K14, K16, K18 ve K20) lisans öğrencisi olduğu görülmektedir. Katılımcılardan yedisinin (K4, K6, K8, K10, K15, K17 ve K19) eğitim durumu lise mezunu iken, K9'un ön lisans öğrencisi ve K11'in ortaokul mezunu olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. Katılımcıların çalışma durumları incelendiğinde, dokuz katılımcının (K1, K2, K5, K7, K13, K14, K18, K19 ve K20) herhangi bir yerde çalışmadığı bilgisi elde edilmektedir. K3'ün garson

olarak, K6'nın emlakçıda personel olarak, K10'un muhasebede yardımcı olarak çalıştığına ulaşılmaktadır. Katılımcılar arasından K4, K8, K9 ve K15'in satış danışmanı, K12 ve K16'nın özel ders öğretmeni olduğu elde edilmektedir. Tabloya göre, K11 resepsiyon görevlisi olarak çalışırken, K17 ise çocuk gelişimci olarak görev yapmaktadır.

4.2 Siber Zorbalık Deneyimleri Üzerinden Siber Zorbalığın

Uygulayıcıları, Kullandıkları Araçlar ve Uygulama Şekilleri

Siber zorbalığı uygulayan kişilere dair elde edilen verilerde, katılımcılardan sekiz kişinin (K1, K7, K10, K14, K15, K16, K18 ve K20) tanımadığı erkekler tarafından siber zorbalığa maruz kaldığına ulaşılmaktadır. Katılımcılardan sekizine ise (K3, K4, K5, K8, K9, K11, K13 ve K17) romantik ilişkisi olduğu kişiler tarafından siber zorbalık uygulandığı bilgisi elde edilmektedir. K19 ise, uygulayan kişinin erkek ve aile yakını olduğu bilgisini verirken, K2 ve K6'ya uygulayan kişinin erkek arkadaşı olduğuna ulaşılmaktadır. Siber zorbalığa iki kişi tarafından maruz kalan K12, uygulayıcılardan birinin tanımadığı bir erkek, diğerinin ise erkek arkadaşı olduğu bilgisini vermektedir.

Katılımcıların, siber zorbalığı hangi sosyal medya uygulamaları üzerinden deneyimlediklerine bakıldığında, katılımcılardan K15, K19 ve K20'nin siber zorbalık mağduriyeti sadece Instagram uygulaması üzerinden gerçekleşirken, K13 ve K16'nın mağduriyetinin sadece Whatsapp üzerinden gerçekleştiğine ulaşılmaktadır. Katılımcılardan on kişi (K1, K3, K4, K6, K8, K9, K11, K12, K14 ve K17) siber zorbalığa Instagram üzerinden maruz kalmakla birlikte aynı zamanda bunu Whatsapp uygulaması üzerinden de yaşadıkları bilgisini vermektedirler. Katılımcılardan ikisinin (K5 ve K10) siber zorbalığı hem Instagram hem de Whatsapp aracılığıyla yaşamasının yanı sıra K5'in Snapchat, K10'un ise Swarm uygulaması üzerinden siber zorbalığa maruz kaldığı elde edilmektedir. K7 ve K18'in siber zorbalığa uğradığı ortak uygulama Instagram iken, K7'nin Tiktok'tan, K18'in Twitter'dan siber zorbalığa uğraması söz konusudur. Diğer katılımcılardan farklı olarak K2 siber zorbalığa sadece Facebook üzerinden maruz kalmaktadır.

Mağdurların deneyimleri doğrultusunda siber zorbalığa ne şekilde maruz kaldığı elde edilmektedir. Dört katılımcı (K1, K14, K15, K16) taciz ve ısrarlı siber takip şeklinde maruz kalmaktadır. K7 ve K18'in siber zorbalığın türlerinden karalama ve dışlama olmak üzere iki şekilde mağduriyet yaşadıklarına

ulaşılmaktadır. K11, K17 ve K19'un üçü de siber zorbalığı başkasının kimliğine bürünme olarak deneyimlerken aynı zamanda K11'in ifşaya ve K17'nin ısrarlı siber takip ve tacize maruz kaldığı elde edilmektedir. K5'in deneyimi ele alındığında, siber zorbalığa sadece karalama üzerinden uğradığına varılırken, K8 ve K12'nin karalamanın yanı sıra K8'in ifşa, K12'nin düzenbazlık ve taciz türüne maruz kaldıkları bilgisi edinilmektedir. Katılımcılardan dördünün (K2, K4, K10 ve K20) siber zorbalığın taciz ve ifşa türlerini yaşadığı elde edilirken, sadece bu konularda maruz kalmamış olan K2'nin parlama, K10'un ise ısrarlı siber takip türlerini de yaşadıkları bilgisine ulaşılmaktadır. Üç katılımcının (K6, K9 ve K13) ortak olarak yaşadığı siber zorbalık türü düzenbazlık iken, K6 ve K13'ün ortak yaşadıkları diğer tür, ısrarlı siber takiptir. Bu bilgiye ek olarak K9'un taciz ve ifşaya, K13'ün ise ifşaya maruz kaldığına ulaşılmaktadır. Sadece ifşa türü üzerinden siber zorbalığa maruz kalan katılımcı K3'tür.

Siber zorbalığa maruz kalan katılımcıların deneyimleri üzerinden yola çıkarak; siber zorbalığın uygulayıcılarına, kullandıkları araçlara ve türlerine dair detaylı bilgilere tema bağlamında gruplandırılarak yer verilmektedir.

K1: Tanımadığı bir erkek tarafından 7 yıl boyunca siber zorbalığa maruz kaldığını, öncelikle Instagram üzerinden küfürlü mesajlar aldığını daha sonra kendi kişisel bilgilerine (ev adresi, telefon numarası vb.) ulaşarak Whatsapp üzerinden hatta sanaldan çıkıp, gerçek hayatta da tacizlere devam edildiğini söyleyerek, ısrarlı siber takibe maruz kalmaktadır.

“Herkes Instagram uygulamasını kullanıyor diye merak ettim, ben de açtım. Aradan bir ay geçtikten sonra fotoğrafı olmayan biri arkadaşlık isteği gönderdi. Reddetmeme rağmen ısrarla istek gönderiyordu. Akrabalarımdan biri olduğunu düşünerek kabul ettim. Buluşmak istiyorum diye mesaj attı. Cevap vermedim, aynı mesajı arka arkaya beş kere gönderdi, sen kimsin diye yazdığımda şu an söyleyemeyeceğim küfürlü bir mesaj yazdı. Bunun üzerine hesabı engelledim. Üç günde bir yeni hesaplardan istek yolluyordu. Üzerinden ortalama iki ay geçti, okuluma gidiyorum, olayı neredeyse unuttum diyebilirim çünkü tekrar hesap açtım kendime. Kendi adımla değildi, solmayan papatya diye değiştirince bana ulaşamadı. Bitti dediğim zaman Whatsapp'tan mesaj geldi. Mesajda ‘Noel baba sana hediye getirdi, kapında!’ yazıyordu. Heyecanlandım aşağıya indim. Kocaman papatya buketiyle zarf vardı. Zarfın içine baktım, benim hiçbir yerde

paylaşmadığım sadece kendi telefonumda olan fotoğraflarım vardı ve bir de not ‘Sen soluk değilsin’. Tam olarak o an soldum”.

K2, aynı sınıfta beraber eğitim gördüğü erkek arkadaşı tarafından, haberi olmadan çekilen fotoğrafının ve hesabından izinsiz alınan bikinili fotoğraflarının Facebook uygulamasında yayınlandığını ifade etmekte olup, insanların fotoğraflar üzerinden hakaret etmesine zemin oluşturulan bu ortamda siber zorbalığın parlama türüne maruz kalmaktadır.

*“Facebook’tan gelen bildirime girdiğimde bir fotoğrafta etiketlendiğimi gördüm. Haberim yokken çekilen fotoğrafımı sınıftaki erkek arkadaşım kendi hesabında paylaşmış. Fotoğrafa birçok insan etiketlemiş, düşünsene sadece ben değil herkes bunu görüyor. Fotoğrafın altına ‘Bikiniyle güzel gözükmeye çalışan kızın gerçek yüzü, sizce de günün malı gibi dimi? Hep birlikte malları eyleyim!’ yazmış. Fotoğrafa eski sevgilimi etiketlemişti. **Allah’ım aşırı küçük düşürücü bir şey bu.** Bu yetmezmiş gibi hesabı şikayet etmeme rağmen benim hesabımdan kopyaladığı fotoğraflarımı paylaşmaya devam etti. Eski erkek arkadaşım da yorum yapmıştı. ‘O kadar çirkin ki kafasına kese kağıdı geçirmelik’ ‘Ben size söylemiştim bu kız özürlü diye, tipe bak!’ Öyle bir andı ki yazılanları okudukça **hıçkırarak ağlamaya başladım. Bunu yaşayacağımı bilseydim çoktan ölmeyi isterdim.** Yanlış hatırlamıyorsam bir ay insanların kötü yorumlarını görmek zorunda kaldım, sonra uğraşmayı bıraktı, ama hesap hala açık!”*

K3, K4, K5, K8, K9 ve K13, birlikte olduğu kişiler tarafından siber zorbalığa maruz kalmakta olup, bu kişiler ilişki sürecindeyken mağdurun kendisine gönderdiği fotoğrafları veya düzenleyerek elde ettiği müstehcen fotoğrafları paylaşmakla tehdit etmekte veya gerçekleştirmektedir. Siber zorbalığı K13 sadece Whatsapp’tan, diğer katılımcılar Instagram ve Whatsapp üzerinden deneyimlediklerini söylemektedirler. K5 bu uygulamalara ek olarak Snapchat üzerinden de fotoğraflarının gönderildiğini belirtmektedir. Siber zorbalığa cinsel açıdan maruz kalan katılımcılardan K3 ve K8 özel fotoğraflarının erkek arkadaşları tarafından Instagram uygulamasında yayınlandığını ifade ederken, K8 özel fotoğraflarının altına, annesi ve arkadaşlarının hesaplarının etiketlendiğini ve annesinin fotoğrafları gördüğünde kendisine şiddet uyguladığını eklemektedir. Benzer şekilde siber zorbalığa ifşa şeklinde maruz kalan K13 ise yaşının küçük olduğunu ve cinsellik hakkında bilgisi olmadığını belirterek, siber zorba tarafından cinsel paylaşımlar yapması konusunda zorlanmaktadır. Babasının

numarasına ulaşan siber zorba, ailesine söylemekle tehdit ederek K13'e istediğini yaptırmakta ve daha sonra bu görüntüleri porno ifşa sitelerinde yayınlamaktadır.

K3: Her zaman ki gibi internetten alışveriş yapıyordu. Bu gayet normal ama başıma iş açacağını aklımdan bile geçirmedi. Hele ki kavga ettiğimizde bana karşı kullanacağını. Eskiye göre çok kavga etmeye başlamıştık, beni tehdit ediyordu. Sıkıldığım için ayrılmak istemiştim. Onunla beraberken olan fotoğraflarımı özellikle.. Yani.. Özel işte.. Hepsini göndermişti bana. 'Fotoğraflarını adresine, arkadaşlarına göndereceğim, yapmadığın şeyleri yaptı diyeceğim nasıl olsa bunları gördükten sonra senin pislik olduğunu herkes görecektir, çevrende kimse kalmayacak, bana mecbur kalacaksın, barışalım diye yalvaracaksın'. **Gerçekten dediği gibi bir sene yalvardım.** Uyandığımda yaptığım ilk şey Instagram'ı kontrol etmektir. Bu oyunu böyle devam ettirdi. Sonra fotoğraflarımı Instagram'da başka bir isimle paylaşmıştı. Bana ekran görüntüsü alıp attığında neler yapabileceğini görmüştüm, **ayrılmak imkansızlaşmıştı.**

K4: Sevgilimle farklı şehirlerdeydik. Hep kaos ortamı, tartışırdık. Bir gün bir yere gidecektim izin vermedi, kavga etmeye başladık. Sonra telefonu yüzüme kapattı. Defalarca aradım özür dilemek için açmadı. Ondan mesaj gelmesini beklerken en yakın arkadaşı her yerden benim iç çamaşır, bazıları açık olan fotoğraflarımı gönderdi. Sevgilimi tekrar aradım, arkadaşı açtı. 'Sana attıklarını gördün demek, başkasının görmesini istemiyorsan onu aramayacakmışsın, bende gördüm rezilliğini, ne yapar sen düşün ayağını denk al'. Bunu söylemesi ne ifade ediyor nasıl durabilirim ki **ya kendimi öldürecektim ya da arayacaktım.** Üstüne düştükçe daha kötü oldu. Bir buçuk ay böyle ilişki yaşadım.

K5: Erkek arkadaşımın ailesiyle sıkıntıları vardı. Bildiğim kadarıyla babası annesini aldatmış. Bu konuda garip düşünüyordu. Nasıl biliyor musunuz? Sanki suçlu babası değil gibi davranırdı, sinir olurdu, tartışmaya başlardık ama aklını dağıtmasını istedim. Kendisi fotoğrafçıydı. Benim fotoğraflarımı çekmesini istedim, çocuk gibi mutlu oldu. Bir zaman sonra bundan da sıkıldı. Allah'ın tüm günlerinde kavga ediyorduk. Saçma bir şekilde bana Instagram'dan eskort kadının hesabından bir videosunu atmış. 'Siz böyle olmasaydınız babam aldatmazdı, hepinizin kanında var' yazmış. Tartıştık. Birden beni çektiği fotoğrafları attı ama onlar ben değildim, yeminle ben değildim, çünkü hepsi çıplaktı. Nasıl yaptı bilmiyorum ama düzenlenmiş hepsi. Bunları aileme göndereceğini söyledi. **Bunu temizlemek bana düşüyordu.** Ona günlerce dil

döktüm 'Gönderme gönderme'. Instagram'dan engelledim bir ton fotoğraf var attıkça atıyor. Whatsapp sonra diğer hesabım Snap. Sonra bana çok zevk aldım dedi beni engelledi ama bunu **unutabileceğimi sanmıyorum**.

K8: Üniversite sonuçları açıklandığında başka bir şehri kazanmıştım. Birilerine yazdım evde kalmak istiyordum hani bildikleri yerler var mı? Bir çocuk bana çok yardımcı oldu. Oraya gittiğimde teşekkür anlamında çocuğa kahve ısmarlamak istedim. Daha sonra bunun devamı geldi. Birbirimizi sevmeye başladık. Pandemi döneminde okullar uzaktan olunca memleketime geldim. Sorunlar yaşamaya başladık. Sürekli görüntülü konuşuyorduk. Görüşmelerimizin ekran kaydını alıyordu, bunu söylerdi özledikçe bakacağım şeklinde. Sürekli kavga ettiğimiz için ayrılmak istemiştik. Biz görüntülü konuşurken ne kıyafetime ne de oturuş kalkışına falan dikkat etmezdim. Kaydettiği videolardan kolaj hazırlamış şöyle, sanki ben videolarda kışkırtacak hareketlerde bulunuyor gibiydim. Bunları seks sayfalarına yüklemiş, ayrılmamam için tehdit etmeye başlamıştı. Aşırı iğrenç bir video nasıl bir zihniyet bu yani? **Zincirlenmiş gibi ne isterse onu yapıyordum**. Benden asla yapmayacağımı bildiği şeyler istedi. Bunları bile yapmak zorunda kaldım. Özel fotoğraflarımı istiyordu nasıl yaptım hala aklım almıyor ama gönderdim ona. Her şey iyice arapsaçına döndü. Bu çok uzun sürmedi çünkü ben memleketime geri dönmeye karar verdim. Evi arkadaşşıma verdim. Instagram'da fotoğrafları paylaşmış annemi, arkadaşşılarımı gönderinin altına etiketlemiş. Nasıl üzöldüğümü ifade edemem. **Hayat benim için durdu ya da rezil insan olarak yeni başladı**. Annem gördüğünde hem ağlıyordu hem beni dövüyordu.

K9: Eski sevgilim tarafından yaşadım bunu. Gördüğünüz gibi ben tesettürlüyüm, o hayatında olacak kişinin böyle olmasını istiyordu. Böyle düşünen biri olsa da benden sürekli açık fotoğraflarımı istiyordu. Bunu hiçbir zaman yapmadım, onu tersliyordum. Bana sürpriz hazırladığını söyledi. Annemlere yalan söyleyip izin aldım. Şehir dışında bir ev kiralamış, beni oraya götürdü. Utanıyorum ama.. Orda duşa girip çıktıktan sonra giyinirken, telefonunu odaya saklamış videolarımı çekmiş. O zaman bunlardan haberim yok. Yakın erkek arkadaşım var onunla buluşmuştum, bizi görmüş, arkadaşşılığını bitir dedi. Kabul etmeyince o videoyu arkadaşşıma göndermiş. Arkadaşım videodan ekran görüntüsü alıp bana attı nasıl böyle düştün, nasıl bir insansın yazdı. Ona ayrıldığımızı söyledim. Babamı Facebook'tan bulmuş. Facebook'tan mesaj

kısmını açmış göndereceği yere babamın adresini yazmış bana bunun fotoğrafını çekip attı. 'Çabuk evin arkasına gel konuşacağız' diye mesaj attı. Videoları her yerden yolluyordu. Koşa koşa gittim. Arabaya bin dedi. Reddedemedim bindim. Orman gibi bir yere götürdü. Benimle evleneceksin ya da sen seç deyip telefonunu işaret etti. Kaçmak istedim. Eşarbımdan tuttu başımı açtı, 'Yaptıklarından sonra sana böylesi yakışır' diye bağıırıyordu. Ne yapacaktım ne! Annemleri evlilik için ikna edeceğim dedim. Hep oyalıyordum onu. Bir hafta sonra dedem vefat etti, babaannemin yanına şehir dışına gittim. Sosyal medyadan onu engelledim, telefonumu falan kapattım ama aklım bir şey yaptı mı düşüncesindeydi. Zaman geçti cesaret ettim, telefonumu açtım. Eski kız arkadaşını hamile bırakmış, onunla evlendiğini öğrendim. **Ondan kurtuldum dedim ama yaşadıklarımın asla kurtulamadım.**

K13: Arkadaş çevremden yakın olduğum kişiler sosyal medyada özellikle Whatsapp'ta sosyalleşme ortamları yaratıyorlardı, gruplar kuruyorlardı. Ben çekingen biriydim bu yüzden beni de bu gruba dahil etmek istediler. Her akşam belli saatte sohbet açıyorduk belli bir tema belirleyip o konu hakkında konuşuyorduk. Bir gün biri ensest ilişkiler, pedofili ile ilgili bir düşünce attı ortaya. Bazı söyledikleri şeyler bana çok saçma geldiği için konuya dahil oldum. Beni gruba sokan arkadaşlarım bana özelden tartışma boşver falan yazdılar. Ben biraz daha devam ettikten sonra tartışmayı bitirdim yazmadım. Gece üçte çocuk bana özelden yazdı, özür diler gibi konuştu tatlıya bağladık. Sonraki günlerde çocukla konuşmaya devam ettim, flört gibiydi ama arkadaşlarıma bunu söylememiştim. Grup içinde yaptığımız sohbetlerde birbirimizi savunduğumuzu gördüklerinde anladılar. Arkadaşım bana o çocuktan uzak dur, o sanalcı dedi. Sanalcı demek sosyal medyada sızıntılar yakalayıp insanlara erişen, karanlık sitelere üye olan biri. Çocukla sohbetimi kesmeye çalıştım, girdiğim gruptan ayrıldım. Bilmediğim saçma sapan gruplara eklenmeye başladım. Çocukların cinsel ilişkileri gibi rahatsız edici görüntüler paylaştıkları gruplardı. Anneme numaramı değiştirmek istediğimi söyledim, numaramı değiştirdim. Bir hafta geçtikten sonra yine benzer gruplara dahil edildim. Çocuk beni yine bulmuştu. Korkuyordum. Tekrar bana yazdı. Uzaktan olsa da ilişki yaşamak istediğini söyledi. Korktuğum için konuşmaya devam ettim. Konuşmaları cinselliğe kaymaya başladı. Ben **bu konuda bilgi sahibi değilim yaşıam küçüktü.** Kabul etmedim. Babamın numarasını bulmuş, evimin dışarıdan fotoğrafını çekip bana atmıştı.

İstediklerini kısmen yapmak zorunda kaldım. Bir gün iç çamaşırla konuşmamı istedi yaptım, ertesi gün kirli konuşmamı istedi yaptım, daha fazlasını yapmak istemedim. Bana aşırı bağırdı çağırdı sonra numaramı, fotoğraflarımı porno ifşa gruplarına yükledi.

K6, siber zorbalığı uygulayan kişinin arkadaş çevresinden tanıştığı erkek arkadaşı olduğunu ve ayrıldığı sevgilisiyle olan özel mesajlaşmalara bu kişinin ulaştığını belirtmektedir. Siber zorbalığın düzenbazlık türüne maruz kalan K6, Instagram ve Whatsapp üzerinden ısrarcı şekilde rahatsız edici mesajlar aldığını, gittiği yerlerde takip edildiğini ve siber zorbanın amacının cinsel yakınlık olduğunu eklemektedir.

*“Anonim hesaptan mesajlar geliyordu. ‘Çok hoşsun, ne bileyim zevkli kızsın, gülüşüne hayranım’ gibi mesajlar. Hesabı engellemişim ama başka hesaplardan yazardı. Hesapların hiçbir paylaşımı yok, isim bile yok bana yazmak için açtığı belliydi. Arkadaşlarımızdan birinden şüphelendim. Kızlara anlattım ağzını aramışlar, kimseye mesaj atmadım, arkadaşım gibi görüyorum demiş. Üzdüğümü düşündüm, özür diledim sorunu hallettik. Bir hafta kimseden mesaj gelmedi derken yine başladı. Bu sefer ‘Şu kafedesin, üstündeki çok yakışmış, yanındaki arkadaşların mı, şu an AVM’desin’ Bildiğin beni izliyordu. İşin kötü tarafı babama işinde yardım ediyorum ordayken bile iştesin, babanla kahve içiyorsun gibi mesajlar geliyordu. **Arkamdan gelen gölge gibi hissettiriyordu.** Beni arkadaşlarımdan koruduğunu söyledi. Sırrımı anlatmışlar ona. Eski erkek arkadaşım ile olan şeyleri. Kahve içmeye çağırdı, engelledim, numaramı değiştirdim. Değiştirdiğim numarayı da buldu. ‘Benim kanallarım var istediğimi alırım’ demişti. Sırrımı bildiğinden onu engelleyemedim kapı açılmıştı onun için! Konuşmalarda ne yaptığımı yazıyor benim ağzımdan. Bunu attı kanıtım var dedi. Sevgilisiymişim gibi konuşuyordu benimle. Ben tersleyince ‘Bunlar senin son yürüyüşlerin aşkım, son gülüşlerin, seninle seviştiğimizi herkes bilecek’ diyordu. Elinde doğru olmasa da bir şey vardı. Onunla konuşmak zorunda kaldım. Ta ki çıplak fotoğraflarımı isteyene kadar”.*

K7 ve K18 tanımadığı erkekler tarafından siber zorbalık yaşadıklarını ve K7 Instagram ve Tiktok üzerinden, K18 Instagram ve Twitter üzerinden hesaplarının hedef gösterildiğini dile getirmektedir. K7 paylaştıklarının içeriğinden ve dış görünüşünden dolayı siber zorbanın, fotoğraflarının altına kötü yorumlar attığını ve aynı yorumları arkadaşlarının hesabına da yazdığını

söylemektedir. K18 ise vücudunu paylaştığı için siber zorbalığa maruz kaldığına dikkat çekmekte olup, gittiği yerlerde katılımcının fotoğrafları çekilmekte ve maskeli biri tarafından takip edilmektedir. Karalama yönünde yapılan siber zorbalığa maruz kalan bu katılımcılar paylaştıkları içeriklerin siber zorbaya göre nahoş/ yanlış olduğunu söylemekte olup, siber zorba tarafından katılımcıların hesapları kapatırılması yönünde zorlanmaktadır.

K7: Ben sosyal medyada içerik üreticisiyim. Dört kişi biz bu işe atıldık. Kadın hakları, LGBT haklarıyla ilgili makyaj videoları yapıyorduk. Videolara kötü yorumlar gelmeye başladı. Hakaret edenler, hadisle, ayetle cevap verenler. Ben kapalı biriyim aile baskısıyla kapandım genelde dış görünüşümle paylaştıklarım uyumlu olmadığı için yapılan yorumlar çirkinleşmeye başladı. Bir hesap ‘Bence hemen açıl yoksa kapalıları kaltak olarak göreceğim, yüzünde hayır yok, burnundan anlattıklarına odaklanamıyorum, kapalılara leke sürüyorsun’ gibi şeyler söyleyip aşağılıyordu. Yorumlara cinsel stickerlar atmaya başladı. Engelledim, yeni hesap açtı. Dış görünüşümle dalga geçiyordu. Videolarımı paylaşmadan önce burnuma shop yapıp öyle atıyordum. İnsanların dikkati oraya kaymıştı, onun dışında herkes dalgaya alıyordu. Yorumları sildim, yorumları kapatıp paylaşım yapmaya başladım. Yorumu açık olan eski videolarıma yazdı, hesabımdaki videoların başkasının ana sayfasına düşmemesi için uğraştı. Tiktok’ta şöyle bir şey var paylaşımlarımın hepsine beğeni atarsa benim keşfetim kapanıyor. İnsanların izlemesine engel oldu. Arkadaşlarıma da aynı şeyleri yapmış. Onlar direkt kapattılar hesaplarını ama o hesap Instagramı’ma bulaştı. Paylaştığım videolardan dosya yapmış. Çirkinliğine bakmadan boyundan büyük işler yapıyorsun, ailenin haberi var mı böyle şeyler anlattığından, bu hesabını sileceksin diye tehdit etti.

K18: Spor salonuna gidiyordum. Reels akımları yapıyordum. Tanımadığım hesap reelslarıma, etiketlendiklerime olumsuz şeyler yazıyordu. Paylaşım yapmamı bekliyor gibiydi. Instagram’ıma bulaşan kişi biomdan Twitter’ıma ulaşmıştı. Benim hesabımı işaret edip hashtag açmıştı, bu kişi hesabımı çaldı, adımları kötüye kullanıyor, çıplak hallerimi paylaşıyor yazmıştı. Kendince duyar kasmıştı. İnsanlar neye göre arama yaparsa, bu hashtag yönlendiriyor zaten. İnsanlar şey yazmışlar ‘Hangi devirde yaşıyoruz. Bedenle prim kasiyorsunuz. Bu zihniyetler çürümeli’ Hesabın asıl sahibi benim, insanlar demek ki benim gibi paylaşanları böyle görüyorlar. **Bedenimi paylaştığım için**

hakarete uğruyordum. O sitedekileri susturamazsınız, herkes istediğini söylüyor uygulama sağlıyor bunu. Bende hesabımı sildim. Instagram'dan tacize devam ediyordu. Nereye gidersem o hesap arkamdan fotoğraflarımı çekip atıyordu. Korkuyordum basit bir şey değildi. Hesabın açık olursa bunları yaşamaya devam edersin demişti. Kabul etmedim hesabımı gizleyerek kullandım bir yere kadar. Kapatmama sebep olan şey akşam evime dönerken birinin beni takip ettiğini fark etmemdi. Yüzünü göremedim maske takmıştı yüzüne, sadece erkek olduğunu anladım. **Ruh hastası belli,** taktığı maske falan. Bilemiyorum. **Dizlerim titriyordu eve girdiğimde.**

Uygulayıcılar tarafından hedef olarak seçilen K10 ve K20 aile sırlarına erişildiğini söylemektedir. Başörtülü olmadığını ailesinden gizleyen K10, bu bilgiye ulaşan siber zorbanın, sırrı karşılığında uyuşturucu paketini saklamasını istediğini ifade ederken, bunu kabul etmeyen katılımcıya tanımadığı birden fazla erkek tarafından önce Instagram'dan sonra Whatsapp'tan yaşamını tehdit eden mesajlar gönderilmektedir. K20 ise, siber zorbalığı uygulayan tanıdığı kişi tarafından annesinin başka biri ile ilişki yaşadığını öğrenmekte ve Instagram üzerinden tehdit edilerek kendisinden para talep edilmektedir. İki katılımcının da yaşadığı siber zorbalık ifşa ile sonuçlanmaktadır.

K10: Tanımadığım hesap Instagram'dan bu sen misin yazdı. Evet dedim. Sonra bana ailen böyle olduğunu bilmiyor sanırım demiş. Kızlardan biri işletiyor sandım. Çünkü üniversiteyi kazandığımda babam okumak istiyorsan kapanacaksın demişti çok istediğim için kabul ettim. Vicdanım rahat olmadığı için bunu yakın bazı arkadaşlarıma anlatmıştım. Bana Swarm'dan gittiğim yerleri atmıştı, oralarda paylaştığım fotoğrafları göndermişti. Buluşmak istediğini söyledi. Benim hakkımda bilgisi vardı. Nereli olduğumu, nerde kaldığımı, nerelere gittiğimi, özelimi hatta anne babamı. Buluşmaya gittim. Tanımadığım bir erkek: 'Zor biri değilsin ama akıllısın sen bunu saklayacaksın, ben de sırlarını saklayacağım' dedi, cebinden bir torba çıkardı çantamın içine koydu. Korkuyla paketi çıkarıp masanın üstüne koydum, uzaklaştım. Paketin içinde uyuşturucu gibi bir şey vardı. Korkuyordum. Mesaj attı. 'Yanlış tercihti ya sen kararını değiştir ya ben gelir zorla yaparım kaldığın yeri biliyorum'. Hemen engelledim. Altı tane istek geldi arka arkaya. Mesaj geliyordu farklı kişilerden. Tehdit ediyorlardı. 'Tek kişi değiliz sana rahat vermeyiz istediğimizi yapmak zorundasın'. Telefonumu açtığımda her yerden bildirim geldi. 'Yurdun önündeyim, in aşağı çabuk, odada

gezindiğini görüyorum, akrabalar olduğunu söyleyip gireceğim, bu yurttan çıktığın an seni öldüreceğim'. O gün ses soluk kesilmişti. Sadece bekliyordum, düşünüyordum. Sonra annemler aradı beni, hazırlan seni almaya geliyoruz. Hesabıma mesaj geldi başta söylediğim gibi yanlış yaptın deyip gülmüş, ben yazarken engelledi. **Annemlerin gelişi benim sonumdu. Anlamıştım resimleri attığını.**

K20: Yurtta kalıyordum. Eğlenmek için Connected2.me'den biriyle konuşmaya başladık. İkimizde anonimdik. Kim olduğumuz açık değildi. Konuşma sarınca Instagram'dan takipleştik. Çocukla genelde görüntülü konuşuyorduk. Bazen para istiyordu birkaç kere gönderdim fazla istemiyordu çünkü 200 lira gibi istiyordu. Konuşma ilerledikçe beni bulmasının planlı olduğunu anladım. Bana annemin özelini gönderdi, annem başkasıyla konuşmuş. Bunları babana göndermemi istemiyorsan söylediklerimi ikiletme diye tehdit etmişti. Ailemin dağılmasını istemiyordum. Benden yine para istedi, bir kadının hesabına gönderdim. Hep farklı hesaplara gönderiyordum bu arada parayı. Artık daha fazlasını istiyordu. Babamın gönderdiği para bitince kredi kartından vermeye başladım. Paramın kalmadığını söyledim. Başka hesaplardan tehdit ediliyordum. Annemin üzerinden hakaretler geliyordu. **Dayanamıyordum.** Arkadaşlarımdan borç isteyip gönderdim. Her yolu denedim. Verecek bir şeyim kalmamıştı. **Açık söyleyemem, iğrenç şeyler söylüyorlardı.**

K17 ve K19 siber zorbalığa romantik ilişki yaşadığı kişi tarafından, K11 ise babasının erkek arkadaşı tarafından maruz kaldığını bildirmektedir. Üç katılımcı adına Instagram uygulamasında yeni hesaplar açılmakta ve katılımcılar, kimliğe bürünme üzerinden siber zorbalık yaşamaktadırlar. Siber zorba, K11'in erkek arkadaşlarıyla cinsel içerikli konuşarak siber zorbalık uygulamaktadır. K17'nin ise eski nişanlısı iş yerindeki arkadaşları ve patronları ile K17'yi karalamaya yönelik konuşmakta ve işten ayrılmasına sebep olmaktadır. K19'un arkadaş çevresine, kendisiyle ilişki yaşadığını mağdur gibi konuşarak anlatan siber zorba, yanında staj yapan K19'u tehdit etmektedir. K11 ve K17 Whatsapp üzerinden de tacizlere maruz kaldığını belirtirken, K17 mağduriyetinin hala daha devam ettiğini ifade etmektedir. Siber zorbanın, mağdurları kötü gösterme amacı güderek yaptığı konuşmalar sonucunda özellikle K11 ve K19'un ifadeleri arasında namus kavramını cinsiyetleri ile ilişkilendirmeleri söz konusudur.

K11: Erkek arkadaşım Instagram'ımı çaldı. Benim haberim olmadan Whatsapp'ımı da kendine eklemiş. Her şeyimi okuyormuş ama bana çaktırmıyordu. Bir gün yine arkadaşlarımla buluşmaya gideceğim zaman takip etmiş, kolumdan tutup eve götürmeye zorladı. Benimle görüşeceksin diye zorluyordu. Konuşmak istemediğimi söyledim, uzaklaşmıştım ondan. Kiminle görüşeceğine ben karar veririm diyerek Instagram hesabımı sildi. Bir gün kendi başıma dışarıya çıktım ama kimseye söylemedim. Arkadaşlarımı tehdit etmiş size hayatı zehir ederim dışarıya çıkamazsınız yerini söyleyin, sizinle mi? Şeklinde. İpin ucu iyice kaçmıştı. Benim adımla bir Insta açmış, diğer hesabımdaki fotoğrafları burada paylaşmış. Başlangıcı yaptım dediklerimi yapmazsan günah benden gider dedi. Benden istediği şeyler onunla buluşup, yakınlaşmamdı. Red yiyince daha beter oldu. Ona anlık attığım fotoğrafları başka hesaplara atarak ben gibi konuşmaya başladı. 'Hala mı korkmuyorsun benden!' dedi. **Cevabı korkuyordum hem de çok ama ona bunu söylemedim.** Dm sohbetlerini bana attı gördüklerim çok kötüydü. Tahrik edecek şekilde konuşmuş bazılarıyla seksting yapmış. Bunu yaptığı insanlardan bazıları tanıdığım. **Adım çıkmıştı.**

K17: Üniversitenin ilk yarı yılı eskiden beri görüştüğüm kişiyle nişanlandım. Şiddet uyguladığı için ondan ayrıldım ama kurtulamadım. **Yıllardır yaşıyorum zorbalığı.** Üniversitedeyken kendi giderlerimi karşılayayım diye işte çalışıyordum. Çalıştığım yerdeki bütün insanlarla bağlantı kurmuştu. Bana açtığı hesaplara burada çalışan patronlarıma yazmıştı, sanki patronlarım bana yakınlaşmaya çalışıyor gibi. İlk başta korumaya çalıştılar beni, durumu anlattım onlara, sonra göze alamadılar, işten çıkardılar. Başka yere işe girdim. Durmuyordu, sırf ona cevap vermem için hesabımdaki fotoğrafları alıp Tinder'a yükleyip benim numaramı koymuştu. Kendimi pazarlıyormuşum gibi göstermeye çalışmıştı. **Bu bir psikopatın sizi bezdirme şekli.** Bunu yaptığında o kadar insan aramıştı ki beni, **midem bulanmıştı.** Şu anda sadece ABD üzerinden numaralardan arıyor. Nasıl yaptığını bilmiyorum. Günde adıma 10 kere fake hesap açıp bana da istek yolluyordu, insanlara beni kötülemeye çalışıyordu. Okulu bıraktım. Annemlerin yanına döndüm onlara da okulumu erken bitirdiğimi söyledim. 'Seni rezil edeceğim orda da yaşatmayacağım, yaşayacak hiçbir yerin kalmayacak' hep böyle şeyler yazıyor. Ona cevap vermem için anneleri de kullanmıştı. Benim işte olduğum bir gün kafası kesilmiş bir fotoğrafı bana göndermiş, artık annen yok yazmıştı. Ona bir şey olmamıştı ama öyle görünce

inandım **nasıl korktuğumu tarif edemem, uyuştum.** Annemleri aradım telefonu açtığında **nasıl şükrettim bilemezsiniz.**

K19: Babamın arkadaşının yanında staj yapıyordum. Babamla onun ofisine önceden de gidip gelirdik, Ta o zaman beni Instagram'dan takip etmişti. Staja başladığım ilk günlerde bir şey yoktu. Sonradan ilgilenmeye başlamıştı. Bana mesaj atardı günaydın canım, yoruldun mu alışabildin mi böyle şeyler yazıyordu. O zaman kimse almamıştı beni, minnet borcum vardı iş yerine aldığı için, abi diye konuşuyordum onunla. Bir gün kahve içmeye davet etti hem notlarını yazarız birlikte dedi. Yanlış görmediğim için gitmiştim. Ofise her gittiğimde bana farklı bakıyordu rahatsız ediciydi bakışları. Derslerle ilgili arkadaşım ile buluşacaktım. Buluştuğumuzda suratı beş karıştı, ne olduğunu sordum. Yaptığın şeylerden sonra, arkadaş kalmamız doğru değil deyince, dondum. Adamdan hoşlandığını söyledin kaç kere söyledim, adam evli yapma diye bana konuşmalarınızı attın, al bak deyip hesabı gösterdi. Adam hesabımdaki resmimle Instagram açmış. Önceden takipleştiğim için kimlerle yakın olduğumu görüyordu. O hesapta da bu kişilerle takipleşmiş. Benim ağzımdan konuşmuş her şeyi. Kendi kendine konuşmuş hem açtığı hesaptan, hem de gerçek hesabından. Anlık ben de gördüm. Ben ona aşkım yazmışım, o bu doğru değil evliyim falan yazmış. **Beni kötü gösterdi herkese.**

Sosyal medya hesabından özel ders verdiğini söyleyen K12, dört ay boyunca aynı konu üzerinden iki farklı kişinin siber zorbalığına maruz kalmaktadır. Özel ders vermek için tanımadığı birinin evine gitmekte olan katılımcı, o kişi tarafından cinsel tacize uğramakta, daha sonra bu kişi Instagram hesabındaki paylaşımlarına uygunsuz yorumlar yazmaktadır. Bu durumu öğrenen okuldaki erkek arkadaşı tarafından Whatsapp üzerinden de tehdit edilerek, siber zorbalığın düzenbazlık türüne maruz kalmaktadır.

“Bir arkadaş özel ders için Instagram'dan yazdı. Öğrenci olduğunu zannederek bu kişinin evine özel ders vermek için gittim. Farklı isteklerde bulundu. Neye uğradığımı bilemedim. Bana dokunmaya çalıştı, yaklaştı. Aramızda arbade yaşandı. **Hayatım o günden sonra çok değişti. Anlattıkça hala tüylerim ürperiyor.** Bu kişi olmamış şeyleri olmuş gibi şeyleri anlatan yorumlar yapmaya başladı videolarıma. Aklımda en çok kalanları söylersem: ‘Bu öğretmen aslında matematik öğretmeni değil, seks öğretmeni, derse geldiğinde size matematik öğretmiyor dişiliği öğretiyor’. Beni karaladı. Bu yorumlar farklı hesaplardan

olunca insanlar görüyor diyor ki, bu kim güvenilir birimi diye bana yazarken tedirgin olmaya başladı. Görüştüğüm kişiler azaldı. Bunu yakın arkadaşşıma anlattım. Bütün olayı biliyordu. Ama bu durumu başka bir arkadaşşıma anlatmış. Bu erkek arkadaş, okul hayatımda çok barışık olduğum biri değildi. Beni o da tehdit etmeye başladı. Bir taraftan tehdit alırken diğer taraftan da tehdit almaya başlamıştım”.

K14, K15 ve K16 tanımadıkları erkekler tarafından cinsel söylemlere ve cinsel görüntülere maruz kalma konusunda siber zorbalık yaşadıklarını dile getirmektedirler. Üç katılımcı da bunlar üzerinden taciz ve ısrarlı siber takibe maruz kalmaktadır. K14, Whatsapp ve Instagram üzerinden sürekli olarak mesajlar almakta ve takip edilmektedir. K15 Intagram’dan cinsel yorum ve mesajlara maruz kalmakta olup, siber zorba mağdurun yanıt vermemesini, cinsel tekliflerini kabul etmesi şeklinde algılamakta, iş adresine de cinsellik ürünleri göndermekte ve bunun sonucunda K15 işten çıkarılmaktadır. Toplum tarafından kadının davetkar kavramı ile nitelendirilmesi ve benimsenmesi bu konuda kendini göstermektedir. K16 ise yaptığı işin siber zorba tarafından kötü algıladığına dair doğrudan ifadesine yer vermektedir. K16 ayrıca siber zorbalığı Whatsapp üzerinden yaşadığını ve siber zorbanın kendisini öldüreceğini tasvir ederek tehdit ettiğini söylemektedir.

K14: *Hastane tahlil sonuçlarımın çıkmasını bekliyordum. Beklerken yanıma orta yaşlı biri geldi. Bana kızım deyince zararsız gördüm, öyle konuştum. Buralı mısın okuyor musun böyle konuştuk. Laf arasında özel ders verdiğimi söyledim. ‘Allah çıkardı seni karşıma, kızım için ders verir misin?’ dedi. Paraya ihtiyacım vardı olur amca dedim numaramı, ders hesabımı verdim. İki gün sonra adam yazdı. ‘Eve gittiğinizi gördüm içim rahatladı, kusura bakmayın merak ettim sizi’ Adam beni takip etmiş, evimi öğrenmiş. Ne yaparsam ters tepmez dedim sonra, kızınız için ders istemiştiniz ona erkek arkadaşım yardımcı olacak benim programım dolu diyebildim. Sabahın beşinde, ‘10 dakikaya gel sorun var, tam konuştuğumuz yerde bekliyorum’. **Bunu nasıl def ederim başımdan!** Polise şikayet edeceğimi söyledim, engelledim. Bir ay rahatsız etmedi. Okula giderken köşe başında onu gördüm, **yemin ederim en zor seçimdi.** Eve mi girsem? Görmemiş gibi yapıp okula mı gitsem? Eve girsem bizimkilere ne diyeceğim? Gitsem yakalar mı? Okula gittim ama dönmesi vardı. Dönerken **bir Allah bilir ne yaşadığımı bir ben.** İki adım atıp saklanıyorum diğer sokağa geliyorum etrafı kontrol ediyorum.*

O günün gecesi bana Instagram'dan yüz tane dm yazmış. 'Ara, iyi diyon da aramızda geçenleri anlat istersen, hani tek arkadaşındım noldu, seni bekliyorum bankta, ee yoksun, defol git, insan değilmişsin bilemedim' mesajlar böyle. Organını çekip atmış, iğrenç videolar vardı.

K15: *Instagramda Influencer'dım. Özellikle markaların reklamını yapıyordum. Takipçilerimden biri erkekler için bu ürünü önerir misiniz dedi, şimdi itibar meselesi o yüzden yazdım başka ürünlerin uygun olduğunu anlattım. Bu hesap, yaptığım her paylaşımda mutlaka yazıyordu. Kötü değildi, olur ya hani yardımcı olur musunuz gibi konuşuyordu, bende yazıyordum. Videomun altına 'Çok tatlısın jelibon gibisin' yazmıştı. Yine yazdı 'Ses tonun tahrik ediyor ya dudaklarını yerim'. Dm'den azarladım onu. 'Ses çıkarmayınca sende istiyorsun sandım güzelim. Naz yapma hoşuna gidiyor bence' demiş. Engelledim. İş başvurusu için LinkedIn'a cv vermiştim. Çalıştığım yeri öğrenmiş, oraya çikolata, iç çamaşırı gönderip 'Enerjimiz yerine gelsin lazım olacak' yazmış. Tabi ben onun olduğunu başka hesaptan mesaj attığında anladım. 'Daha fazlasını istersen storylerinde kırmızı kalp at'. Korkmamak için sebep bulamam bunlardan sonra. Çok özür dilerim iş yerime fantezi aleti göndermişti. **Yerin dibine girmiştin.** İş yerindekiler beni yanlış anladılar, huzur vermiyorlardı. İş ben bırakmayınca onlar çıkardılar. Bu hediyeler göze batacak şekilde fazlaydı çünkü.*

K16: *Ev arkadaşlarım evden çıktılar. Tek başıma üstünden geledim kiranın, faturaların. Okuduğum bölümle ilgili iş yapayım dedim. Öğretmen ilan sitelerine numaramı falan yazdım. Biraz zaman geçti randevu oluşturmaya başladım artık. Biri ders almak için yazdı ama dersi evinde istedi ben normalde kafede buluşup yapıyorum ya da kalabalık yerlerde. Kabul etmedim. 'Bir günden ne zarar gelir, öyle rahat olacağım' dedi. Kibarca reddettim. 'Her yere numaranı yazmışsın boşuna namuslu ayaklarına yatma bir gece de benle birlikte olsun nolacak' dedi. Ben reddetmekten, banlamaktan sıkılmışım. Kabul etmediğine yanacaksın seni bulacağım öldüreceğim, kafanı bacaklarını öyle bir ayıracağım ki hiçbir parçanı bulamayacaklar gibisinden mesajlar atmaya başladı. Sitenin başındaki kişiyle daha önceden tanışma fırsatım olmuştu. Ondan yardım istedim. Çünkü laf dalaşırken, ciddileşmişti. **Tanımadığım biri canıma kastediyordu.***

Katılımcıların deneyimlediği siber zorbalıklara bakıldığında paylaştıkları tek durumun bu olmadığı görülmekle birlikte aynı zamanda uygulayan kişilerin cinsiyetlerinin erkek olması dikkat çekmektedir. Bilindiği gibi siber zorbalık

sadece kadının erkeğe veya erkeğin kadına uyguladığı bir şey değil aynı zamanda hem cinslerin de birbirine uyguladığı bir şiddet türüdür. Fakat deneyimler doğrultusunda siber zorbalığı uygulayan kişilerin cinsiyetlerinin erkek temelli olmasıyla bağdaşan nokta kadının bedeninin mahrem olarak kabul edilmesi olabilir. Öyle ki, katılımcıların deneyimledikleri siber zorbalık türlerinden olan ifşanın, karalamanın ve düzenbazlığın temelinde kadının cinselliğinin araç olarak kullanılması verilen ifadeler arasında ön plana çıkmaktadır. Ayrıca siber zorbaların mağdurun ailesi ve arkadaşları üzerinden tehdit etmesi toplumun kadına olan algılarının çerçevesine ve ahlaki değerlerin kadın etrafında toplanmasına dikkat çekmektedir. Kadınlar üzerinden namus algısının devam ettirilmesi işin niteliği fark etmeksizin toplumun, kadınların çalışma yaşamında bulunması konusuna olan bakış açısını etkileyebilir. Bu durumun tehdit olarak algılanmasına dair görüşlerden dolayı, kadınlar siber zorbalığın araç olarak kullanılmasıyla caydırılabilmektedir.

4.3 Siber Zorbalığın Mağdurların Günlük Yaşamlarına Etkileri

4.3.1 Siber Zorbalığın Mağdura Hissettirdikleri

Siber zorbalığa maruz kalan kadın bireylerin yaşadıkları duygu durumlarına dair elde edilen verilerde, yirmi katılımcı arasından K2 dışında tüm katılımcıların korku duygusunu yaşadığına dair bilgi elde edilmekte olup, bu katılımcılardan on ikisi (K1, K4, K5, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K18 ve K19) pişmanlık duygusunu da yaşamaktadır. K4, K7, K8, K9 ve K11'in, K3 ve K17 ile birlikte utanç duygusu yaşadığına ulaşılmaktadır. Özgüven eksikliği yaşayan katılımcıların beş kişi (K1, K2, K4, K6 ve K7) olduğu elde edilmektedir. Çaresizlik duygusunu deneyimleyenler arasından K16 dışında, tüm katılımcıların yaşadığı bilgisine ulaşılmaktadır. Katılımcılardan on iki kişi (K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K10, K11, K14 ve K15) suçluluk duygusunu yaşamaktadır. K1, K5, K9, K10, K11, K13 ve K15 hem yalnızlık hissettiklerine hem de güvende hissetmediklerine dair bilgi verirken, ek olarak katılımcılardan beş kişinin (K6, K14, K16, K17 ve K18) güvende hissetmeme duygusu ile dört kişinin ise (K2, K3, K12 ve K19) yalnızlık hissetme duygusunu deneyimlediklerine erişilmektedir. Tüm katılımcılar arasında sadece öfke duygusunu deneyimleyen katılımcılar K3, K15 ve K20'dir.

4.3.1.1 Korku

Siber zorbalığı uygulayan kişiler, katılımcıların çevresinde değer verdiği insanları (aile, arkadaş) kullanarak, onların ahlaki değerlerine ters düşecek şekilde davranan kişileri katılımcılar gibi göstermekte ve bu durumu kanıtlarla desteklemektedirler. Sosyal ortamlarda katılımcıları takip ederek yaşamını ve çevresindekileri elinden almakla tehdit eden siber zorbalar, bunlar neticesinde katılımcılar üzerinde baskı kurmakta ve korku yaşamalarına sebep olmaktadır. Bu duyguyu deneyimleyen katılımcıların ifadelerine şu şekilde yer verilmiştir:

K1: *Bütün vücudumun korkuyla dolduğunu hissettim. Dünya başıma yıkıldı. **Ölüme** ilk defa bu kadar yakın hissettim kendimi.*

K3: *Fotoğraflarımı gördüğümde korkudan **titremeye başladım**, yemin ederim o an **beynimden vurulmuştum** sanki. Rüyalarımda o fotoğrafları paylaştığını görüyordum.*

K6: *Çok takıntılıydı o ısrarı. Beni **öldürmesinden** korkuyordum.*

K8: *Bunu insanlar bilsin yapmasınlar diye sizle konuşmayı kabul ettim, çünkü insanın hayatını avcundan söküp alıyor, içinde kalan tek şey **iliklerine kadar** korku oluyor.*

K9: *Korktum, çok korktum anlatırken bile **yüreğimi** yeniden **korku sarıyor**. Uyuyamıyordum, hırpalardım kendimi her seferinde.*

K11: *Sanki onun yap dediği şeyi yapmazsam **hayatım mahvolacak** gibiydi. Her şey benim için bitecekmiş gibi. Böyle korkuyordum ondan.*

K13: *Nasıl bir yere düştüm diye dizlerime vuruyordum, camdan dışarıya bakmaya korktum. **Soğuk soğuk terledim**.*

K15: *Ayak parmaklarımdan saç ucuma kadar çekildim. Sadece kendi halinde olan bir insandım bu kadar sıkıştırmak, korkutmak fazla değil mi?*

K17: *Çamur at izi kalsın bu memlekette. Benim hayatımı bitiriyor diyebilirim. Hep **zayıf noktalarım**dan geliyor korkutuyor beni.*

4.3.1.2 Öfke

Öfke duygusunu yaşayan katılımcılardan K3, erkek arkadaşına güvendiği için özel fotoğraflarını göndermekte fakat erkek arkadaşı bunu K3'e karşı kullanmaktadır. Bunun sonucunda katılımcı siber zorbalığı uygulayan erkek arkadaşıyla birlikte kendine de öfkelenmektedir. K15, itibarını karalayacak nitelikte olduğunu söylediği nesnelerin kendisine gönderilmesi sonucunda öfkelenmesine ifadesinde yer vermektedir. Annesinin yaptığı eylemlerden kaynaklı

tehdit edilen K20 ise, siber zorbalığı uygulayan kişiye değil annesine öfke beslemektedir.

K3: *Hiç mi kimseye güvenemeyeceğiz artık, güvenerek yaptım erkek arkadaşım sonuçta. Ona karşı çok öfkeliydim daha çok kendime ama.*

K15: *Özellikle hediyelerden sonra kan beynime sıçradı, ne yapsam, nasıl yok etsem, biri gördü mü veyahut. O sırada tek duyguyu yaşamadığıma eminim.*

K20: *Annemin yaptığını öğrendiğimde ona kızmıştım. Kim kime durduk yerde para verir ki. Bunu gizlemek istedim.*

4.3.1.3 Çaresizlik

Siber zorbalık esnasında, siber zorba katılımcılara ait hassas bilgileri bilinçli şekilde kullanarak, katılımcıların hayatlarını ve karar verme yetilerini kontrol etmektedir. Bu doğrultuda katılımcılar istemedikleri eylemleri yapma mecburiyeti hissettiklerini ifade ederken, katılımcıların, yaşadıkları siber zorbalığı değiştirebilmek ya da sonlandırabilmek için bir çözüm yolunun olduğuna dair inançları azalmakta veya bitmektedir.

K2: *Ne yapsam olmuyordu. Ne doluyor ne azalıyor denir ya işte öyle. Beni çaresiz bıraktı.*

K3: *Avcunun içine düştüm, istediği her şeyi yaptırıyordu, mecburdum.*

K4: *Artık beni kontrol ediyordu, kukladan farkım yoktu. Ne söylerse onu yapıyordum.*

K6: *Kafes bildiğiniz! Sende kuşsun. Ağzın dilin yok gibi anlatamıyorsun, paylaşamıyorsun, sadece izliyorsun. Kendin bir şey yapamıyorsun başkası ne yapsın.*

K8: *Kendimi insan değil evcil hayvan gibi görüyordum.*

K9: *Allah'ım canımı al kurtar diyordum hep, ağlıyordum, köşeye sıkışmıştım. Ruhsal bir acı çekmiyordum sadece, biri etimi yiyordu sanki her yerim acıyordu. Allah kimseye yaşatmasın çok aciz bir durum.*

K10: *Elimde bomba vardı sanki. Onun istediğini kabul etsem suça karışacaktım, kabul etmesem ailemi, olmak istediğim kişiyi kaybedecektim. Sizce seçme hakkım var mıymış? Böyle çaresizdim işte.*

K17: *Perişan ediyor size ölüm tehditleriyle geldiği için fake hesapta paylaştığı fotoğraflarla bile barışmak zorunda kalıyorsunuz ne kadar zor bir şey anlatamam.*

K18: Tanımadığım biri **sindiriyordu** beni. İstemediğim bir şeyi yapmak zorunda kaldım. Yapmasaydım ileriye gidecekti.

K19: Okulum onun elindeydi. Kendine **gebe** bıraktı beni.

K20: Kafamda bu düşünceyle uyuyordum. Buna çözüm bulmalıyım ama bulamıyordum, durumu idare ediyordum. **Yatıştırmaya** çalışıyordum onu. Olumlu şeyler düşünemiyordum. Dalıp gidiyordum.

4.3.1.4 Güvende Hissetmeme

Siber zorbalar, katılımcıların yaptıkları her türlü eylemden haberdar olurken, katılımcılar yapacağı herhangi bir eylem veya aktivitede uygulayıcılarla karşılaşacakları ve kendilerine zarar verecekleri ihtimaline inandıkları için güvende hissetmemekte, eylemlerini bu doğrultuda şekillendirmekte ve yer fark etmeksizin dış ortamdan kaçınmaktadırlar.

K1: Kendimi güvende hissetmiyordum. Her an biri yanımda arabayla duracak **kaçıracaklar gibi** geliyordu.

K5: Karşıma çıkarsa, fotoğrafları kullanırsa, düşünmeden edemiyorsun. Anlatırken hala **elim ayağım titriyor**.

K10: Hiçbir yere çıkamazdım **öldürürüz** diyorlardı, kapının önündeyiz diyorlardı.

K14: **Tetikte** olmak. Nerden ne çıkar beklemedeydim. Adam hastalıklı.

K16: **Kapımı** sonuna kadar **kilitliyorum** hala daha, arkasına masayı itiyorum. Bunları yaparak uyuyabiliyorum. Bu süreç bitene kadar bana **rahat yok**. Güvende değilim tamamen.

4.3.1.5 Utanç Duyma

Siber zorbalık uygulayıcılarının düşünce ve davranışlar üzerinden siber zorbalık yaşattığı katılımcılar, siber zorbaya göre kabul edilebilir şekilde hareket etmediklerini ve çevresindeki insanların da uygulayıcının görüşlerini, bu doğrultuda yaptıklarını destekleyecek nitelikte tavır sergilediklerini belirterek olması gerekenin kendi yaptıkları olmadığını düşünmektedirler. Katılımcılar kendilerini buna ikna ettiklerini ifade ederken, bakış açılarından ve mahremine başkalarının şahit olmasından dolayı utanç duymaktadırlar. Utanç duyan katılımcılar arasında:

K3: İnsanların yüzüne bakamıyorum, utanıyorum. Kendimi o halde hatırlayınca **yüzüm kızarıyor**.

K7: Görünüşümden, fikirlerimden utandığım zamandı.

K8: Gören görmüştü. Utançtan **yerin dibine** giriyordum.

K9: İyi davranmaya çalışıyordum ama kendimden nasıl **tiksindiğimi** iyi hatırlıyorum bunu yaparken, utanıyordum.

K17: İnsanlara karşı utanıyorum. **Rezil** oluyorum. Düşürdüğü durum çok kötü. Herkes her şeyi anlamaz. Ben bunları açıklamak zorunda kalıyorum.

4.3.1.6 Pişmanlık

Katılımcılar kendi yaptıkları eylemlerin siber zorbalığı ve sonuçlarını daha katı hale getirdiğine vurgu yaparken, bu eylemler yüzünden olumsuz özeleştiriyapmaktadırlar. Tercih ettikleri davranışlarından memnun kalmadıklarını belirten katılımcılar, bu düşünceyle baş etmeye çalıştıkları için pişmanlık yaşamaktadırlar. Bu bağlamda:

K4: Ona kötü bir şey yapmadığım halde onun yaptığıının **cezasını** ben **çekiyordum**. Sürekli söylediğim keşkeden başka bir şey değil.

K7: Keşke inatlaşmayıp videoları silseydim, artık paylaşmasaydım **en azından arkadaşlarım olurdu**.

K10: Onu gördüğümde neden geri dönmedim ki! O an hala oyun gibi geliyordu işte. O güne **geri dönmeyi** çok isterdim.

K11: ‘Baban duysa ölür kahrından, bu yükü bana yükledin ya seni affetmem bir daha’ dedi. Bu sözleri kulağımdan gitmiyor. **Köpek gibi pişmanım**.

K12: Aslında evine gittiğim için pişmandım da. Bazen kendimden kaçmak için bu duyguyu **erteliyorum**. **Yüzleşmem gerekirse pişmanım**.

K13: O gruplara girdiğime **bin pişmanım**. Onun istediklerini yapmamam gerekiyordu Allah bana da akıl verdi sonuçta.

K18: Sosyal medyayla ilgili en ufak bir söz duymak dahi istemiyordum. Bunları **yaşamayı hiç istemezdim**.

K19: Okulum konu olduğu için ne doğru ne yanlış bilemiyordum. Onunla buluştuğum için pişman oldum. **Geriye almak isterdim zamanı**.

4.3.1.7 Özgüven Eksikliği

Mağdurlar yaşadıkları siber zorbalık ile fikirlerini dile getirmekten çekinmekte olup, özellikle dış görünüş ile ilgili aşağılanmaya maruz kalan katılımcılar ise kendisini değersiz hissetmekte ve olumsuz tutumlar beslemektedir. Katılımcılar kendisine ve içinde hissettikleri durumun düzeleceğine dair inançlarının köreldiğini, bunun sonucunda özgüven eksikliği yaşadıklarını ifade etmektedirler.

K1: Kendime olan tüm **güvenimi kaybettim**. Uzun süre hiçbir şeye odaklanamadım.

K2: Yataktan kalkıp aynaya bakıyordum, kendimi inceliyordum, saçma gelebilir belki size kendimdeki **kusurları bulup söylüyordum** yüzüme.

K7: Kendimi **yetersiz, önemsiz** hissediyordum, ben çirkin miydim? Yanlış mı düşünüyordum? Yeni videolar yapacak özgüvenim kalmamıştı.

4.3.1.8 Yalnızlık Hissetme

Katılımcılar yalnızlık hissetmelerini, sosyal çevresindekilerin yanında olmaması, onlarla vakit geçirmeme gibi eylemsel durumlarla tanımlamaktan ziyade, yaşadıkları siber zorbalığı sadece kendisinin başına gelen bir sorun olarak algılamaktadırlar. Katılımcılar yalnızlık hissetmesini aidiyet sorunu yaşamalarıyla ve kendilerine yönelik dışlama düşünceleri içine girmeyle açıklamaktadırlar. Bu bağlamda yalnızlık hisseden katılımcıların ifadelerine yer verilmiştir:

K1: Ailem ve arkadaşlarım vardı tabi ama o an ne gidecek yerim ne de paylaşacak kimsem vardı. Ne hissettiğimi anlar mısın bilmiyorum abla ama şunu söyleyebilirim. **Cami avlusuna bırakılmış bebek gibi yapayalnızdım**.

K2: **Kafamda kurduğum dünyada yaşamaya başlamıştım**. Ne evimde ne başka yerde.

K3: Düşünürken kendimden başka kimsenin olmadığını hissettim. Sadece **kendi sesim** vardı. Başka seslere **hasret** kaldım.

K5: Bunlarla uğraşırken **kendi başıma** kaldım, sürekli dua ettim, Allah'a sığındım iftira çünkü bu. O zamanlar **kalabalığın içinde tektim**.

K9: Kendimi onlardan soyutladım. Hiçbir şey yoktu sanki. **Kimsesiz** hissettim.

K10: Hiçbir zaman onların istedikleri gibi biri olamadığımı hissediyorum. Belki de evladı olamamışım. Kendimi bir yere koyamıyorum, **çırılçıplağım**.

K12: Bir yerden sonra yalnızlığa dönüştü bu duygularım. Düşüncelerim ve ben kalmıştık **baş başa**. Kendimi bir yere **ait hissedemiyordum**.

K13: Doğrularım, yanlışlarım tek başımaydım, hiçbir yerde iz bırakmadan yaşamaya devam ettim.

K15: Olaydan sonra kendimi **farklı biri** gibi görmeye başladım. Onlar başka yoldaydı sanki ben başka yolda. **Yetimin** yaşadığı yalnızlık gibi.

K19: Bunu soracağım birilerini aradım etrafımda bulamadım. O an **sahip olduğum bir şeyim yok** gibi hissettim uzun süre.

4.3.1.9 Suçluluk

Yaşadıkları siber zorbalık ile ilgili anlam karmaşası yaşadığını söyleyen katılımcılar, bunu hak etmedikleri gerekçesiyle siber zorbalık uygulayıcılarını kısmen suçlu görmektedirler. Katılımcılar benimsediği değerler dışında davranış sergilediklerine inandıkları için suçluluk duygusunu hissettiklerini ifade etmektedirler. Katılımcılar yaşadıkları suçluluk duygusunu şu şekilde dile getirmişlerdir:

K2: *Sağım solum sorun oldu, içimi yiyen suçlulukla kaldım ortada.*

K5: *Kanım donmuştu, nasıl böyle yapabilir diyordum hep. Hata bendeydi hiç tartışmasaydım, sussaydım, onun mutlu olması için çabalamasaydım bu olmayacaktı.*

K8: *Aklım bağlanmıştı ama ona yine de güvendiğim için kendimi hala suçluyorum. Küçüktüm ama beni aşan işler yaptım. Sadece kendimin değil annemin de hayatını batırdım.*

K10: *Açıldığım için cezalandırıldım, evet bu ceza. İsyan ettim ailemden oldum. Yaptıklarım yüzünden bu haldeyim. Sağlıklı bir tane duygum yok.*

K11: *Annemin ölümü benim yüzümdenmiş gibi düşünüyorum. Bunu öğrenmeseydi üzülmezdi, hastalığı bu kadar artmazdı. Bu kadar yanıt vermek istiyorum.*

K14: *Buna ben davet ettim. Numaramı kendi elimle verdim. Kimdir necidir düşünmeden güvendim.*

K15: *Emeklerim çöpe gitmişti. Bunda benim de payım oldu, cesaretlendirdim onu.*

Katılımcılardan elde edilenler doğrultusunda, siber zorbalık deneyiminin, kadınlara yaşattığı duyguların ortak olduğu görülmektedir. Fakat duygular arasında sadece üç kişinin öfke hissetmesi dikkat çekmekte olup, katılımcıların sadece siber zorbalığı uygulayan kişiye öfke duymaması ve hedefin belirsiz olduğu öfke deneyimi yaşamaları kadınların yaşadıkları mağduriyet konusunda okları kendilerine çevirmesi ile ilintili olabilir. Yaşadıklarını dile getirmenin hoş karşılanmayacağına dair kalıp yargılar bu konuda belirleyici bir rol oynayabilmektedir. Öyledir ki, bu durumun ayıp veya yanlış olarak algılanması, kadınların böyle bir durumda utanma duygusunu ve yalnızlık yaşamasını kaçınılmaz hale getirebilir. Katılımcıların kendilerini siber zorbalık sonrasında suçlamaları ve pişmanlık duymaları ise dikkate değer bir konudur. Özellikle

yanlış kavramının kadının cinsiyeti ile ilişkilendirilmesi sonucunda K1, K2 ve K7 de görüldüğü gibi kadınların düşüncelerini ve kendilerini gizlemesine, aynı zamanda kendini değersiz olarak kabullenmesine sebep olabilir. Bu bağlamda toplum tarafından kadına dayatılan kalıpların izleri kendini göstermektedir. Dolayısıyla, siber zorbalığa maruz kalındığında kadınların yardım isteyememesi ön plana çıkmakta olup, kadınlar yaşadıkları çaresizlik duygusu çerçevesinde korkuya kapılabildiği gibi, kendini güvende hissetmeyebilir.

4.3.2 Siber Zorbalığın Sosyal İlişkiler ve Sosyal Aktivitelere

Katılım Üzerindeki Etkisi

Katılımcıların maruz kaldığı siber zorbalığın sosyal ilişkilerine nasıl etki ettiği ve katılımcıların yaşadıkları siber zorbalığı çevresindeki kişilerle paylaşma durumu hakkında elde edilen verilere göre, K16 ve K18 dışında kalan tüm katılımcıların içine kapanma davranışını sergilediklerine ve iki katılımcı dışında (K7 ve K11) kalan tüm katılımcıların ise sosyal ilişkilerinde mesafeli davrandıklarına ulaşılmaktadır. Sadece K4'ün kavga etme davranışını gerçekleştirdiği bilgisi elde edilmektedir. Tüm katılımcılar kaçınma davranışını sergilemekte olup, katılımcılardan dokuzunun (K1, K3, K4, K5, K11, K12, K15, K16 ve K17) yalan söyleme davranışını sergilediği bilgisine ulaşılmakta ve bu katılımcılardan K1, K4 ve K12'nin aynı zamanda, K2, K6, K7, K10 ve K18 ile birlikte şüphelenme tutumunu da benimsedikleri elde edilmektedir. Siber zorbalığa maruz kalmayı çevresindeki kişilerle paylaşma durumlarında ise, K16'nın tanıdığı kişiye ve katılımcılardan altısının (K1, K7, K12, K13, K14 ve K17) arkadaşlarıyla paylaştığına ulaşılmaktadır. Yaşadığı siber zorbalığı hiçbir katılımcının ailesiyle paylaşmadığı elde edilmektedir.

Katılımcıların aileleriyle olan ilişkilerine bakıldığında, siber zorbalığa maruz kalmadan önce aileleriyle olan ilişkilerinde sağlıklı iletişim kurabilmekte ve onlarla vakit geçirmektedirler. Fakat maruz kaldıktan sonra, ifadelerine yer verilen katılımcılar yaşadıkları problemleri paylaşmamaktadırlar.

Bu doğrultuda, annesinin dinine bağlı biri olduğunu söyleyen K4, yaşadığı siber zorbalığı paylaşamayacağı için annesine ders çalışacağını söyleyerek iletişimden kaçınmaktadır. K5 siber zorbalığı anlatması durumunda kendisine inanılmayacağına ihtimal verdiği için yaşadığını anlatmamakta, K6 ise anlatması durumunda babasının itibarını zedeleyeceğine inandığı için saklamakta olup,

bunun sonucunda her iki katılımcı da ailesiyle iletişimlerinin azaldığını dile getirmektedirler.

K4: *Annem babalık yaptı bana. Ama bazı şeylerde çok katıydı, dini ağır basardı yani. Ders çalışıyorum diye **yalan** söyledim anneme, uzaklaştırdım. Annemi üzen **hayırsız evlat** olarak bilinmek istemedim.*

K5: *Annemden ziyade babamla daha yakındık. Aynı dili konuşurduk. O zamanlar konuştuğum pardon yalvardığım tek kişi vardı o da erkek arkadaşım. Onunla konuşabilmek için hep farklı yerdeydim. Annemlerin yüzünü görmüyordum diyebilirim. Yalan dolu dünyanın içine atmıştım kendimi. Sevdiğim insanlara **yalan** söylemeye, onlara **olumsuz** ne **duygu** varsa beslemeye başlamıştım. Bir suçları yoktu evet ama yediremiyordum. E onlara da söyleyemezdim, fotoğrafların sahte olduğuna inanmazlarsa napardım? Nereye giderdim.*

K6: *Annem yakın arkadaşlarımdan biriydi. Küstüğüm arkadaşlarımla nasıl olduysam ona da öyle oldum. Babamdan da kaçtım tabi. Hani bir şeyler öğrenir de aramız bozulur mu? İtibarını lekeler miyim? Küçük şehirdeyiz duyulursa çok kötü olurdu, ona zarar vermek istemediğim için kendime verdim. Onları bundan korumaya çalıştım. Bedelinden biri onlarla fazla **konuşmamak**.*

K14 ailesiyle önceden geçirdiği zamanları sevdiğini belirterek, siber zorbalığa maruz kaldığında siber zorba, ev adresini bildiğinden dolayı K14 evinin camından siber zorbanın orada olup olmadığını kontrol etmekte ve bunun sonucunda ailesiyle daha az konuşmakta, söylediğine göre yanlışını çözmek istemektedir. Babaannesi tarafından büyütülen K15, mağduriyetinden önce babaannesinin tüm ihtiyaçlarını karşılamaktayken, ifadesine göre mağduriyet sonrasında babaannesi ile ilgilenememekte, ona gerçek olmayan gerekçeler sunarak odasında vakit geçirmektedir.

K14: *Ailemle sorunum yoktu. Babam haber izlerdi, annem kuran okurdu ben de ders yapardım. Aynı yerdeydik hepimiz, işlerimiz bitince çay faslı olurdu. Güzeldi. O adam ortaya çıktığından beri camın kenarın geldi mi gelmedi mi dışarıyı izlerdim. Yine otururdum annemlerle ama çok değil, odamda pencere kenarında nöbet tutardım. Daha **az konuşurdum**, yanlışımı halletmeyi düşünürdüm.*

K15: *Annemler ben küçükken ayrılmışlar. Beni babaannem büyütmüş. İşten geldikten sonar, yemesine, içmesine kadar ben yardımcı oluyorum.*

*Sıkıntıdayken onunla ilgilenmedim, utanarak söylüyorum bazen yemek yapmadığım bile oluyordu. Akşama kadar evde tek başına duruyor canı sıkılıyor, ben o dönem **bencilleştim** önceden yanına çıkıp konuşurdum artık yapamıyordum. Babaanne bugün iş yorucuydu ben yatsam, hocalar ödev verdi onları yetiştireyim derdim. Çok üzülürdüm. **Yalanlarımı gerçek sanıyordu içim eziliyordu.***

Katılımcıların arkadaşlık ilişkilerine bakıldığında ise aileye karşı sergilenen tutumların bu bağlamda da benzerlik taşıdığı görülmektedir. İfadelerine yer verilen katılımcılardan K4, K6, K15 ve K18 siber zorbalığı arkadaşlarından gizlemektedirler.

Siber zorbalık öncesinde arkadaşlarıyla vakit geçiren fakat siber zorbalık ile birlikte duygusal anlamda değişmeye başladığını söyleyen K4, arkadaşlık ilişkilerinde tartışmalar yaşamaktadır. Yaşadığı siber zorbalığı arkadaşlarına söylemek istese de utandığı için ve dışlanmaktan korktuğu için bu düşünceden vazgeçmektedir. K6 herkese güvenmesinin ve insanlarla iyi anlaşmasının problemler doğurduğunu dile getirirken, katılımcı mağduriyeti sonrasında insanlara karşı güven problemi duymaya başlamaktadır. Hem şüphelendiği hem de suçlanacağını düşündüğü için siber zorbalığı gizli tutmak istemektedir.

K4: *Arkadaşlarımdan ikisi bize gece gelirdi. Terasımızda oturup dedikodu yapardık, annem de bizimle olurdu. Anı ölümsüzleştirmek için fotoğraflarımızı çekerdik. Kimseyle fotoğraf çektiremiyordum artık. O benim mutlu olduğumu düşünür yine zarar verir gibi geliyordu. Bu güzel şeyler eskide kaldı. Arkadaşlarıma bunu tam söyleyeceğim derdim utancım engel olurdu, söylesem **dışlanırdım** herhalde ya da anneme yetiştirirlerdi. Genelde **kendi halimde** takılmaya başladım. Kendimle konuşuyordum, çözüm bulmaya çalışıyordum. O dönem **çirkinleşmişim** zaten saçma şekilde herkesin kalbini kırıyordum, ortada bir şey yokken **tartışıyordum.***

K6: *Tanımadığım kişilere karşı yakındım, hemen güvenirdim, uyum sağlardım, bazı arkadaşlarımdan yanına gider kahve içerdim. Bunlar başıma **bela oldu.** Biriyle oturamadım, iki **sohbet edemedim.** İstek kalmadı her şey için bu geçerliydi. Onlara bu durumu söyleyebilmem için **güvenmem** lazımdı ama **şüpheleniyordum**, her şeyi geçtim olayın öncesini bildikleri için bana **sen kaşındın** derlerdi.*

Mağduriyet deneyimden önce de çalışma hayatından dolayı arkadaşlarıyla çok sık görüşemeyen K15, iş yerindeki çalışma arkadaşlarının siber zorbalığına

tanık olması durumundan kaynaklı kendine önlem olarak kimseyle görüşmemeye başlamaktadır. K18'in ise siber zorba tarafından fotoğrafları çekilerek kendisine atılmaktadır. Bu durumu gittiği her yerde yaşayan K18, bunu arkadaşlarının yaptığından şüphelenmektedir. Kimseye güven duymadığını belirten katılımcı, arkadaşlarına bu durumdan bahsetmemekte hatta onlarla iletişimlerini sınırlandırmaktadır.

K15: *Yoğun iş hayatım olduğundan arkadaşlarımla sürekli görüşemezdim geneli zaten ya okuldan ya da iş yerindendi. Onlarla da molalarda ya da teneffüste vakit geçiriyordum. Plan yaptıklarında illa katılırdım ama. İş yerinde, okulda onlarla hiç sohbet etmemeye başladım. Çünkü daha önce iş yerindekilere rezil olmuştum, o görüntüyle karşılaşmak istemiyordum. Tamamen **koptu** aramızdaki **bağlar**.*

K18: *Aslında kurunun yanında yaş yandı gibi oldu. Arkadaşlarımı tanıyorum ama kimseye zararım yokken böyle bir şeyin içine düşmüştüm. **Şüphe** ettim arkadaşlarımdan bile. Çünkü o kişi okul içindeyken de fotoğraf atıyordu bana. Ders dışında yemekhane dışında **muhabbetim yoktu** kimseyle. Birkaç arkadaşım bana sordu böyle biri değildim çünkü. İçimi açamadım o güveni alamadım. Söylesem diyelim, bunu yapan o kişiye bu hale getirdiği için beni, zafer kazanmış olurdu.*

Katılımcılar arasından yaşadıkları siber zorbalığı arkadaş çevresiyle paylaşanlardan bazıları deneyimledikleri arkadaşlık ilişkilerinde siber zorbalığın boyutuna göre farklı durumlar yaşamaktadırlar.

Bu katılımcılar arasından K7, yaptıkları işin ortak olmasından dolayı arkadaşlarıyla sürekli irtibat halinde olduğunu belirtmektedir. Katılımcı yaşadığı siber zorbalığı arkadaşlarıyla konuştuktan sonra siber zorba tarafından arkadaşları da rahatsız edilmektedir. K7, arkadaşlarının kendisini bu durumdan sorumlu tuttuğunu, arkadaşlık ilişkilerinin sonlandığını açıklarken, K7 de arkadaşlarının bu düşüncelerine katıldığına ifadelerinde yer vermektedir. K12 ise arkadaşına anlattıktan sonra, arkadaşı tarafından bu durum başkasına anlatılmakta ve anlattığı kişi tarafından da siber zorbalığa uğramaktadır. Arkadaşlarına güvenmediğini söyleyen katılımcı, kendi rızasıyla herkese karşı mesafeli olduğunu belirtmektedir.

K7: *Arkadaşlarıma bu fikirden bahsettiğimde hepsi heyecanlıydı, isteklilerdi. Daha çok yakınlaştık bu sayede. Dışarıda olmasa bile bir şekilde konuşurduk. O zaman zaten o hesap benim yakınım olabilir düşüncesi vardı*

kafamda, **şüphelerim** vardı. Sosyal medyadan bu kadar ısrar eden görürse ne yapmaz ki diye düşünürdüm, çıkmazdım. Bu olaydan beni sorumlu tuttular. ‘Senin yüzünden rezil olduk. İnatlaşma dediğimiz halde birini bize musallat ettin hesaplarımızı kullanamıyoruz’ dediler. **Arkadaşlarım gitti**, onlara bunu yaşatıp yaşatmamak benim elimdeymiş gibi hissettim.

K12: Aslında çok fazla arkadaşım vardı. Sınıftaki arkadaşlarımın çoğuyla iyi anlaşırdım. Yakın gördüğüm arkadaşına bunu anlattıktan sonra bana ihanet etmesi, yeni cephe açması tüm duvarlarımı yıktı. Güvenecek **bir dalım vardı** o da kırıldı. En yakınım bana bunu yaptıysa diğerleri **daha kötüsünü** yapabilir diye düşündüm, onlardan **uzaklaştım**. Beni yalnız bırakmamak için yine çağırıyorlardı ama işim gücüm **yalan** oldu, onlara da söyledim, kendileri bir şekilde **mesafeli** olmaya başladılar. Ben de bunu istiyordum aslında.

K13, bilincinde olmadan arkadaş çevresi aracılığıyla siber zorbanın oluşturduğu gruplara dahil olmaktadır. Siber zorbalığı bu gruplar üzerinden deneyimleyen K13, kendisini bu gruba davet eden arkadaşına yaşadığını anlatmakta olup, arkadaş bu konuda yardımcı olsa da, katılımcı bu kişiyle iletişimini sonlandırmaktadır. Siber zorbalığa uzun süre maruz kalan K17 arkadaşlık ilişkilerinin bitmesini, siber zorbanın gerçekleştirdiğini belirtmektedir. K17 yaşadıklarını arkadaşına anlattığında, arkadaşının yanında olduğunu fakat daha sonra arkadaşının tehdit edildiği için korktuğunu ve kendisinden uzaklaştığını ifade etmektedir.

K13: Bu gruplara arkadaşlarım aracılığıyla girmiştım. Çevremde arkadaş olarak onlar vardı. Bunlarla ilgisi olan bir arkadaşına bahsettim. Bana yardımcı oldu tabi ki ama ondan da korkmaya başladım. Yeni hat aldığımda numaramı o arkadaşına vermedim bile, sadece ailemde vardı. Çünkü, tekrar başıma sarmasından korktum. Arkadaşlığımızın devam etmesini istemedim. Hepsi hayatımdan **kazınıp gitmişti**.

K17: Evet mesela, bu pislik, ben öyle diyorum, benim yıllardır olan **arkadaşlıklarımı bitirdi**. Yakın arkadaşım bunları biliyordu, dava açmam konusunda o cesaret verdi ama onu da tehdit ettiği için arkadaşımı ürküttü, bana da bulaşır diye konuşmayı bitirdi benimle. Özellikle üniversite zamanındayken, arkadaşlarımla yediğim içtiğim ayrı gitmezdi. Benden korkmaya başladılar, onları da tehdit ediyordu, insanları bana **düşman etti**.

Katılımcıların kendilerine ait özel bilgilerin veya fotoğrafların uygulayıcılar tarafından direkt ailelerine gönderilmesi ve sosyal medya uygulaması üzerinden sosyal çevresi işaret edilerek paylaşılması sonucunda aile ilişkilerinde yaşanan etkilere K3, K8, K10, K11 ve K20'nin ifadelerinde yer verilmektedir.

Siber zorbalığı öğrenmeleri durumunda ailesini kaybetmekten korktuğu için içine kapandığını anlatan K3, ailesinin fotoğrafları görmesi üzerine kendisiyle konuşmadığını, özellikle babasının uzaklaştığını ifade etmektedir. Baba figürünü tanımadığını söyleyen ve annesiyle birlikte yaşayan K8'in, annesi siber zorbalığı öğrendiğinde evden çıkmamakta ve işe gitmeye ara vermektedir. Katılımcı annesinin yanında olmasını istediğini fakat yemek saatleri dışında bir araya gelmediklerini ve konuşmadıklarını belirtmektedir.

K3: *Ailem benim için her şey. Bu ilişkiyi kaybetmekten çok korktum. Onlara söyleyemedim. Bu şey hep aklımı kurcalıyor içimi kemiriyordu. **Kabuğuma çekildim**, odamda sabahtan akşama kadar bunu düşünüyordum. Ailemin gördüğünü, yanımda olmadıklarını kafamdan atamıyordum. Yemek dışında onlarla birlikte değildim. Belki o fotoğrafları başkası da görmüştür diye kimseyle görüşmüyordum. Genelde odama gitmek için **yalan** söylerdim. Ailem fotoğrafları gördükten sonra benimle konuşmadılar. Burayı çok kısa keseceğim kötü oluyorum. **Babam benden tiksiniyordu.***

K8: *Benim aile diyebileceğim tek kişi var o da annem. Babam yok. Beni hiç eksik bırakmadı, okuluma destek olmak için gece gündüz çalıştı. Annem öğrendi, kadının hayatı bitti ilk zamanlar işten izin aldı hiçbir yere gitmedi. Evdeydi ama yoktu. Sürekli bana sarılsın, **yanımda olsun** diye gözünün içine bakıyordum ama yapmıyordu. Hala daha yemek dışında, para dışında bir şey **konuşmuyoruz.***

Siber zorba tarafından K10'un özel bilgileri ailesine gönderildikten sonra, babası tarafından şiddet görmekte ve okuldan alınmaktadır. Okumak istediğini söyleyen katılımcı yaşadıklarını anlatmak istediğini ifade etse de, ailesiyle iletişimlerinin tamamen bittiğini, yemek yemediğini ve onlardan uzaklaştığını anlatmaktadır. Benzer şekilde K11 de, siber zorbalığın açığa çıkması durumunda annesi tarafından şiddete maruz kalmaktadır.

K10: *Onları özlüyordum her gün konuşuyordum. Görüntülü arıyordum. Onlar öğrendikten sonra eve girdiğimizde dövmüştü babam ben niye çalıştım*

böyle olman için mi dedi. Bak bana belim tutmuyor sen orda orospuluk yap diye miydi bunlar dedi. Babama okuldan alma diye yalvardım dinlemedi bile kapıyı çekip çıktı. Annem hem üzgün, hem kızgın. **Yanlarına hiç çıkamadım. Çöpmüşüm** gibi davranıyordu babam. **Ne yemek yedim ne başka bir şey.** Hiçbir zaman doğrusunu anlatamadım onlara. Hayatımı **kendime sakladım**, uzak tuttum kendimi onlardan.

K11: Annem, canım. Annem hastaydı, üzmek istemiyordum. Arkadaşımdı, kardeşimdi. Onunla bu durumu konuşabilirdim üstü kapalı şekilde de olsa ama kıyamadım. Ona söyleyemedim. **İçimde yaşadım.** Bana laf gelmesinden hep korkardı. Anneme hem yakın olmak istiyordum hem uzak. Annem bunları öğrendiğinde onun **evladı olmaktan çıkmıştım.** Beni dövmüştü.

Yaşadığı siber zorbalık esnasında annesinin özel bilgileri üzerinden şantaj yapılarak, maddi açıdan sömürüye uğrayan K20'nin yaşadığı siber zorbalık öğrenildiğinde anne ve babasının birlikteliği sonlanmaktadır. Katılımcı, babasıyla olan ilişkisinde güven problemi yaşamakta olup, babası kredi kartına el koymaktadır.

K20: Yanlarında olmadığım için merak ediyordum. Ağızlarını arardım. **Çekingen** olmuştum, annemden **uzaklaşmıştım.** Ne hissedeceğimi bilmiyordum. Babama ulaştıklarında, benim ona para gönderdiğimi öğrendi babam. Anneme daha çok döndü arkasını. Düzelmeyecek hale geldiler. Annem evden gitmek zorunda kaldı. Onunla son zamanlarda konuşmaya başladım. Gözümü kapattığımda önceki hallerimizi **hayal** ediyorum. Çünkü evimiz şen şakrak, eğlenceliydi. Şimdi **cenaze evi.** Babam artık bir şeyleri saklayacağımı düşünüyor. İçine kurt düştü bir kere. Benden kredi kartını aldı, yetecek kadar para gönderiyor, artık haftada **bir kere arıyor.**

Siber zorbalık uygulayıcılarının aileyle birlikte arkadaşlarını ya da sadece arkadaş çevrelerini hedef aldıklarını söyleyen katılımcılar, siber zorbaların, kimliklerini kendilerine benzeterek konuştuklarını ve bunun sonucunda bilgilerin, mağdurların ailesine ifşa edildiğinde yaşandığı gibi, arkadaşlık ilişkilerinde de değişiklikler meydana gelmektedir.

K2, fotoğraflarının paylaşılmasından sonra arkadaşlarının kendisinden uzaklaştığını belirtmektedir. Yalnız kaldığını ifade eden K2, bu süreçte arkadaşları tarafından dışlanmaktadır. Siber zorba tarafından özel videosu arkadaşına gönderilen K9 ise, yaşadığını açıklayamayacağını düşünerek,

arkadaşlarıyla konuşmadığını ve onlara uygun bir arkadaş olmadığını anlatmaktadır.

K2: Benim için arkadaşlık güven demektir, sevgi demektir. Bu olaydan sonra insanlara olan **güvenim** azaldı, **herkes** bana **aynısını yapar** gibi geliyordu, yakın arkadaşım da konuşmamaya başladım. Fotoğraflar paylaşılnca herkes tarafını seçti rezil olmamak için, **dışlanmamak** için beni **ayrı koydular**, yalnız bıraktılar. Benimle dalga geçiyorlardı.

K9: Her şeyimi paylaştım onlarla hatta onunla beraber kaldığımızı bile söyledim yakın hissettiklerime. Bu olaya bile tepki gösteren arkadaşlarım oldu. Yaşadığım şeyi söyleyemezdim çünkü tıpkı benim gibi kapalı, ailesi dindar kişilerdi. Bunu anlatamadığım için onlardan **uzaklaştım** bazılarında da videomu attığı arkadaşım da olduğu gibi uzaklaşmak zorunda kaldım. Bazıları başına bela almak istemedi, bazılarının arkadaşlığını ben **hak etmedim**.

K11 siber zorbalığı yaşadığı esnada, siber zorba tarafından, arkadaşlık ilişkileri kontrol edilmekte ve katılımcı ile görüşmemeleri konusunda arkadaşları tehdit edilmektedir. Katılımcı, bu durumu dengelemeye çalışsa da, erkek arkadaşı, arkadaşlarıyla, katılımcının cümleleriyle konuşarak, arkadaşlıklarını bitirmektedir. Siber zorbalığa staj gördüğü yerin sahibi tarafından maruz kalmakla birlikte, K11 ile aynı durumu yaşayan K19, arkadaşlarıyla arasında mesafe oluştuğunu bildirmektedir.

K11: Arkadaşlarımla görüşmeme karışıyordu. Görüşüyorum diye arkadaşlarımı tehdit etti. Onları rahatsız etti. Eve giderken bulur öldürürüm seni yazmıştı bir arkadaşım. Arada kalıyordum. Bu yüzden gidemiyordum yanlarına. İki tarafı da kandırıyordum, **yalan** söylüyordum sorun çıkmasın diye. Sonra Instagram'dan ben gibi konuşunca çoğu insan **sildi beni**. İstedikini yaptı aslında herkesi uzaklaştırdı benden.

K19: Arkadaşlarıma bunları anlatmaya korktum ama okuldayken o adamla staj notlarını yazmak için kahve içmeye gittiğimi söylemiştim. Üstüne adam bulduğum arkadaşım da benim ağzımdan konuşunca yalancı durumuna düştüm, anlatamadım. Bir tek mahalledeki arkadaşım derdimi anlatabildim onunla da konuşmuş. Yarı inandı yarı inanmadı. **Aramız bozuldu**. Beni tanıyamamışlar demek, herkes **yoluna gitsin** madem dedim.

Katılımcıların dahil olduğu/ davet edildiği sosyal aktivitelerin, sosyal ilişkilerle bütünleşmiş olduğu göz önünde bulundurulduğunda, katılımcılardan

bazıları çevresindekilerden şüphelendikleri için sosyal ilişkilerinden kendilerini soyutlamakta ve yaşadığı siber zorbalığı ailesine ve arkadaşlarına söylediğinde, sonuçlarının kötü olacağını düşünerek ya da inanarak kendilerini anlatmaktan vazgeçirmekte, böylece varsayımsal kaçınma eylemini gerçekleştirmektedirler. Özellikle yaşanan siber zorbalığın uygulayan kişi tarafından mağdurun ailesine, arkadaşlarına ya da tek tarafa ifşa edildiği durumda ve diğer taraftan siber zorbalığın arkadaş çevresiyle paylaşması durumunda, mağdurlar, aynı durum içerisine gireceğini düşündüğü için her türlü eylemden geri çekilerek deneyimsel kaçınma eylemini sergilemektedirler. Bu bağlamda kaçınma eylemi ön planda olmakla birlikte tıpkı sosyal ilişkilerde olduğu gibi benzer olan diğer tutum ve davranışların sosyal aktivitelerde de kendini göstermesi söz konusudur. O halde, sosyal aktiviteler değerlendirildiğinde;

Katılımcılardan bazıları (K2, K3, K5, K9 ve K13) düğün, parti vb. eğlence amaçlı yapılan davetlere, kendisine zarar geleceğini düşündüğünden dolayı katılmak istememekte ve kafe gibi buluşma mekanlarına gitmede isteksizlik yaşamakta, bazıları ise (K2, K3, K7, K9, K10 ve K13) yaşadığı siber zorbalığın açığa çıkması sonucunda davetlerden/meکانlardan kendilerini izole etmektedir.

K2: *Önceden arkadaşlarımla gezerdim, artık bunlar azaldı nerden baksan hiç kalmadı. Özellikle doğum günü kutlaması yapılıyorsa gitmeyi hiç istemezdim, çünkü orda toplu fotoğraf çekilir kesin, bunu bana karşı kullanacaklar gibi geliyordu. Bu yüzden gitmezdim. Zaten eskisi gibi bir yere davet etmiyorlardı.*

K3: *İnsan içine çıkacak yüz bırakmamıştı. Ailemi kaybettim daha ötesi yok. Yani nasıl dışarıya çıkmamı etkilemesin ki! Ne kafesi, ne buluşması! O kadar boğucu ki kendimi öldürmeyi düşünmüştüm. Gezmek, eğlenmek, mutlu olmak, gır gır şamata bunlar başka dünyadaki birinin yaşayacağı şeylerdi bana göre.*

K5: *Kızlar pijama partisi gibi bir şey yapalım dedi, bana da gel dediler ama içimden gelmedi, bu daha önce hiç yaşamadığım içinden gelmeme hissiydi, o yüzden aklımda kaldı. Herkes eğlenirken ben bir kenarda salak salak bunu düşünüyorum olurdu, gitmedim. Beni görüp yanıma gelmesini düşündüğümde rahatsızlık duyuyordum. Şu an da korkuyorum. Sağlıklı biri olsa tamam derdim belki bırakmıştır beni ama öyle olmadığı babasını sahiplenmesinden belli.*

K7: *Bizim hayatımızda yayınlamaktan başka bir şey olmadığı için tanımadığımız kişiler davet ederdi bir yerlere, çünkü onların anlık videolarını paylaşırdık. Takipçimiz çok sayıdaydı. Onlar fenomen oluruz diye mutlu*

oluyorlardı. Artık bir yere gitmez oldum. Zaten özgüven yerle bir. Kendimi güzel bulmuyordum, insanların benimle dalga geçeceğine inanırdım. Günümün çoğu **evimdeki koşuşta** geçiyordu.

K9: O zamanlarda kuzenimin düğünü oldu, çok istediğim halde gidemedim. Korkum gitmeme engeldi bu gibi şeylerde. Böyle ortamlardan **kaçmaya** alıştım. Bir yere gitsem sanki tanıdık bir yüz görecektim, o yüz onun yüzü olacaktı. Bu olaydan sonra **sosyal anksiyetem** ortaya çıktı.

K10: Arkadaşlarımla kimin ne dediğini umursamadan kafelerde rahatça oturuyorduk, konuşuyorduk. Bu olayla dışarıya çıkmadım ki çıkamadım. Odamdan tuvalete giderken korkuyordum. Oda arkadaşım birinin fakülteye gelip beni sorduğunu söyledi, akrabasıym demiş. Tanıdığım kimse yok üniversiteden, öyle olsa nasıl açık olayım. Her yeri sarmışlar **büyük bir delik beni yutuyordu**. Sadece **okumak istiyordum** biriyle dışarıya çıkmak, eğlenmek, gezmek hiçbirisi değil okumak.

K13: Okuldaki arkadaşlarımla bazen dışarıya çıkardım ama çok nadir. Çocuk benim ev adresimi bulmuştu evden dışarı adım atarken gözlerim büyüyordu, bu yerlere kendi başıma da gitmedim. Zaten kötü bir şey yaptım diyordum kendime, dışarıya çıkma diyordum. **Kafeye gitmek** bana göre **yanlıştı** o zamanlar. Sonra çocuk seni yakalarsa derdim, kendimi engellerdim.

Siber zorbalık, sadece eğlence ile ilgili konularda değil, aynı zamanda eğitim çerçevesinde gelişen aktivitelere katılımı etkileme konusunda da kendini gösterirken, katılımcılardan bazıları (K12 ve K14) ders çalışmak için gittikleri ortamlardan uzaklaşmakta, bazıları ise (K2, K6, K15 ve K18) devamlılığı olan aktivitelerini sonlandırmakta ya da bir aktiviteye dahil olma fikrinden vazgeçmektedirler.

K2: Bu konuda içimde kalan tek şey hayalim olan resim kursuna gitmekti. Kendime güvenim yoktu, gidemedim, **hayalimden vazgeçtim**.

K6: İngilizce kursuna gidiyordum onu bıraktım. O çocuktan sonra **cesaretim** kalmadı bunları yapmaya.

K12: Artık herkes benimle alay edecek korkusu oluştu, başıma da geldi. Kütüphanedeyken kağıtlara Instagram'daki yorumları yazıp masama bırakıp gidenler oldu. Bu herkes için geçerli değildi bazıları yaptı ama yetti bana. Bunların hepsi ağırımaya gidiyordu. Artık kütüphaneye **gitmiyordum**.

K14: Önceden kütüphaneye kalırdım ders tekrarı yapmaya. Sonradan diyorum ya hemen bir yere **sığınmam** gerekiyordu aslında tek istediğim evdi. Annemlerden saklamam rahatsız etse de tek güvenli olduğum yerdı.

K15: Okul bitti diye mezuniyet yemeği yapmışlardı ona gitmeyi istemiştim herkesi görmek için aslında ama tehdit altında hissediyordum. Gidememişim. Ne de olsa bunu yapan kişiyi tanımıyorum, korkularım vardı, hem işten çıkarıldıktan sonra **adım çıkmıştı** mahalleli kötü bakıyordu bana, bu illa başkasının kulağına gitmiştir.

K18: Genelde okulun yaptığı şeylere katılıyorduk, rol aldığımız oluyordu. Sosyaldim. Kendimi geri çekmezdim bu tarz imkanlardan. Samimiyet azalınca yapılacak şeylerden haberim olmuyordu. Olan şeylerde **beni çekmiyordu**, katılmıyordum. Böyle olmamın sebebi güven sıkıntısı yaşamam.

Katılımcılar arasından çeşitli spor dallarıyla ilgilenen K1 ve K11 dış ortamlarda/ mekanlarda bulunmanın güvensiz olduğunu düşünmekte ve ilgili yerlere gitmemekte olup, kendilerini, gelişim ve ilerleme sağlayacak alanlara katılım konusunda engellediklerine dair ifadelerle yer vermektedirler.

K1: Evden çıkmadığım için kendimi daha **korunaklı** hissediyordum açıkçası. Kalabalık güvenli değildi. Evde olmalıydım. Sürekli uğraştığım judoyu bıraktım bu dönemde. Bırakmaktan başka çarem yoktu. Dediğim gibi çok korkuyordum.

K11: Zaten müziğe düşkündüm, koroya giderdim, voleybol merakım vardı ona yazılmışım. Onun yüzünden ilerleyemedim, belki bir yerden önüm açılırdı. Bırakmıyordu ki nereye gitsem oraya geliyordu. Rahat bırakmıyordu. Deli deli bakıyordu. Her yerdeydi, **güvenli** yerim kalmamıştı. Cesaretinden korkuyordum. **Eve kapatmıştı** beni.

Çalışma hayatında bulunan katılımcılardan K6 ve K16 siber zorbalığa maruz kaldığı dönemde çalıştığı işi bırakmakta ya da işini uzaktan sürdürmekteyken, K4 ise, siber zorbalık mağduriyetinden sonra girdiği işe maddi sıkıntılardan dolayı mecburen devam etmek durumunda kalmaktadır.

K4: Bizimkilerle sık oturmuyorduk. İşe de mecbur gidiyordum çünkü annemin kazandığı bazen yetmiyordu. Yine de **diken üstündeydim** ama mecburdum. Ayaklarım geri geri gitse de mecburdum. Keşke bu kadar **zor** olmasaydı.

K6: Babamın yanına çalışmaya **gitmiyordum** artık, zaten esnek çalışıyordum. **Tek başıma** bir yere çıkmaktan **korkardım**, kendimi güvende hissetmiyordum.

K16: Ders vermeye ara vermiştim tekrar başladığımda buluşarak yapmıyordum. Dışarıda olmayı tercih etmiyordum mecbur değilsem, hala da etmiyorum.

Katılımcıların ifadelerine bakıldığında, siber zorbalığa maruz kalma sonucunda, gündelik hayatın ayrılmaz parçası olan sosyal ilişkilerin olumsuz yönde etkilendiği görülmektedir. Sadece var olan ilişkilerini değil, çevreye karşı güvensizliğin olduğu konusunda da bilgi edinilmekte olup, katılımcıların yeni arkadaşlıklar kurmak istememeleri söz konusudur. Siber zorbalık sosyal ilişkilerin yanı sıra kadınların sosyal aktivitelere katılımlarını da etkileyebilmektedir. Katılımcıların ifadelerinde tehlikede olduğuna dair bilgiler verdikleri düşünüldüğünde, kadınların dış ortam ile ilişkisinin kesilmesi durumuyla karşılaşılabilir. Tüm bunlar kadınların, dezavantajlarını tazelemelerine sebep olmakla birlikte, onların kamusal alanda var olmasını engelleyebilecek niteliğe sahiptir. Bu duruma zemin hazırlama potansiyeline sahip diğer faktör ise katılımcıların da ifadeleri üzerine yaşadıklarını çevresiyle paylaşma durumlarıdır. Katılımcılardan hiç kimsenin yaşadığı siber zorbalığı ailesine bahsetmemesinin altına bakmak oldukça önemlidir. Katılımcıların bununla ilgili olan ifadelerinde yer alan kaybetme korkusunun sosyal ilişkilerinde öğrendikleri cinsiyete yönelik algılarla bağlantısı kurulabilir. Diğer taraftan arkadaşları ya da tanıdığı kişilerle paylaşılması durumunda katılımcıların ortak olarak deneyimlediklerinin dışlama eylemi olması söz konusudur. Siber zorbalığın aile tarafından öğrenilmesi durumunda katılımcılara uygulanan şiddetin varlığı, kadınların cinsiyet rolleri dışında hareket etmesinin kabul edilmediği konusuna işaret etmektedir.

4.3.3 Siber Zorbalığın Akademik Alanda Yarattığı Etkiler

Siber zorbalıkla birlikte katılımcıların okul hayatlarının nasıl etkilendiği hakkında ulaşılan bilgilere bakıldığında, katılımcılardan on iki kişinin (K1, K2, K3, K4, K5, K7, K11, K12, K13, K14, K17 ve K18) derslerden düşük not aldığı elde edilirken, aynı zamanda bu katılımcılar arasından altısı (K1, K2, K3, K7, K12 ve K14) okuldan uzaklaştığı bilgisini vermektedir. Bu bilgiye ek olarak, okuldan uzaklaşan diğer katılımcıların K6, K8, K15 ve K19 olduğu bilinmekle birlikte, K6'nın sorumlulukları yerine getirmediği, K8'in okulu bıraktığı bilgisine

ulaşılmaktadır. Katılımcılardan beşinin (K2, K3, K10, K13 ve K20) okula gitmeme/okuldan kaçma eylemlerini gerçekleştirdiğine erişilirken, K3'ün sınıf tekrarı yaptığına, K10'un okulu bıraktığına, K13'ün sorumlulukları yerine getirmediğine, K20'nin ise dersten kaldığına ulaşılmaktadır. K11 ve K17 okulu bırakmakta olup, K9 ise sadece okulu dondurduğu bilgisini vermektedir. Üç katılımcının (K4, K7 ve K14) ders içerisinde fikir beyanını gizlediği elde edilirken, K4'ün dersten kaldığına ulaşılmaktadır. Sadece sınıf/dönem tekrarı yapan katılımcı ise K16'dır.

K1, K2 ve K5 derslerden düşük not almalarını yaşadıkları siber zorbalığın kendilerini zihinsel olarak meşgul ettiği ve bu yüzden derslere adapte olamamaları ile açıklamaktadırlar.

K1: *Anladığım dersleri artık anlayamıyordum, dinleyemiyordum, notları bir yere kadar tutuyordum. Böyle gidince sınavlarda hiçbir şey yazamadım, notlarım düştü.*

K2: *Okul benim gözümde cehennem yeriymiş. Böyle bir çöküntüdeyken derslerimin iyi olmasını zaten beklemiyordum.*

K5: *Bu olay sırasında düşünecek daha önemli bir şey vardı, bundan nasıl sıyrılacağım. Derslerim mi bundan kurtulmam mı dersin ikincisi daha ağır basıyordu. Ders çalışıyor gibi gözükiyordum ama bunu düşünüyordum. Bu aralar çok zayıfım vardı.*

K4 ve K11 ifadelerinde yaşadıkları siber zorbalığın sorumluluğunu üstüne aldıklarına yer verirken, her ikisi de ailesini siber zorbalığın yanı sıra okul hayatındaki başarısızlıktan dolayı üzmemek istemediği için, iyi ve başarılı birey olduğunu kanıtlamak istedikleri için derslerine çalışmakta fakat başarılı olamamaktadırlar.

K4: *Eğer olur da annem bunu öğrenirse zaten kadın yıkılır bir de derslerime üzülsün istemem. Derslerime çalışmaya başlamıştım tabi yine başaramadım, notlarım eski haline gelmiyordu.*

K11: *Türkçe öğretmeni annemi okula çağırıp çok güzel evlat yetiştirmişsiniz demişti. Annemin mutlu olduğunu görünce daha çok çabaladım ama erkek arkadaşımın sonra derslerim kötüye gitti. Uyum sağlayamadım.*

Okuldan uzaklaşan, okula gitmeyen veya kaçan katılımcılar arasından K2'nin yaşadığı siber zorbalığın okuldaki arkadaşları tarafından öğrenilmesi sonucunda dalga geçilmekte olup, katılımcının bu kişilerle karşılaşmak

istememesi okuldan kaçmasına sebep olmaktadır. Benzer şekilde K13, K2 ile aynı sebepten dolayı arkadaşlarından utandığını ifadelerine eklerken, sınıf arkadaşları kendisine cephe aldığı için okula gitmek istememektedir. Kendini güvenme hissetmeyen katılımcılardan K1, yaşadığı siber zorbalığı babasının öğrenmesinden korktuğu için okula zorla gittiğini belirtmektedir. K10 ise okula gitmek istese de kendisine zarar verileceğinden korkmakta ve bu yüzden okula gitmemektedir. Bu katılımcıların ifadelerine şöyle yer verilmiştir:

K2: *Bazen evden okula gidiyorum deyip çıkardım ama gitmezdim, okul çıkışına kadar parkta oturdum. Okula gittiğim zamanlarda fotoğrafı görenler yorumları söyleyip, gülüyorlardı. **Düşündükçe içim daralıyor.** Hiçbiriyle karşılaşmak istemiyordum.*

K13: *Haftanın beş günü yüz yüze bakmak zorundaydım. Onlara ne söyleyeceğimi bilemedim utandım. Bunu yavaş yavaş aştım derken bu sefer okulda insanları bana karşı doldurmuşlar, kimse benimle konuşmadı. Olay sıcakken okula gitmemeye başladım.*

K1: *Okula gitmek istemiyordum. Hiç umrumda değildi. Sadece babam anlamasın neden gitmiyor demesin diye zorla gidiyordum ama her gün aklımda **birinin beni kaçıracağı düşüncesi** vardı.*

K10: *Bunu yaşayacağımı tahmin edemedim. Onunla buluştuktan sonra hocamla konuştum ona hasta olduğumu söyledim. Gidemezdim **canım pahasına** okula. Oda arkadaşım okula gidiyordu özeniyordum ama korkuyordum.*

K15 ve K19 okulu yarıda bırakmak istemedikleri için zorla gittiklerini belirtmekte olup, K15 okuldan soğuduğunu ve yaşadığı siber zorbalık sonrasında okumaya dair isteğinin kalmadığını eklemektedir. K19 ise okul kapsamında yaptığı staj döneminde yetkili kişi tarafından siber zorbalığa maruz kaldığı için eğitim hayatında tekrar aynı pozisyona geleceğini düşünerek eğitimine devam etme planlarından vazgeçmektedir.

K15: *Üniversiteyi okumayı istiyordum ama bunu yaşamadan önce. Yaşadığım bardağı taşıran son damla oldu. Olaydan sonra okuluma giderdim devamsızlık yapmazdım ama artık bitsin gitsin diye giderdim. Soğumuştum. **Geleceğim iyi olabilirdi** eğer hevesimi söndürmeseydi.*

K19: *Yaptığım bu şeyin karşılığı bir yere varsın istediğim için yani lise mezunu olmak için okula gittim. Başka şehirde okumayı istiyordum. Okusam*

*stajdır odur budur yine olacaktı. Kendimi o pozisyona sokmaktan korktuğum için istemedim. Bunlar engelledi, **ilerleyemedim**.*

Siber zorbalık sonrasında özgüven eksikliği yaşadıklarını ifade eden K4 ve K7 korktukları ve çekindikleri için derslere katılmamakta, fikirlerini beyan etmemektedirler.

K4: *Derslere katılarak düzeltirim belki dedim tam elimi kaldıracağım bildiğim her şeyi unutuyordum, korkuyordum, rezil olacağım gibi gelirdi. **Elimi sıkıkar sıranın altına sokardım.***

K7: *Derslerde fikrimi söylemekten çekindim, ya yine yanlış düşünüyorsam diyordum hep.*

Siber zorbalığa maruz kalmadan önce okuduğu okulunu lisansa tamamlamayı düşünen K9, yaşadıklarından sonra okulu dondurmaktadır.

“Bu çocukla tartışmaya başladığım zamandan beri sanki hiç okumuyormuşum gibi oldu. Okusaydım daha fazla insan tanırdım eminim buna, ortaya çıksaydı bir sürü insana rezil olurdum, zaten beni rahat bırakmıyordu. Bu yüzden hayalim bir kenara kaydımı yenilemedim. Psikolojik tedavi ile yeni yeni okuluma devam etmeye başladım ama iki senelik olarak kalacak”.

Yaşadığı siber zorbalığı ailesinin öğrenmesi üzerine, şehir değişikliği yapan K20 derslere giremediği için derslerden kalmakta olup, K6 ve K13 ise yaşadıkları siber zorbalık esnasında ödevlerini yapamamaktadırlar.

K20: *Bu konuları konuşmak için annemlerin yanına gittim bir hafta derslere girmedim. Geline arkadaşlarımdan notları aldım ama çalışamadım. İki dersten kaldım.*

K6: *Yaşadığım şeyler **hayatımın tam ortası**ndaydı. Bazı derslerin dönem sonu ödevleri o sıralara denk geldi. Ödevleri yapamadım çünkü benim daha önemli ödevim vardı ama hocalar son sınıfım diye **olmayan ödev**e düşük not verip geçirdiler.*

K13: *Kızlar laf atıp geçiyordu, ters bakıyorlardı bana. Bu şekil giriyordum derslere. Böyle böyle **başarısız biri** oldum, ödevlerimi yapmamaya başladım.*

Sınıf tekrarı yapmasını, derslerden düşük not alması ve yaşadığı durumla ilişkilendiren K3 ile birlikte K16 okulunun uzadığını söylemektedir.

K3: *Bunu önemli bir zamanda yaşadım. Lisenin son dönemi bilirsiniz. Üniversiteye başlayacaktık, gitmeyi de istiyordum ama notlarım düşüktü, bir türlü*

*aklımı veremiyordum, fotoğraflar gözümün önündeydi. Sonuç, sınıfta kaldım. Arkadaşlarım üniversiteyi o sene kazandı ben gidemedim. Bu şey **hayatımı erteledi**.*

K16: *Telefonum davayla ilgili mesajlarla doluydu. Hep bu konuda konuşuyordum. Bütlere kaldım onlardan geçer not alamadım, okulum uzadı.*

K8 ve K17 kendi istekleri doğrultusunda okul hayatını sonlandırdığını dile getirirken, yaşanan sonuç aynı olsa da K10 kendi rızası dışında okuldan alındığını belirtmektedir.

K8: *Onu görmek istemiyordum o yüzden gitmek istemezdim. Gecemi gündüzüme katarak kazandığım okulu bırakmak zorunda kaldım. Benim için **çok zordu ama kaydımı sildirdim**.*

K17: *Bana düşünecek akıl bırakmadı. Çırpındım, direnmeye çalıştım ama **yenildim**. Okulda adım çıkmıştı bir yere kadar kimseyi önemsemedim ama hocalara kadar gitti. Bir hocamın eşiyle tartışma konusu olmuşum düşünabiliyor musunuz neler yapmış! Nasıl kalabilirdim ki! **Tereddüt edemedim bile** bıraktım okulu.*

K10: *Tektim kafamdaki ve ben odamdaydım. Sonra zaten patlak verdi, okuldan aldılar beni. Hayatımda **en çok istediğim şeyi elimden aldılar**.*

Elde edilen ifadeler doğrultusunda, katılımcıların siber zorbalığa uğramadan önce okul hayatında başarılı bireyler olduğu fakat bunu deneyimlemeleri neticesinde problemlerinin ortaya çıkması söz konusudur. Gerek siber zorbalığın uygulandığı türden dolayı gerekse zamansal olarak uzunluğu ile bağlantılı olmasından kaynaklı katılımcılar, eğitimleri dahilinde olan sorumluluklarını geri plana atmak zorunda kalabilirler. Özellikle siber zorbalığın sadece mağdur ve siber zorba arasında kalmaması durumunda yaşananların etkileri daha fazla olabilmektedir. Bunun yanı sıra siber zorbalığın gerçek hayatta devam etmesi durumunda, dış ortamın güvenli olmadığına dair düşüncelerin varlığı okula olan devamlılığı etkileyebilir. Kadın mağdurların düşünce ve eylemlerinin yanlışlığı üzerine algıların onlara siber zorbalık aracılığıyla yerleştirilmesi dikkat çeken noktalardan biridir. Bunun sonucunda kadınların fikirlerini gizlemesi olağanlaşabilmektedir. Sadece benimsetilen değerler doğrultusunda mağdurun kendini eğitim alanından çekmesi söz konusu olmayıp, aynı zamanda siber zorbalığın aileye ifşa edildiği durumlarda ailenin mağduru okuldan almasına ve ciddi bedeller ödemesine sebep olabilmektedir. Dolayısıyla

siber zorbalığın sonlanmaması, kadınların eğitimleri üzerinde olumsuz bir etki yaratmasına sebep olabilir.

4.3.4 Mağdurların Sosyal Medyayı Kullanma Sıklıklarına ve Kullanım Şekline Etkisi

Katılımcılara siber zorbalığa maruz kalmadan önce ve kaldıktan sonra, günlük olarak sosyal medyaya ayırdıkları zamanlar sorulmaktadır. Elde edilen bilgiler doğrultusunda katılımcılardan beşi (K2, K6, K8, K16 ve K19) 4-5 saat arasında sosyal medya kullanmaktayken, mağduriyet sonrasında K2 ve K6'nın 30 dk-1 saat arasında, K16 ve K19'un 1-2 saat arasında kullandığı, K8'in ise sosyal medya kullanmadığı bilgisi elde edilmektedir. Sosyal medyada ortalama 5-6 saat vakit geçiren dört katılımcıdan (K5, K10, K13 ve K17), ikisinin (K10 ve K13) sosyal medya kullanmayı bıraktığına ulaşılırken, bu kişilerden K5'in, 1-2 saat arasında, K17'nin ise 30-45 dk arasında sosyal medya kullandığı elde edilmektedir. K1, K12 ve K14, günde 6-7 saat arasında sosyal medyada aktif oldukları bilgisini verirken, K1 ve K12'nin siber zorbalık sonrasında sosyal medyada geçirdiği sürelerin 1-2 saat arasında olduğuna, K14'ün ise 3-4 saat arasında kullandığına ulaşılmaktadır. Yirmi kişiden sadece K20'nin diğerlerinden farklı olarak siber zorbalık öncesinde sosyal medyada 7-8 saat arasında vakit geçirdiği fakat zorbalık sonrasında sosyal medya kullanmadığı bilgisi elde edilmektedir. Katılımcılardan üçünün (K9, K11 ve K18) günlük olarak sosyal medyaya ayırdıkları vaktin 3-4 saat arasında olduğu, yaşadıkları siber zorbalık sonrasında K9'un 30dk-1 saat arasında, K11'in 1-2 saat arasında vakit geçirdiği bilgisine varılırken, K18'in ise artık kullanmadığı bilgisi elde edilmektedir. K3 ve K15'in sosyal medyaya günlük olarak ayırdıkları zaman dilimleri 8-9 saat arasındayken, siber zorbalık deneyimleri sonrasında K3'ün sosyal medyayı kullanmayı bıraktığı, K15'in de 2-3 saat arasında vakit geçirdiği elde edilmektedir. Katılımcılardan ikisinin (K4 ve K7) siber zorbalık öncesinde sosyal medyayı 8-9 saat kullandıkları bilgisine ulaşılırken, siber zorbalıktan sonra K4'ün sosyal medyaya ayırdığı vaktin günde 2-3 saat aralığına düştüğü ve K7'nin ise sosyal medya kullanmayı bıraktığı elde edilmektedir.

Siber zorbalık esnasında ya da sonrasında katılımcıların yaşadıkları siber zorbalıkların, sosyal medya kullanımını nasıl etkilediği hakkında bilgiler elde edilmektedir. Katılımcılardan sekizinin (K1, K4, K6, K9, K11, K12, K16 ve K19) sosyal medyada takip ettiği kişileri takipten çıkardığı/engellediği bilgisine

ulaşılırken, bu katılımcılardan altısının (K1, K4, K9, K11, K12 ve K19), K8 ile birlikte herhangi bir şey paylaşmadıkları elde edilmektedir. K2 ve K5 paylaştıkları fotoğrafların, videoların içeriğini değiştirdiği ve bu şekilde paylaşım yapmaya devam ettiği bilgisini verirken, aynı zamanda bu katılımcıların K1, K9, K11 ve K17 ile beraber hesabına arkadaşlık için gelen takip isteklerini reddettikleri/engelledikleri bilgisine ulaşılmaktadır. K9, K16 ve K19 dışında kalan tüm katılımcıların kullandığı hesabı kapattığı elde edilirken, K9'un, K1, K12, K14, K15 ve K18 ile hesabında bulunan tüm bilgileri gizlediği, aynı zamanda K3, K6, K10 ve K12 ile birlikte paylaştıklarını, hesabından kaldırdığı elde edilmektedir. K6 ve K14 hesaplarında kullanıcı adı değişikliği yapmakta, beş katılımcı (K3, K4, K8, K11 ve K12) iletişimi reddetmekte ve K1 ise her ikisini de yapmaktadır.

Siber zorbalık yaşayan mağdurlar, sosyal medya hesaplarındaki fotoğrafların ele geçirilmesi, başka hesaplarda kullanılması, düzenlenerek uygunsuz hale getirilmesi gibi ihlallere maruz kaldıkları için ortak bir zemin olan korku duyma problemi yaşamalarından dolayı sosyal medyada paylaştıkları gönderilere ve onun niteliğine dikkat etmekte, paylaşımlarını kaldırmakta ya da paylaşım yapmamaktadırlar.

K1, K8 ve K9 hesaplarını istedikleri gibi kullanamadıklarını ve paylaşım yapmadıklarını belirtmekte olup, ifadelerinde siber zorbalığa maruz kalmadan önceki özgürlüklerine yaptıkları vurgular dikkat çekmektedir. Herhangi bir paylaşım yapmayanlardan K19 ise, hesabını sadece video izlemek ve haber okumak amacıyla kullanmaktadır. Katılımcıların ifadelerine şu şekilde yer verilmiştir:

K1: *Hesabın bana ait olduğunu anlar diye düşündüm, paylaşım yapamadım. Hayalet gibi milleti izliyordum. İçimde kalıyordu, arkadaşlarıma özeniyordum.*

K8: *Köpek gibiydim. Yap, et, otur. İçimden bir şey paylaşmak gelmiyordu. Hiçbir şeyin hevesi kalmamıştı. Evet önceden paylaşım yapardım. Şimdi cesaretim yok.*

K9: *Yaptığım kombinleri paylaştırdım. Kafamı dağıtabiliyordum. Alışkanlık haline geliyor bunlar belli bir zaman sonra. Bunları yapamayınca boğuluyormuş gibi hissediyordum. Artık kendimi paylaşamıyordum. Profilimde benimle ilgili bir şey yoktu. Elimden alınmıştı hepsi.*

K19: *Hiçbir şey paylaşmadım bir tane bile. Akrabalarımın paylaştıklarına bakıyorum, keşfetten videolar izleyip, haber okuyorum bu kadar.*

Paylaştığı içeriklerden dolayı siber zorbalığa maruz kalan K2, paylaşımlarından dolayı tekrar yargılanmayacağından emin olmak için çevresindeki kişilere danışarak onay aldıktan sonra hesabında paylaşım yapmaktayken, K5 paylaşımlarında kendine ait görsellere yer vermemekte, kendi dışında paylaştığı içerikleri daha uygun bulmaktadır.

K2: *Şu an başka bir hesabım var hesap denirse tabi. Kullanıyorum ama boynumda **tasmam eksik**. Açık olan hiçbir fotoğrafımı paylaşmadım. Artık boydan fotoğraf da çekemiyorum. Sadece belli belirsiz yüzümün olduğu fotoğrafımı anlık paylaşabiliyorum ama çok nadir. Paylaşmadan önce acaba bir şeyler derler mi, çok mu kötü, diye düşünmekten alıkoyamıyorum kendimi. Yakın hissettiğim kişilere sorup, onaylanmak istiyorum. Hikaye paylaşırken de bunu yapıyorum yani bir gün sonra silinecek bir fotoğraf için bile **geriliyorum**.*

K5: *O gün bugündür storylerde kendimi paylaşmıyorum, daha çok kedilerimi ya da nesneleri, güzel ortamları çekip atıyorum. Bu daha **masum** geliyor.*

K6 fotoğraflarının ele geçirilmesinden endişe duyduğu için hesabındaki fotoğrafları silmektedir. K10 ise siber zorbanın fotoğraflarına ulaşarak kendisine göndermesi üzerine tekrar aynı durumu yaşamak istemediğini belirtmekte ve fotoğraflarını kaldırmaktadır.

K6: *Bu olayla içime kapandığım için aklıma gelmiyordu fotoğraf atmak ama birinden fotoğraflarımı ister belki diye korktuğumdan daha önce paylaştıklarımı sildim.*

K10: *Arkadaşlarımla komik videolar çekerdik. İnsanlar storylerimize bakıp eğleniyordu. Hesabım gizli deydi, annemler benim kullandığımı bilmiyordu zaten anlamıyorlardı böyle şeyleri. Rahattım, istediğimi paylaşıyordum. O çocuk mesaj attıktan sonra Instagram'ın **bildirim sesini duymak istemiyordum**. Paylaştıklarımı bana attı, kendimdekileri hemen sildim işe yaramayacağını bilsem de. Korkudan öyle yaptım.*

K1 tıpkı sosyal ilişkilerde olduğu gibi sosyal medya kullanımında da tanıdığı veya tanımadığı hesaplara karşı güvensizlik yaşamakta olup, arkadaşlık isteği gönderenlerin siber zorbalığı uygulayan kişi ile ilişkili olduğunu düşünmekte ve bu yüzden gelen takip isteklerini kabul etmemektedir. K9 ise

arkadaşlık isteklerinin hiçbirini kabul etmediğini söylemektedir. K17 ise tanımadığı kişilerden gelen istekleri reddetmektedir. Fakat buna dikkat ettiğini söyleyen katılımcının hesabına, siber zorba bir şekilde erişim sağlamaktadır.

K1: *Takip ettiklerim sadece arkadaşlarımdı ama yakın olanlar. Okulda sadece yüzünü gördüğüm insanlar da istek atıyordu, takipleştiğim kişilerle ortak arkadaşlarda çıkıyordum büyük ihtimalle. Onu tanıyorlardır belki de odur diye korkudan takip isteklerini siliyordum.*

K9: *Gelen istekleri engelleyip geçiyordum kim olduğunu önemsemeden bu benim akrabam bile olabilirdi.*

K17: *Fotoğraflarım alınıyor, gittiğim yerleri biliyor, bir şekilde insanlara ulaşabiliyor nasıl yaptığını bilmiyorum. Tanımadıklarını kabul etmediğim halde girebiliyordu hesabıma. Bir takip isteği geldiğinde beş kere düşünüp öyle kabul etmeme rağmen.*

Hesabında kendisiyle ilgili bilgileri görebilen takipçilerini düzenleme yoluna giden katılımcılardan; K6 siber zorbaya yardım eden kişileri engellemekte, K12, sadece erkek takipçilerini arkadaşlıktan silmektedir. K19 ise sosyal medyayı güvensizlik ile ilişkilendirerek yakın olduğu kişiler dışındaki herkesi engellediğini ifade etmektedir.

K6: *Beni sırtımdan vuranları, onlarla bağlantılı herkesi sildim. Engelledim.*

K12: *Kimseye güvenemedim. Özellikle erkek olan takipçilerimi çıkardım hesabımdan.*

K19: *Sosyal medya güvenin olmadığı yer benim için. Hesabımda mahalledeki arkadaşım demiştim o var, akrabalarım var. Diğerlerini engelledim.*

K3, K8 ve K11 yaşadıkları siber zorbalık sonrasında uygulama üzerinden herhangi biri ile iletişime geçmeye kendini kapattıklarını ifade etmektedir.

K3: *Bırak Instagram'ı, kimseyle yüz yüze bile tanışmak istemiyordum.*

K8: *Birine güvenemem, ondan yardım isteyemem, konuşamam, yeni biriyle tanışamam en başta.*

K11: *Kimseyle tanışmam, kimseyle konuşmam bir daha, o pişmanlığımı atlatamıyorum kafamın içinde, kalbimde.*

Katılımcılar, siber zorbalığa maruz kaldıktan sonra sosyal medyada geçirdikleri sürelerin azaldığı yönünde değişiklik yaşadığını belirtirken, bazı katılımcılar kullandıkları sosyal medya ortamlarının ve hesaplarının uygulayıcılar

tarafından ısrarlı şekilde saldırıya uğradığını, bundan rahatsızlık duyduklarını ve bununla karşılaşmak istemediklerini belirterek sosyal medya hesaplarını kapatmaktadırlar. Buna ek olarak K9, K16 ve K19 benzer şikayetleri yaşamış olup, bunun sonucunda var olan hesaplarında değişiklikler yapmışlar fakat hesaplarını kapatmamışlardır.

Hesabını kapatan katılımcılar siber zorbalığa maruz kalmalarının üzerinden zaman geçtikten sonra yeni hesap açmaktadırlar. K2 yaşadığı siber zorbalığın güç hale gelmesiyle baş edemediği için hesabını kapatırken, K4 siber zorbalığı sosyal medyadan tanıştığı erkek arkadaşının uyguladığını ve bunun yanlış olduğunu kabul ederek sosyal medyadan uzaklaşmakta, yeni hesabında ise paylaşım yapmamaktadır. K5 benzer şekilde açtığı yeni hesabını kullanırken baskı altında olduğuna ve yapacağı eylemlerde daha fazla dikkat etmesi gerektiğine değinerek bu doğrultuda hesabını kullanmaktadır.

K2: *Paylaştıkları fotoğraflardan etiketimi kaldıramıyorum, yapamıyorum bunu. Altına yorum geldikçe bildirim geliyordu bana da. O yorumları okumadan edemiyordum. **Ağır olmaya** başladı artık, gittikçe kötüleşiyordu. Bundan kurtulmak için kapattım hesabımı. Bu hesabımda kız arkadaşlarım var.*

K4: *Hesabımı silmiştim. Artık Instagram bana **günah gibi** geliyordu. Daha çok orayı kullandığım için öyle. Zaten onunla da burdan tanıştık. Olay soğuduktan sonra yine hesap açtım ama post, hikaye hiçbir şey yayınlamıyorum.*

K5: *Bu olaydan sonra ortadan kaybolmak istedim hesaplarımı kapattım. Üzerinden uzun zaman geçmesine rağmen beş ay önce yeni hesap açtım. Hesabımı şimdilerde de rahat kullanamıyorum. Of her şeye dikkat etmek zorunda kalıyorum **ruhumu karartıyor**, keşke yaşamasaydım bunu.*

K12 ise hesabını kapatmadan önce hesabındaki bilgileri başkasının görmesini kısıtlamak için hesabını gizlese de bunu uzun süre devam ettiremeyip, hesabını kapatmaktadır. Belirli bir süre sonra yeni hesap açan K12, burada kendine dair içerik paylaşmamakta, tıpkı K2 gibi kendisi de sadece kadınlarla takipleşmektedir.

K12: *Kendi hayatımla ilgili gittiğim, gezdiğim yerleri paylaşmayı severdim, derslerle ilgili videolarım da vardı. Hatta buradan tanıştığım birçok arkadaşım vardı. Hesabımı **gizledim**. Burdan da yazınca, dayanamadım hesabımı kapattım. Zorbalık sonrasında sosyal medyayla bütün **ilişkimi kopardım**. Aradan*

zaman geçip tekrar cesaret edip hesap açtığımda da kendimle ilgili paylaşım yapmadım. Daha çok kadınlarla takipleşmeye başladım.

Katılımcılardan bazıları (K1, K11, K14, K15 ve K17) sosyal medyadaki hesaplarını kapatıp, kendi isim ve soy isimleri dışında anonim hesap olmak üzere, farklı isimlerde yeni hesap açtıklarını ifade etmekte olup, bazı katılımcılar ise (K1, K14 ve K15) hesaplarını herkese kapatarak (gizli) kullandığını belirtmektedir.

K1: *Riske atamazdım. Bunu yapınca içim yine rahat etmedi. Garanti olsun diye **hesabımı da gizledim**. Bu da yetmedi hesabımı kapatmıştım. Daha sonra solmayan papatya adıyla hesap açtım. Bu hesabıma da ulaşınca **kullanıcı adı** tekrar değiştirdim **yabancı isim** koydum ama üzerimde baskı oldu.*

K11: *Severek kullandığım bir uygulamaydı. Her anımı atardım küçüktüm çünkü. Hevesim vardı. Hesabımı çalarak kapattı. Uzunca zamandan sonra iş yerindeki arkadaşlarımın ısrarı üzerine daha yeni açtım, kendi adım soyadıyla değil. 50 kişiyle takipleşiyorum. Fotoğrafım falan yok. Arkadaşlarım bazen video falan gönderiyorlar. Bu şekilde vakit geçiriyorum.*

K14: *Profilimi açık kullanıyordum. Kendimle ilgili şeyleri de atardım. Adam buradan yazınca ona hesabımı söylediğim aklıma geldi görmesini istemedim, **hesabımı gizledim**. Profilimi düzenledim **kullanıcı adı** değiştirip profildeki fotoğrafımı değiştirdim. Başka hesaptan yazınca hesabımı kapattım. Kapatmasam böyle devam ederdi. Instagram'ı kullanmayalı oldu şimdi kullandığım hesabım kendi adıma değil.*

K15: *Olayı yaşarken **gizliye aldım**. Çok takipçim vardı hangi birini silecektim. Bunu yapmak beni üzerdi emek verdim hem de kimin yaptığını bilmiyordum diğer hesaplarıyla girmiş olabilirdi önceden sayfama. Çok düşündüm, hesabı gizlesem de video çekmiyordum artık paylaşacak bir şey de olmuyordu. En iyisi kapatayım dedim. Altı ay sonra hesap açtım yine aynı şekilde ilerlemek için ama bu sefer takipçim çok yok ve hesabımı gizli kullanıyorum hep kadın takipçilerim var. Erkek yok. Kendi adımlı yazmadım sayfama, bu şekli kullanıyorum.*

K17: *Tabi ki **özgür** davranamıyorum. Hesabımı kapattım. Şu an ki hesabımda tanıdığım kimse yok sadece ünlüleri takip ediyorum. Dikkatli olmaya çalışıyorum. Yıllardır **korkarak** geldim bu günlere. Profildeki kişi bile ben değilim.*

Sosyal medya hesaplarını kalıcı olarak kapatan katılımcılardan K7 ve K13 sosyal medyayı kullanmaya devam ettiği sürece siber zorbalığın tekrar etmesinden ya da alevlenmesinden endişe duyduğunu ve bu sebepten dolayı sosyal medyayı kullanmayı tamamen bıraktıklarını belirtmektedirler. K7 ayrıca kabul gören güzellik standartlarına uygun olmadığını düşünmekte ve bu yüzden paylaşım yapmamakta olup sosyal medya kullanmama gerekçelerini açıklamaktadır.

K7: Hesabımı kapattım, Instagram'dan devam etmeye çalıştım ama orası da **kirlendi**. Hesaplarımı tamamen silmek zorunda kaldım. Şu an sosyal medyada **yerim yok**, açsam yeniden musallat olur mu diye düşünüyorum, bunun yüzünden arkadaşlarımı kaybettim, kendimi suçladım, aynısını yaşamak istemiyorum, bu yüzden **uzağım oralara**. Hem zaten kendimi paylaşacak kadar kusursuz bulmuyorum, başkalarının güzellik algısına giremiyorum.

K13: Bu olayı Whatsapp'tan yaşadım ben ona rağmen Instagram, Discord hesabımı sildim, beni çok korkuttular çünkü. Çocuğun bana ulaşabileceği her şeyi kapattım. Bir ara hesap açmak istedim farklı isimle ama yapamadım, artık sosyal medyada **kaydım yok**.

Sosyal medya hesabını kalıcı olarak kapatıp, yeni hesap açmayanlar arasında K3 ise kısıtlandığına vurgu yapacak şekilde sosyal medya kullanmamasını hapisane kavramı ile ilişkilendirmektedir. K8 yaşadığı siber zorbalık çerçevesinde yaptığı eylemlerden dolayı utandığını ve hatırlamak istemediğini söylemektedir.

K3: Hala hesabım yok sorunuza büyük bir cevap bence bu. **Hapishanede** gibiyim. Hiçbir şey kullanamıyorum.

K8: Hesabımı kapattım tekrar kendi adımla açamam. Psikiyatristimle konuşurken soruyor bana neden kullanmak istemiyorsun diye, diyorum nasıl kullanabilirim rüyamda paylaştığını görüyorum hala atamıyorum kafamdan bir türlü, o sayfaya giriş yaptığımda gözüme **utandığım halim** gelecek bu yüzden istemiyorum. **Yüzleşmekten korkuyorum**.

K10 yaşadığı siber zorbalık hakkında konuşmak istemediği için, K18 hesabının kapatılması yönünde zorlama yapıldığı için sosyal medya kullanmamaktadır. K20 ise siber zorbalık sonrasında hesabını rahat kullanamayacağını dile getirerek sosyal medya hesabını kalıcı olarak kapatmaktadır.

K10: Beni tekrar zorlarlar, arkadaşlarıma bir şey açıklayamam. Bunlardan dolayı sildim hesabımı. Yeni hesap almadım. Diğer hesaplarımı o dönem zaten kapattım.

K18: Hesabımı **gizleyerek** kullanayım dedim ama tamamen kapatmam istendiği için sürdüremedim kullanmayı. Değişiklikler yaşadım. Artık kullanmıyorum. Tekrar açarım düşüncesi olmadığı için sildim hesaplarımı. **Geri dönmedim.**

K20: Önceden sadece eğlence olsun diye sitelere üye olurdum insanlarla geyik yapardım. Bunu yapmayı bıraktım. Bu çocukla konuşurken hesabım açıldı, tehdit, para onlar olunca artık kapattım. **Herkesin yararlandığı,** kullandığı bir şeyi ben **kullanamıyorum.** Vakit geçirmek için bile olsa bunu yapamıyorum. Bu konuda **eski halime** döneceğimi sanmıyorum.

Bu ifadeler doğrultusunda, siber zorbalığın katılımcıların sosyal medyayı kullanma şeklini etkilediği bilgisine ulaşılmaktadır. Bu konuda bir kısıtlama ve yönlendirme yaşadıkları görülür. Özellikle K2'nin fotoğrafı paylaşmadan önce onay almaya ihtiyaç duyması, kadına atfedilen rollerin dışına çıkmak istememesi bu eşitsizliğin devam etmesi konusunda işlev görmektedir. Bu şekilde kadının hareketlerini düzenleyen cinsiyetçi düşünceler sosyal medyada kendini yeniden üretebilmektedir. Siber zorbalık esnasında gerçekleşen durumlar çerçevesinde edinilenlerin de etkisiyle K5'te olduğu gibi kadınlar kendisiyle ilgili olan görselleri ve varlığını sosyal medya ortamından izole edebilir. Kadına dayatılan bu algılar, sadece sosyal medyayı nasıl kullanması gerektiğini etkilememekte aynı zamanda sosyal medya hesaplarını kapatmalarına sebep olarak, iletişim sağladığı bu mecralardan mahrum bırakmaktadır. Siber zorbalık sonrasında hesaplarını kapatan katılımcıların, yeni hesap aldıklarında kendilerine dair hiçbir bilgiyi paylaşmamaları dikkat çekmektedir. Katılımcıların yaşadığı siber zorbalığı gizli tutma konusunda arkadaşlarının hassas davranmaması sonucunda oluşan güvensizlik duygusu, kadınların sosyal medya hesaplarında başkaları ile iletişime geçmeyi reddetmelerinde rol oynayabilir. Ayrıca, siber zorbalığı uygulayan kişinin cinsiyetinin erkek olması durumunda kadınların sosyal medyada hemcinsleriyle arkadaşlık kurmayı tercih etmesi söz konusudur.

4.4 Mağdurların Siber Zorbalıkla Baş Etme Yöntemleri

Katılımcılara siber zorbalığa maruz kaldığında, bu durumu çözebilmek için neler yaptıkları sorulmuştur. Bu doğrultuda katılımcıların gerçekleştirdiği

eylemler hakkında elde edilenlere göre, uygulayıcının hesabını engelleyenler, on beş kişi (K1, K3, K5, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K14, K15, K16, K18, K19 ve K20) iken, bu katılımcılardan altısı (K1, K3, K5, K8, K14 ve K19), K2 ile birlikte aynı zamanda uygulayıcının hesabını şikayet etmektedir. Katılımcılardan altı kişinin (K1, K4, K8, K11, K12 ve K13) hem numara değişikliği yaptığı hem de internetten yasal mevzuatı araştırdığı bilgisine ulaşılırken, buna ek olarak numara değişikliği yapmaya başvuran diğer kişilerin K6, K10, K14, K16, K17 ve K19 olduğu elde edilmekte ve internetten yasal mevzuatı araştırmaya başvuranlara K2, K3, K5 ve K18'in de dahil olduğu bilgisine ulaşılmaktadır. Yaşadığı siber zorbalığı sonlandırabilmek için polise başvuran katılımcıların altı kişi (K1, K3, K6, K8, K16 ve K17) olduğuna ulaşılırken, bu katılımcılardan K1, K3, K6, K8 ve K17'nin, K7, K9, K10, K11, K12 ve K20 ile birlikte yaşadığı siber zorbalıkla baş edebilmek için psikolojik tedavi almayı tercih ettikleri bilgisi elde edilmektedir.

Elde edilen bilgiler doğrultusunda, K1, K2, K4, K11 ve K13 yasal mevzuatı araştırmak için internete başvurduğunda yeterli bilgi elde edemediklerini, çeşitli sayfalarda siber zorbalık ile ilgili olumsuz tutumları içeren yorumlara rastladıklarını ve böylece istedikleri gibi bir sonuç elde edemediklerini belirtmektedirler. İnternette elde ettikleri bilgiler neticesinde K2 siber zorbalığın suç olduğundan emin olamadığı için, K4 kendisinin suçlu bulunacağına dair inanç beslediği için ve K11 siber zorbalığı deneyimleyen kişilerin hikayelerinde kadının suçlu bulunmasıyla karşılaştığı için polise şikayet etmekten vazgeçmektedirler. Bu doğrultuda;

K2: *Ne yapmam gerektiğini bilmiyordum. İnternete baktım, yine yeterli gelmiyordu, bana yardımcı olmadı. Başka bir şey gelmedi elimden. Polise gitmedim çünkü ilgilenmezlerdi. Adamlar benim fotoğrafımın peşine mi düşeceklerdi. Öyle bir şey olsa internette de yazardı hem.*

K4: *Yaşadığım suç mu diye baktım ama kafamdaki sorulara cevap bulamadım. Buna şu yüzden baktım. Yarın öbür gün polise gidersem beni suçlu gösterecek ya bir şeyler bulurlarsa. Mesela bana o **fotoğrafları çekirtmeseydin** deseler ne diyebilirdim ki! Elle tutulur bir şey bulamadım.*

K11: *Buna benzer durum yaşayan bir kız intihar etmiş. Bunun üzerine biraz daha baktım ama çeşitli yorumlar vardı. Bu kızın suçu yapmasaydı diyen vardı, yapan kişiyle ilgili yorumlar vardı. Şikayet etmeyi anneme söyleyecek gibi*

oldum haklı olduğumu bilmesi, beni yanlış tanımaması için. Ama yorumları okudukça geri çekilmiştim.

K13: *Okuldan eve geldiğimde başka şeyler öğrenmeye çalışırım demiştim ya bunlara da baktım. Yorumlar kötüydü, okudukça içim daraldı. Kendimi kötü hissetmekten başka bir şeye yaramadı.*

Benzer şekilde yaptıkları araştırmalar doğrultusunda, siber zorbalığın suç olduğuna dair bilgi edinen katılımcılar K5, K12 ve K18'dir. Bu katılımcılar yaşadıklarının açığa çıkmasından ve ailenin, çevrenin öğrenmesinden endişe duydukları gerekçesini sunarak uygulayıcıyı polise şikayet etmekten vazgeçmektedirler. K18 ayrıca polise şikayet etmek yerine kendi hayatında değişiklikler yapmayı tercih etmektedir.

K5: *Bana yaptığının suç olduğunu öğrenmiş oldum. Kimseye duyurmadan halletmek istiyordum. Ailemin duymasından korkuyordum. Bu yüzden polise gitmedim ama içimde yine korku var ya.*

K12: *Okuyoruz ve o yüzden bunun suç olduğunu biliyorum hatta baktım ve emin oldum bundan. Ama bundan korku duyduğum için, ailemin bu durumdan haberinin olmamasını kesinlikle istiyordum o yüzden şikayet edemedim.*

K18: *Yaptığı şeyin suç olduğunu biliyorum çünkü sosyal medya kullandığım zamanlarda bu tarz olaylar yaşayan kişileri paylaşan sayfalar vardı, karşıma çıkıyordu, okuyordum postları. Göze alamadım öğrenilmesini. Yani şikayet etmeyi düşünemedim açıkçası. **Kendimle ilgili düzenlemeler yaptım** daha çok.*

K13 ve K11'in her ikisi de yeni hat aldıklarını söylerken, iki katılımcı da siber zorbanın ev adreslerine ulaşmasından dolayı siber zorbanın hesabını engellememektedirler. Ayrıca K13 siber zorbalığa maruz kaldıktan sonra bir yıl telefon kullanmadığına ifadesinde yer vermektedir. Benzer şekilde K10, siber zorbalığı uygulayan kişiden uzaklaşabilmek için bir hafta boyunca telefonunu kapalı tutmaktadır. O halde:

K11: *Bana bunu yapan kişiyi hiçbir zaman engelleyemedim. Evimi bildiği için engellesem yine ulaşabilirdi bana. Çok bir şey yapamadım. **Figüran gibi** başıma gelecekleri oynadım. Her ihtimale karşı olaydan sonra numaramı değiştirdim.*

K13: ***Bir sene boyunca** telefon kullanmadım. Sonra yeni hat ve telefon satın aldım, kimseye söylemedim. Numaramı ailem dışında kimseye vermedim.*

K10: Telefonumu kapattım korkudan. Yurdun içine sıkışıp kaldım. Akşamı nasıl ettim bilmiyorum. Telefonumu **bir hafta açmadım**.

Katılımcılardan K1, K8, K14 ve K19 siber zorbalığı uygulayan kişinin sosyal medya hesaplarını siteye şikayet etmekte ve engellemektedirler. Fakat K8'in, siber zorbayı, sosyal medya ortamında ifşa edilmesinden sonra engellemesi ve şikayet etmesi dikkat çekmektedir. K14 siber zorbanın istediği kadar hesap açabileceğine vurgu yaparak, sosyal medyadan bir süre uzak kaldığını belirtmektedir. Bu katılımcılardan bazıları (K1, K14) siber zorbalık esnasında bazıları ise (K8 ve K19) siber zorbalık sonrasında numara değişikliği yapmaktadır. K19 tıpkı K2 ve K5'in deneyimlediği gibi siber zorbanın hesabını şikayet etmesine rağmen hesabın hala açık olduğunu eklemektedir.

K1: Önceleri sadece Instagram'dan rahatsız ediyordu. Her seferinde engelledim, hesapları şikayet ettim. Belli bir yere kadar durdurdum onu. Artık adresime hediyeler gelmeye başlayınca, numaramı vermediğim halde numarama ulaşınca bu durumu en yakın arkadaşşıma anlattım. Birlikte babamı yeni hat almak için ikna ettik, beraber numaramı değiştirdik.

K8: Fotoğraflarımı paylaştığında zaten bitmişti geri dönüşü yoktu. Bu yüzden kaybedeceğim bir şey kalmadı. Onu engelledim. Hesabı şikayet ettim. O ana dair hiçbir şey **hatırlamak istemiyordum**. Durum böyle olunca numaramı değiştirdim. Hayatım dediğim annem her şeyi öğrendi saklanacak bir yanı kalmadı açıklanacak yanı da yoktu.

K14: Engellemem gerekiyordu, bunu yaptım. Adamın hesabını şikayette bulundum siteye ama önünü kesmez her şekilde girer siteye. Buna devam etti zaten o yüzden numara değişikliği yaptım. Sosyal medyalardan **uzak durdum**.

K2: Facebook'a şikayet edebilmek için bir sürü sahte hesap açıp paylaşan kişinin hesabını şikayet ettim dikkate alırlar diye. Bir ay çabalamama rağmen fotoğraflarım da kalkmadı, paylaşanın **hesabı da bloke edilmedi**.

K5: Valla onun hesabını şikayet ettim ama kapatılmadı bu konuyu benden başka kim önemsesin. Gerçi kapatılsa bile yenisini açardı.

K19: Aklım başımda değildi hem böyle şeyler çok fazla bilinmiyordu. Staj işimi hallettikten sonra dikkat çekmemek için biraz zaman geçmesini bekledim, o şekilde hattımı kapattırıp, yenisini aldım. Şu an kullandığım hesaptan engelledim, buraya ne zaman girersem adıma açtığı hesabı şikayet ediyorum, daha kapatılmadı.

Ek olarak, K5 ve K19 siber zorbanın hesaplarını, kendileriyle ilgili paylaşım yapıp yapmadığı konusunda uzaktan kontrol etmektedirler.

K5: *Onu gözden kaçırmak istemiyordum fake hesaptan gizlice onu izledim. Her bir paylaşımında korkuyla açıyordum. **Kalbim ağzımdaydı.***

K19: *Bazen bana açtığı hesaba bakıyorum takipleşmediğim için bir şeyler paylaşıyor mu bilmiyorum ama, gönderi sayısını **kontrol** ediyorum.*

Yaşadığı siber zorbalıktan kurtulmak için polise başvuran katılımcılardan K1 ifadesini verdikten sonra polisin kendisinden imza almadığına dikkat çekerek, polisin ilgileneyeceğine dair söylediklerine ifadesinde yer vermektedir. Bu konuda yeterli bilgiye sahip olmadığını belirten K3, polisin siber zorba ile konuşarak siber zorbalığı çözebileceğini ve kendisinin bu teklifi, ne yapacağını bilmediği için kabul ettiğini belirtmektedir. K8 ise şikayeti sonucunda fotoğrafların rıza çerçevesinde paylaşıldığı gerekçesiyle yardım edemeyecekleri yönünde geri bildirim almaktadır. Diğer katılımcılardan farklı olarak yetkililer, siber zorbalığı tespit etmedeki sınırlılıklarına vurgu yapmakta ve K17'ye yapması gerekenleri avukatı ile görüşmesini talep etmektedirler.

K1: *Polise gitmenin doğru olduğunu düşündük, gittik. Polise durumu anlattım, bana bir şey imzalatmadılar. Sadece 'Bu durumla ilgileneceğiz, kendinizi güvende hissedebilirsiniz' dediler ve konuşma bitti.*

K3: *Ona polise gideceğimi söyledim gittim de. Bana 'Şikayetçi olursanız olay büyür, isterseniz biz konuşalım o zaman peşinizi bırakır' falan dediler. Kabul ettim çünkü bununla ilgili ne varsa baktım ama doğrusu ne bilemedim, kafam karışmıştı.*

K8: *'Siz kendi rızanızla paylaştığınız için müdahale edemeyiz' dediler. Okuduklarımdan bir şeyler söylemeye çalıştım ama susturup geçiştirdiler. Ne yani benim **hayatım bitti** bu kadar basit mi cezasız mı kalacaktı ama cezasız kaldı. Elim boş döndüm ordan. Bana yardım etmeyecekleri belli bir şeydi.*

K17: *O kadar şikayetim var bir tane sonuç elde edemedim yıllardır. Kim bilir **ne dosyalar ne şekillerde kapatılıyor** diye düşündüm. Onlara gittiğimde 'Siber güvenlik gelişmedi bu yüzden fazla **umutlanmayın**. Önümüzdeki belgelerin hepsi sosyal medyalardan. Uluslararası platformlar olduğu için erişim iznimiz kısıtlı. Sosyal medya hesaplarını bilgisayar üzerinden açıp URL adresiyle IP'sine ulaşırısın, sonra bunları belgellersin avukatınla tekrar görüşebilirsiniz' dediler. Dediği gibi kolay bir şey değil ki.*

Katılımcılar, siber zorbalığı ve siber zorbalık etrafında gelişen olumsuz durumları ya da duyguları kontrol altına alabilmek ve çözebilmek için herhangi biriyle konuşmaya ihtiyaç duyduklarını bu yüzden psikolojik tedavi gördüklerini açıklamaktadırlar. K7'nin, bu gerekçelerin yanı sıra fikişsel anlamda değışmek istediğı için, K11'in yaşadığı pişmanlığa son vermek istediğı için psikolojik tedaviye başvurması söz konusudur. Benzer olarak diğerkatılımcılar da hayatla ilişkisini kesme düşüncesinin oluştuğı görölmekle birlikte K10, bu düşüncüyü eyleme geçirmektedir. Bu doğrultudaki ifadelerine şöyle yer verilmiştir:

K3: *Hatırladıkça babamın yüzü içimi yakıyor. Ailemle samimiyetim bitmişti. Onları kaybetmiştim. Bunun için hala psikiyatriste gidiyorum ilaçlarla anca bu hale gelebildim.*

K6: *Yaşadığım bana ağır geldi, kendimi işe yaramaz hissediyordum. Böyle olmamak için hayatıma yardımcı olması için iyi psikolog bulmaya çalıştım. Tedavi gördüm. Annemlere sebebi dersler dedim.*

K7: *Değıştirilmesi gereken bir şey varsa o bizdik, benim düşüncelerimdi. Zaman geçti aradan ama kendimi hala yeterli bulmuyorum. Bunu aşmak için terapiye gidiyorum.*

K8: *Bunun ceremesini ben çektim. Daha fazla çekmek istemiyordum biriyle konuşmaya ihtiyacım vardı. En iyisi tedavi görmektir. Bende psikiyatriste gitmeye başladım.*

K10: *Kaybedecek neyim vardı diye sordum kendime. Cevaplayamadım. Hap içip öldürmek istedim onu da yapamadım. Tedavilerim devam ediyor ama kendimden umudum yok bu söylediklerim belki başkasına umut olur.*

K11: *Her gün boğuştuğum pişmanlığımı atlatmak için ilaç tedavisi görüyorum. Psikiyatristimle konuşuyorum ama faydası olmuyor.*

Katılımcılar siber zorbalığa maruz kaldığında sırasıyla uygulayıcının hesabını engellediklerini, şikayet ettiklerini, numaralarını değıştirdiklerini, yasal mevzuatı araştırdıklarını, en son polise başvurdıklarını ve psikolojik yardım aldıklarını ifade etmektedirler. Katılımcıların siber zorbalık ile mücadele etme şekillerine bakıldığında toplumun, cinsiyetlere yüklediğı anlamları öğrenmelerinden kaynaklı daha çok kendi yöntemleri ile çözüm bulmaya çalışmaları ve eylemsel yöntemlere başvurmada tereddüt yaşamaları söz konusudur. K4'ün 'o fotoğrafları göndermeseydin' ifadesi hem toplumda kadının konumuna hem de kadınların da bu anlayışla özdeşleşmiş olmasına aydınlık

getirecek noktadadır. Katılımcıların yasal mevzuatı araştırmak için elde ettiği bilgiler arasında siber zorbalık ile ilgili kadın mağdurun cinsiyetine yönelik yazılan olumsuz yorumların varlığı, kadınların yaşadığı siber zorbalığı gizlemesine ve baş etme yöntemlerini geciktirmesine etki edebilir. Katılımcıların polise şikayet etme süreçlerinde, yetkililerin verdikleri cevaplar, siber zorbalığın yeteri kadar önemsenmediğine ve bu konuda yardımcı olunmadığına işaret etmektedir. Sadece bu noktada değil aynı zamanda sosyal medya uygulamalarının da hesapların şikayet edilmesini uygulamaya koyma konusundaki yetersizlikleri siber zorbalık sürecinde önemli rol oynayabilir. Öyle ki, bu çerçevede eylemlerin gerçekleşmemesinden dolayı katılımcıların çoğunun siber zorbalığa daha fazla maruz kaldığı görülmektedir. Dolayısıyla, gerekli yasal mevzuatın ve ilgililerin yeterli bilgilendirmeye ve uygulamaya sahip olmaları kadınların siber zorbalığı uzun vadede deneyimlememeleri adına önem taşımaktadır. Siber zorbalığın katı hale geldiği durumlarda kadınlar yaşadıkları siber zorbalıktan kurtulmanın yanı sıra K7 ve K11'in ifadelerinde olduğu gibi cinsiyetleri doğrultusunda uygun davranmadıklarını içselleştirdikleri için psikolojik tedaviye başvurabilmektedirler.

4.5 Mağdurların Gözünden Siber Zorbalığa Uğrama Nedenleri

Katılımcıların siber zorbalığa uğrama sebeplerinin kendilerine göre neler olduğuna dair elde edilen veriler doğrultusunda, K1'in başarısından dolayı olduğuna, K2'nin hem korunmasız/güçsüz olduğu hem de hesabı ve paylaşımlarından dolayı maruz kaldığına ulaşılmaktadır. Buna ek olarak, K7, K15 ve K18'e göre siber zorbalık sebeplerinin hesabı ve paylaşımlarından dolayı olduğu, K4, K8 ve K14'e göre ise korunmasız/güçsüz olması sonucunda siber zorbalık yaşadıkları bilgisine ulaşılmaktadır. Katılımcılardan altısının (K3, K4, K5, K6, K13 ve K17) siber zorbalık mağduriyetlerini, cinselliği çağrıştırmalarıyla gerekçelendirdiği bilgisine ulaşılrken, K12 ve K16'nın ise yaptığı işin niteliğinden dolayı mağduriyet yaşadığı elde edilmektedir. K19 ve K20, sessiz kalmalarından dolayı mağduriyet yaşadığı bilgisini verirken, K11'in, bu sebebin yanı sıra, K7, K9 ve K10 ile birlikte giyim şekli ve düşünce/davranış uyumsuzluğundan dolayı siber zorbalığa maruz kaldığını açıkladığı bilgisi elde edilmektedir.

Siber zorbalığa uğramadan önce Judo ile daha yakından ilgilenen ve başarılar elde etmiş olan K1, siber zorbalığa uğrama sebebini bununla ilişkilendirmektedir. K1'in ifadelerine bakıldığında, kadınlar kamusal alanda

bulunsa da, bu alandaki görünürlüğünün, dikkat çekmeyecek şekilde olması gerektiğine dair algının kabullenilmesi ön plana çıkmaktadır. K1:

“Judoda başarılı olduğum için herkes tarafından takdir edilirdim. Bu yüzden dikkat çektim. Kendimi bu bakımdan suçladım. Keşke insanların gözüne batacak kadar başarılı olmasaydım. Bence siber zorbalık başıma bu yüzden geldi” şeklinde ifade etmektedir.

K2 ise sosyal medya hesaplarını istediği gibi kullandığını, bikini ve şortla paylaşımlar yaptığını söylemekte, benzer şekilde K18 de uğraştığı spor doğrultusunda giydiği kıyafetlere dikkat çekmekte ve siber zorbalığa maruz kalma sebeplerine bu şekilde vurgu yapmaktadırlar. K2 ve K18 nasıl giyinmesi gerektiğine dair düşüncelerini siber zorbalığa maruz kalarak öğrendiklerini belirtmektedirler. Bunun yanı sıra K15, sosyal medya hesabının herkese açık olmasının, siber zorbalığa maruz kalmasında başrol oynadığını söylemektedir.

K2: *Kendimi güçsüz hissettiğim için sosyal medyadaki paylaşımlarımda genelde kısa kıyafetlerle, bikiniyle fotoğraflarımı paylaşarak güçsüzlüğümü gizlemeye çalışırdım. Profilim hem **dikkat çekici** hem de güçlü izlenim veriyordu. Beni çözdü bu yüzden paylaştı fotoğraflarımı kesin!*

K18: *Sonuçta spor yaparken üstümde tayt ve büstiyer oluyor. Geliştirdiğimiz için kendimizi direkt baktıkları yerler belli. Bu amaçla paylaşmadım hiçbir zaman. Bana göre evet spor yapabilirsin ama gizli olması gerekiyormuş. Şu an bunların hiçbirini yapmıyorum, **taciz edilmiyorum**.*

K15: *Herkese açtım yani, daha gizli olabilirdim ulu orta değil de. Tanımadığım erkeklerin bana ulaşmasına zemin hazırladım. Bana yazdığında en başından engellemem lazımdı erkeğin niyeti ne olur sonuçta ama ben konuştum onu **cesaretlendirdim** sapık hediyeler göndermesine ben sebep oldum. Kendimi **ağırdan sattığımı** sandı.*

K12, erkek arkadaşı bir sorun yaşamadığı için kendisi de işini ev ortamında sürdürdüğünü fakat yaşadığı siber zorbalık deneyimi sonrasında bu eylemi gerçekleştirmemesi gerektiğini ifade etmektedir. K16 ise derslerini kafe gibi kalabalık ortamlarda buluşarak yaptığını belirtmekte olup, sanal ortamda numarasını paylaşmasının, başkaları tarafından kötü algılandığını dile getirmektedir. Siber zorbalık sonrasında K16, kamusal alandan çekilmekte ve online şekilde sadece ders notlarını göstererek işine devam etmektedir. K12 ve

K16'nın, kendilerini özel alana yerleştirme konusunda sonradan öğrenilen rol kalıplarıyla hareket ettikleri görülmektedir.

K12: *Bir insan tanımadığı birinin evine neden gider diyebilirdi ailem, akrabalarım. Erkek arkadaşım da evlere özel derse gidiyordu o senelerdir yapıyor başına böyle bir şey gelmedi. Ama anladım ki **gitmemem gerekiyormuş**.*

K16: *Yazdığı mesajlara baktığımda, yaptığım iş kötü algılanıyor. Numaramı para kazanmak amacıyla sitelere koydum ben, bunun **namussuzluk** olduğunu söyledi. O sayfada hem kızlar hem erkekler var. Bazıları bizim bu işi yapmamızı istemiyor ya da hakkımızda kötü düşünüyor. **Online ders** veriyorum artık **kamerada kendim değil** ders notları gözüküyor.*

Siber zorbalığa uğrama sebeplerini bedenleriyle ilişkilendirenler ise K3, K4, K6 ve K17'dir. Ataerkil toplum yapısının beslendiği noktalardan biri olan kadın cinselliğine ve bedenine yönelik algıların mahrem olarak kabul edilmesi yönünde verilen ifadeler bu konuya işaret etmektedir. Cinsel eylemlerin normal olarak kabul görmesi cinsiyetlere göre farklılık gösterebilmektedir. Bu anlamda K3, K4, K6 ve K17'nin cinsiyetleri doğrultusunda öğrendikleri cinselliklerini ve cinsel eylemlerini uygunsuz olarak nitelendirmeleri söz konusudur. İfadeleri sırasıyla şu şekildedir:

K3: *Çok afedersiniz ama bu hayvanlara göre kız olmak nedir ki! **Seks** **oyuncağı!** Sebebi bu. Bir şey yaparsınız **namussuz** olursunuz, açık giyinirsiniz araniyor olursunuz. Psikiyatristimde bunu söyledi. Yani ne yaparsam ben suçlu oluyorum. Neden erkek olarak doğmadım! Çok isyan ettim.*

K4: *Cinsellik kızlar için **ayıp** gibi anlatılır. Böyle öğrendik. Bundandır diye düşünüyorum. Erkeği tehdit etsen farklı zaafından girersin, bizim **vücudumuz mahrem** olduğundan burdan tehdit geliyor. Düşüncelerimi bilirdi, beni burdan vurdu.*

K6: *Çok düşündüm, tamam her türlü tehdit etti ama hep **seviştığımız**ı söylerim diyordu. Gayet ortada bunu benim dışımda biri yaşasa evet yaptım derdi, ben bunu diyemem, **yapsam da gizlerim**.*

K17: *Memleketin asıl meselesi **kadının belinden aşağısı**. Bakın şunu oraya yazın lütfen. Ben aynı şeyi ona yapmış bir insanım bunu saklamayacağım özel fotoğraflarıyla tehdit ettim onu, kurtulmak için o kadar düştüm. Onun etkilendiği hiçbir şey olmadı. Ona o, bu demediler bana dedikleri gibi. Bana*

yapıldığında yirmi kişiden on beşi ona inanmayı tercih etti. Geriye kalan beşi üstüme yürüdü. Onun yapmak istediği bu zaten.

Mağdurlardan K7, K9 ve K10'a bakıldığında, hepsi dış görünüş olarak başörtülü olduğunu ifade etmektedir. Toplumsal yapının parçalarından biri olan din ile toplumsal cinsiyet rollerinin iç içe geçmesinden kaynaklı, katılımcılar gerek düşünceleri gerekse davranışlarının dini görüşleriyle uyumsuz olduğunu belirterek, siber zorbalığa maruz kalma sebeplerini açıklamaktadırlar. K7, K9 ve K10'un eylemlerini, bu doğrultuda şekillendirmeleri söz konusudur.

K7: *Kapalı biri böyle şeyler paylaşmaz, dinine aykırı ama benim dışım ve içim aynı değildi. O kurallara tapamadım. Düşüncelerim yanlış, yontulmam gerekiyordu onlara göre. Bana göre de öyle sanki..*

K9: Başörtüm benim için korunak ama onun için **silah gibiydi**. Bana kapalı bir kız bunları yapamaz gibisine davrandı, tehdit etti. Çünkü kapalı birinin daha oturaklı olması, erkeklerle konuşmaması gerekir. Ben öyle değildim. Bana sanki nasıl biri olacağımı öğretmeye çalışıyordu.

K10: *Babam açık olanları kötü görüyordu, sevmiyordu, söylerdi bunu. Hanım hanımcık olamadım onun dediği gibi. Tanımadığım birinin sözüne bakıp buluşmaya gittim merakımdan. Ne işin olur tanımadığın yerde, başkalarıyla kız başına. Babama sadece bu konuda hak verdim.*

K8, aile olarak sadece annesiyle birlikte yaşadığını ve bunun toplum tarafından hoş karşılanmadığı görüşünü dile getirmekte olup, güçsüzlüğünü bu gerekçe ile ilişkilendirmektedir. Güçsüz olmasını kadın olmasıyla ilişkilendiren K14 ise siber zorbalıkla baş edememe sebebinin güç faktörüne dayandırarak ifade etmektedir. İki katılımcının da güç ve iktidarın sadece erkeğe atfedildiğine dair algıları içselleştirdiği dikkat çekmektedir.

K8: *Yani annem benim neden arkamda durmadıysa o yüzden. Bunları yapmak çok ayıp, **parmakla gösterirler** apaçık ortada. Bunu yapan ben olmama rağmen annem bile dışlandı. Annesiyle yalnız yaşayan bir kıza karşı herkesin düşüncesi ortada zaten. **Kadın başınasın**, başında erkek yok ya! Korunmasızsın ya! O yüzden herhalde, dışlanmaktan ben bunu anlıyorum.*

K14: *Zayıfım. Bak arkadaşım dövünce nasıl ikna oldu. **Erkek olduğundan** korktu bende bunu düşünerek yaptım. Ben onu korkutamam, caydırıramam.*

K11, K19 ve K20 yaşadıkları siber zorbalığı başkalarının öğrenmesi durumunda damgalanarak toplumsal kabulün dışına itilmekten korktukları için

sessiz kalmayı tercih ettiklerini ifade etmekte olup, siber zorbalığa maruz kalma sebeplerini, sessiz kalma ile ilişkilendirmektedirler. K19, siber zorbanın yaşanan olayın saklanması gerektiğinin bilincinde olduğunu ve bu sebepten kaynaklı siber zorbanın hedefi haline geldiğini eklemektedir.

K11: *Tek bir şey söyleyeceksem o da şu olur: Bu söylediklerine **sessiz** kaldığım, kaldığımız için, insanların ne söyleyeceğinden korktuğumuz için bu hayata sıkıştım.*

K19: *Adam evli, çocuğu var ben de onun çocuğu yaşındayım. **Kolay lokma** olarak görüyordu beni. Çünkü bana bir ara ‘Senin bu **ürkek bakışların** beni sana bağlıyor’ demişti. Karşılık veremedim, **sesim soluğum çıkmadı**.*

K20: *Annemin yazışmaları, görüntüleri yaptığı şeyler kötü, rezil olacağımız belliydi. Yapan kişi bunu biliyordu, **susacağımızı** da. Kimsenin kabul etmeyeceği şeyler yaptı, yeri geldi bizim bile. **Gizli** kalmalıydı. Kabul ettiğim için hayır diyemedim yapmam diyemedim o kişiye. Tanıdıkların **diline düşmek** için malzeme vermiş olduk.*

Her katılımcı yaşadıkları siber zorbalık türü neticesinde, bunu yaşama nedenlerine ilişkin çeşitli yanıtlar vermektedir. Fakat bu yanıtlarının hepsinin ortak bir pota olan toplumsal cinsiyette eridiği yadsınamaz. Katılımcıların yanıtlarına bakıldığında hepsinde öğrenilmiş cinsiyetçi söylem teması bulunmaktadır. Bazı katılımcılar bunun toplumsal cinsiyet kalıpları çerçevesinde dayatıldığının bilincindeyken, bazılarının ise bu durumu içselleştirdiği görülmektedir. Katılımcılar, kadınların kamusal alanda belirli kurallar çerçevesinde hareket etmesi gerektiğine dair inançları, ifadeleri ile ortaya çıkarmaktadırlar. Bu anlamda K1’in kamusal alanda dikkat çekmeden kendini var edebileceğine ve K18’in de özel alanda kaldığı sürece herhangi bir rahatsız edici eyleme maruz kalmayacağına dair inanç beslemeleri dikkat çekmektedir. Siber zorbalık aracılığıyla uygulanan baskı ve dışlama eylemleri ile kadınların toplumsal aidiyetin dışında kalmaları söz konusu olabilir. Dolayısıyla tüm bu algıların içselleştirilmesi sonucunda kadınların kendini güçsüz, savunmasız, başarılı olmaması gereken, dikkat çekmemesi gereken bireyler olarak görmelerine sebebiyet vermekte ve böylece siber zorbalığın kemikleşmiş bir olgu haline gelme ihtimali artmaktadır.

TARTIŞMA

Z kuşağında bulunan siber zorbalığı deneyimlemiş 20 kadın katılımcı ile gerçekleştirilen çalışmada, kadınların siber zorbalığa karşı farkındalıklarının artırılması ve siber zorbalığın en aza indirgenmesi hedeflenmektedir. Katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmelerden, kadınların siber zorbalığı ne şekilde deneyimlediği, mağduriyetleri karşısında hissettikleri, bununla baş edebilmek için başvurdukları yollar ve süreçleri, siber zorbalığı uygulayan kişiler, siber zorbalığa maruz kalınan sosyal medya uygulamaları, kadınların mağduriyetlerinin aile ve arkadaşlık ilişkilerine, okul hayatına, çalışma hayatına, sosyal ortamlara katılımına, sosyal medyayı kullanım şekline ve sıklıklarına etkileri, mağdurlara göre siber zorbalığın sebepleri çerçevesinde çeşitlilik barındıracak şekilde nitel yönteme dayalı fenomenolojik bir araştırma yapılmıştır.

Çalışma kapsamında, katılımcıların, siber zorbalığa sadece romantik birlikteliği olan ve tanıdığı kişiler tarafından değil, aynı zamanda tanımadığı kişiler tarafından da maruz kaldığına ulaşılmaktadır. Yıldırım'ın (2019) çalışmasında, kadınlara siber zorbalığı uygulayanların tanımadığı kişiler ve eski erkek arkadaşlar olduğu ortaya koyulmaktadır (Yıldırım, 2019: 66-69). Yapılan diğer çalışmada ise, kadın mağdurların siber zorbalığa erkek arkadaşları, erkek arkadaşının çevresindeki kadın ve erkekler tarafından maruz kaldığı elde edilmektedir (Akdemir, 2022: 404-405). Kadınlar siber zorbalığı sadece erkekler tarafından değil kadınlar tarafından da deneyimleyebilir. Fakat yapılan çalışma doğrultusunda kadın mağdurların hepsi siber zorbalığı erkekler tarafından deneyimlemektedir.

Araştırma kapsamında, kadın mağdurların cinsiyetlerine ve bedenlerine yönelik hakaretlerde bulunulduğu, asılsız ve karalayıcı bilgiler, görüntüler, yazışmalar vb. yayınlandığı elde edilmektedir. Katılımcıların romantik birlikteliğinin bulunduğu kişiler, ilişki sürecinde elde ettiği müstehcen fotoğrafları ya da çeşitli uygulamalar aracılığıyla düzenleyerek müstehcen fotoğraflar oluşturmalarıyla elde ettiği videoları kullanarak, toplum nezdinde dışlanması tehdidi ile siber zorbalığa başvurduğu elde edilmektedir. Cebecioğlu ve Altıparmak'ın (2017) Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nde yaptığı ve erkek-kadın öğrencilerin, sosyal medya üzerinden siber zorbalığa maruz kalma durumlarını ortaya koymayı amaçladığı çalışmasında, kadın öğrencilerin %

11.9'unun cinsel içerikli mesajlara ve aynı oranda ısrarlı takibe maruz kaldığı ortaya konulmaktadır. Ek olarak, kadınlar siber zorbalığı siber suçlara şikayet etme konusunda erkeklere göre daha az katılmakta olup, kişisel bilgilerin endişe duyulmasına dair elde edilenler arasında kadınlarda bu oran % 57.3 iken, erkeklerde ise % 55.9 olarak bulunmaktadır (Cebecioğlu ve Altıparmak, 2017: 427-428). Yapılan diğer çalışma ise kadınların flört şiddetlerinin dijital boyutta ele alınması üzerine gerçekleştirilmekte olup, kadınların ilişki yaşadığı kişilerle birliktelikleri esnasında sürekli olarak kontrol edildiği, bu kişilerle yapılan cinsel içerikli konuşmalar ve görüntüler ile tehdit edildiği ve ilişki sonlanmasına rağmen aynı problemleri yaşadığı elde edilmektedir (Yıldız ve Özarslan, 2022: 85-92). Çalışmaların sonuçlarına bakıldığında, kadınların maruz kaldığı siber zorbalık türlerinin genellikle kadının cinselliği üzerinden gerçekleştiriliyor olması, bu çalışmadan elde edilenlerle örtüşmekte ve benzerlik taşımaktadır.

Dinç Kırılı (2020) lise öğrencilerinin siber zorbalık deneyimleri üzerine yaptığı araştırma kapsamında, on bir katılımcı arasından beşinin siber zorbalığa uğramadığına, altı kişinin ise Instagram, Snapchat ve Youtube üzerinden maruz kaldığına ulaşmaktadır. Öğrencilerin yaşadıkları siber zorbalığı sosyal çevresiyle paylaşma durumunda ise, beş kişinin paylaştığına, 1 kişinin paylaşmadığına ulaşılmaktadır (Dinç Kırılı, 2020: 29-34). Bu çalışmada, katılımcıların siber zorbalığa maruz kaldığı sosyal medya uygulamaları konusunda farklı sonuç elde edilmektedir. Mağdurların daha çok Instagram ve Whatsapp'ta vakit geçirdikleri ve siber zorbalığı bu mecralarda deneyimlediklerine ulaşılmaktadır. Literatür ile farklı sonuçlar elde edilmesinde, araştırmanın altı sosyal medya uygulaması ile sınırlandırılması etkili olabilir. Patchin ve Hinduja (2006) gençlerle yaptıkları çalışma doğrultusunda, mağdurların yaşadıkları siber zorbalık sonrasında sosyal medya uygulamalarını kullanmadıklarını, okul ilişkilerinin ve aile ilişkilerinin olumsuz etkilendiğini, yaşadıkları siber zorbalığı çevreyle paylaşmada endişelendiklerini ortaya koymaktadırlar (Patchin ve Hinduja, 2006: 161). Yapılan çalışma, mağdurların sosyal medya kullanımlarını etkileme şekli açısından bu çalışma ile paralel yapıdadır. Fakat bu çalışmaya ek olarak, katılımcıların siber zorbalığa maruz kalmadan önce sosyal medyada daha fazla vakit geçirmekte olduğuna, siber zorbalıkla birlikte kullanım sürelerinin azaldığına ulaşılmaktadır. Siber zorbalık, katılımcıların hayatlarına şekil verdiği gibi bu anlamda da belirleyici rol oynamakta olup, katılımcılar, siber zorbalık sonrasında hesaplarını

gizlediklerine, kapattıklarına ve hesaplarını silerek sosyal medya kullanmadıklarına vurgu yapmaktadırlar. Ayrıca, sadece geçirdikleri süre anlamında etkilenmediklerini belirten katılımcıların, hesaplarında paylaştıkları içeriklerden dolayı hedef gösterilerek aşağılanmalarına, dış görünüşlerinden dolayı izole edilmelerine ve özgüven eksikliği hissetmelerine ulaşılarak literatüre katkı sağlanmaktadır.

Bazı çalışmalarda, katılımcılar siber zorbalığı sosyal çevreyle paylaşıırken, bazılarında ise paylaşmak istemelerine rağmen yapamadıklarına dair sonuçlara ulaşılmaktadır. Yapılan çalışma kapsamında, kadın mağdurlar, ailenin bu konuda kendilerini suçlayacaklarını düşündükleri için, tüm katılımcıların yaşadıklarını ailelerinden gizledikleri sonucuna ulaşılmaktadır. Bu düşüncelerini destekleyecek nitelikte olan suçluluk, utanç duyma ve pişmanlık duygularını yoğun şekilde yaşamalarına işaret eden katılımcılar, siber zorbalığın gizli kalmasını kabullenmektedirler. Katılımcılara göre siber zorbalığa maruz kalma sebepleri bu duygularla paralel yapıdadır. Araştırmadan elde edilenler arasında siber zorbalığı arkadaşıyla ve tanıdığı biriyle paylaşan katılımcılar bulunmaktadır. Fakat katılımcılar, arkadaşları tarafından dışlandıklarını ve arkadaşlık ilişkilerini bitirenlerin karşı taraf olduğunu belirtmektedir. Arkadaşlık ilişkileri ve aile ilişkilerinin olumsuz yönde etkilenmesine dair, yapılan çalışmalarla aynı sonuçlar elde edilmesinin yanı sıra, bu çalışma kapsamında kadınların, sosyal ilişkilerinde hangi davranışları sergilediği üzerine odaklanılması araştırmanın özgünlüğüne vurgu yapmaktadır. Kadın mağdurlar, ailesiyle ve arkadaş çevresiyle tartışmalar yaşamakta, kaygılı ilişkiler kurmakta ve ilişkilerindeki bağlılıklarından uzaklaşarak, iletişimlerini azaltmaktadır.

Dursun ve ark. (2020) üniversite öğrencileri üzerine yaptığı çalışma doğrultusunda, öğrencilerin siber zorbalığa maruz kaldıktan sonra, öfkelenme, sinirsel problemler, kaygılanma ve üzgün hissetme olarak olumsuz duygular yaşadığını elde etmektedir (Dursun ve ark., 2020: 475). Kestel ve Akbıyık'ın (2016) siber zorbalığa maruz kalan öğrencilerle yaptığı çalışmasında, öğrencilerin psikolojik olarak etkilendikleri, korku, tedirginlik, intikam besleme, sinir ve üzüntü duygularını yaşadıkları ve öğrencilerden on birinin okul kapsamındaki derse katılım oranlarında azalma olduğu, derslere motive olamadığı, üç kişinin ise devamsızlık yaptığı ortaya koyulmaktadır (Kestel ve Akbıyık, 2016: 851-853). Siber zorbalığa maruz kalma sonrasında, katılımcılar psikolojik olarak sinirsel

problemler ve intikam duygusu besleme dışında bu araştırma sonuçlarında verildiği gibi duygular yaşamaktadır. Çalışmaların sonuçlarına ek olarak, özgüven eksikliği de yaşayan kadın mağdurların, ne yapmaları gerektiği konusunda bilgi sahibi olmadıkları için kendilerini çaresiz ve yalnız hissetmekte olduklarına ulaşılmaktadır. Psikolojik olarak etkilenmelerinde yaşadıkları duygulardan birinin ise güvende hissetmeme olduğu elde edilmekte olup, böylece kadınların, kalabalığın bulunduğu yerlere katılmaması söz konusudur. Bu bağlamda elde edilenler doğrultusunda, katılımcılar rutin aktivitelerinden ve çalışma ortamlarından uzaklaşmaktadırlar. Çalışma hayatında yer almalarının kötü algılandığını ve bu yüzden iş devamlılığını sonlandırdıklarını, çalıştıkları işin bağlamını fiziksel unsuru yok ederek değiştirdiklerini, sanal ortamdan işlerine devam ettiklerini belirtmektedirler. Ayrıca spor ve yetenek kursları ile ilgilenen katılımcılar, siber zorbalık sonrasında bu aktivitelerden ayrılmaktadırlar.

Siber zorbalığa maruz kaldığı dönemde çoğunlukla lise döneminde bulunan katılımcıların, okul hayatının etkilenmesi açısından diğer çalışmalarla benzerlik taşımaktadır. Buna bağlı olarak katılımcılar sınavlarında başarılı olamadıklarını ve bazı katılımcılar da derslerden kaldığını veya sınıf tekrarı yaptığını belirtmektedir. Siber zorbalığın sorumluluğunu üstlenmeleri durumunda katılımcılar, kendilerini düşünsel anlamda da geri çekmektedirler. Siber zorbalığa üniversitede eğitim gördüğü dönemde uğrayan katılımcılar arasında, aile tarafından okuldan alınma durumlarının gerçekleşmesine dair bulguların elde edilmesi, siber zorbalığın ciddi boyutlarını literatüre kazandırma açısından oldukça önemlidir. Siber zorbalığın gerçek hayatta yaşanması sonucunda okulu dondurma ve okulla ilişkisi kesme gibi ciddi kararların uygulandığına ulaşılmaktadır.

Peker (2014) ergenlerin siber zorbalıkla başa çıkma davranışlarını cinsiyete ve sınıflara göre ele aldığı çalışmasında, kadınların erkeklere göre daha fazla yardım aradığını, teknik anlamda başa çıktığını, siber zorbalıkla mücadele ettiğini ve önlediğini ortaya koymaktadır (Peker, 2014: 7). Bu çalışmadan farklı olarak, katılımcılardan bazılarının forum sitelerinde benzer deneyimler yaşayan kişilere yapılan olumsuz değerlendirmelerden kaynaklı olarak şikayet etme düşüncesinden vazgeçtiklerine ulaşılmaktadır. Polise şikayet eden katılımcılar da bulunmaktadır. Fakat, polise şikayet etme sürecinin sonuca ulaşmamasının yanı sıra, sürecin, polisin söylemleri üzerine başlatılmadan sonlandığı elde

edilmektedir. Bu noktada, kadın mağdurların, verdiği ifadelere göre polisin yaşanan siber zorbalığa dair öğrenilen toplumsal cinsiyet algıları çerçevesinde yaklaşması etkili olabilir.

Türkiye'deki öğrencilerin siber zorbalık karşısında sergiledikleri davranışlara yönelik yapılan diğer çalışmada, sekiz kişinin yasal mercilere başvurduğu, iki kişinin haklarıyla ilgili bilgi sahibi olduğu ve sorunla yüzleştiği, dört kişinin iletişimi sonlandırdığı, kişiyi engellemediği, üç kişinin de yaşamsal alanını daralttığı elde edilmektedir (Kaya ve Cenkseven Önder, 2022: 518). Diğer taraftan bu çalışma kapsamında ise, kadın mağdurlar, siber zorbalığın sonlanması için siber zorbaların hesaplarını şikayet etmekte ve engellemektedir. Fakat bunu yaparak bir sonuç elde edemeyen katılımcıların, cep telefonu numarası, ev adresi gibi kişisel bilgilerine erişim sağlanarak siber zorbalığın devam etmesi söz konusudur. Siber zorbalığı yaşadığı dönemde, reşit olmayan katılımcıların, bununla baş etmede yeterli bilgiye sahip olmadığına ulaşılmaktadır. Ayrıca, internet üzerinden siber zorbalığa dair olan bilgilerin okunması ve anlaşılması gibi durumların da deneyimlendiği elde edilmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İçinde bulunulan teknolojik çağ ile birlikte, sağlık, eğitim, iş vb. alanlarda olduğu gibi günlük hayatın parçası olan sosyal ilişkilerde de değişim ve dönüşümler yaşanmaktadır. Bu noktada temel işleve sahip olan sosyal medyanın yeri oldukça önemlidir. Artık iletişim kurma anlamında da kolaylaşan günümüz toplumlarında, insanlar diğerleriyle olan etkileşimlerini çoğunlukla sosyal medya üzerinden devam ettirmektedir. Öyle ki sosyal medyanın sağladığı kolaylıkların yanı sıra dezavantajları da söz konusudur. İnsanların hayatlarını tehdit eden bir unsur olarak varlığını sürdüren siber zorbalık toplumsal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Siber zorbalık, zorbalık ve şiddetin bir türü olarak literatüre dahil edilse de, aslında tüm şiddet türlerini kapsayan bir olgu olarak değerlendirilmesi daha tanımlayıcı olabilmekte, böylelikle ciddi boyutlarının ve sonuçlarının olduğuna dikkat çekilmektedir. Özellikle ataerkil toplum yapısı göz önünde bulundurulduğunda siber zorbalık olgusu hem kadınlar tarafından hem de erkekler tarafından meşru hale getirilmektedir.

Çalışma doğrultusunda elde edildiği üzere, siber zorbalığın uygulanmasında, sosyal medya uygulamalarının kimliği gizleyebilme ve sınırsız şekilde anonim hesap açabilme özelliği siber zorbalar için bir avantaj haline gelirken, mağdurlar açısından yıkıcı dezavantajlara sebep olmaktadır. Bu sebepten kaynaklı siber zorbalığın daha kolay uygulanabilmesi ve yaygınlaşması söz konusudur. Yaşanılan siber zorbalığın çevredeki kişilerle paylaşılması, siber zorbalığa maruz kalma süresini etkileyebilmektedir. Bu konuda önemli olan noktalardan birinin ise toplumsal cinsiyet rollerinin içselleştirilmesi olarak değerlendirilebilir. Sadece siber zorbalığın süresini etkileme anlamında ele alınmaması gereken bu roller, kadınların sosyal medya kullanımında paylaşımlarını beklenen, kabul gören güzellik algısına ve ahlaki standartlara göre düzenlemelerini ve sosyal medyada geçirdikleri süreyi belirlerken, aynı zamanda kadınların, siber zorbalığa uğrama sebeplerini kendilerini suçlayarak açıklamalarına sebep olabilir. Öyle ki, kadınların, sosyal medya hesaplarını kullanmada her ne kadar özgür oldukları görünse de toplumun değer yargılarıyla baskılanmaları dikkat çeken bir husustur. Uygulayan kişilerin hepsinin erkek olması ve kadınların bedenleri doğrultusunda siber zorbalık uygulamaları, ataerkil toplum yapısının varlığına işaret etmektedir. Siber zorbalık uygulayıcılarının,

kadınların nasıl davranması gerektiğini belirleyen kalıpların dışına çıkılması sonucunda gerçekleşecek olan yaptırımların bilincinde oldukları söylenebilir. Böylelikle, şiddet, ataerkil yapıdan beslenerek, sanal ortamlarda kendini bu şekilde göstermektedir. Siber zorbalığın sadece sanal ortamda kalmaması, gerçek hayata da geçiş yapması, kadınların güvenlik problemleri yaşamalarına sebebiyet vermektedir. Bu sebepten kaynaklı özellikle siber zorbalığı uygulayan kişi ile birlikte eğitim gören kadınların okuldan uzaklaşma ve okula gitmeme durumları sonucunda okuldaki başarıları etkilenirken, kadınların çeşitli sosyal aktivitelere karşı uzak durmaları ya da katılmamaları söz konusu olmaktadır. Ayrıca kadınlar, aile ve arkadaşlık ilişkilerinde içine kapanık, mesafeli, kaçınan tutumlar sergilemektedirler. Bu tutumları beslemelerinde, çaresizlik, korku, utanç duyma, suçluluk, pişmanlık gibi olumsuz duyguları yaşamaları etkili olmaktadır. Dolayısıyla siber zorbalık mağduriyetleri sonrasında psikolojik açıdan zarar gören kadınların, profesyonel yardıma başvurmalarının yanı sıra, siber zorbalıkla mücadele etme konusunda ilgili kurumlara şikayet etmede çekingen davranışları ve kendi hayatlarını, toplumun, cinsiyet çerçevesinde belirlediği ahlaki değer yargıları doğrultusunda şekillendirmesi söz konusudur.

Araştırmadan elde edilenler yukarıda verildiği gibi özetlenmektedir. Siber zorbalığın benimsenen toplumsal cinsiyet rolleri ile daha katı hale geldiği göz önünde bulundurulduğunda, her şeyin öğrenilerek kazanıldığı yaşamsal süreçte ilköğretimden başlatılarak eğitimin son aşamasına kadar siber zorbalıkla ilgili bilgilendirmeleri içeren programların yapılması oldukça önemlidir. Sosyal medya uygulamalarının, kullanıcıların kişisel bilgi ve haklarına daha fazla ağırlık vererek özelliklerini düzenlemesi siber zorbalığın azaltılması konusunda bir adım atılmasına yardımcı olacaktır. Ek olarak, sosyal medyada hakaret içerikli kelimelerin kullanılamaması ve bu temada paylaşımların yapılamaması için sınırlılıklar fazlalaştırılmalıdır. Siber zorbalık üzerine farklı çalışmaların yapılmasıyla ve siber zorbalığın çok boyutlu olarak ele alınmasıyla bu konudaki farkındalığın artırılması sağlanmalıdır. Kadınların, siber zorbalığı aileleriyle paylaşamamaları durumu düşünüldüğünde, ailelere, ebeveynler olarak siber zorbalığa maruz kalındığında neler yapılması ve nasıl bir yaklaşım izlenmesi gerektiğine dair zorunlu bilgilendirmelerin yapılması oldukça önemlidir. Siber zorbalığın tespiti için ilgili kurumların işbirliği içinde çalışması konusunda gerekli işlemler artırılmalıdır. Cezai yaptırımların katılaştırılması, siber zorbalığın

azaltılmasında işlevsel konumda olması açısından önem taşımaktadır. Son olarak, kadınların siber mağduriyetleri ve toplumsal cinsiyet arasında ilişki kurularak nicel yönteme dayalı araştırmaların, daha fazla kişiye ulaşarak yapılması konuya netlik kazandırma açısından etkili olacaktır.

KAYNAKLAR

(Bu tez çalışmasında APA 7 atıf sistemi kullanılmıştır.)

- Abınık, N. (2021). *Kadına yönelik siber şiddet ve psikolojik sağlık arasındaki ilişkide olayın ve sosyal medya kimliğinin merkeziliğinin etkisi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Adak, N. (2007). Kadınların ikilemi: İş ve aile yaşamı. *Sosyoloji Dergisi*, (17), 137-152. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sosder/issue/40988/495174>
- Adıgüzel, O., Batur, H. Z. ve Ekşili, N. (2014). Kuşakların değişen yüzü ve Y kuşağı ile ortaya çıkan yeni çalışma tarzı: Mobil yakalılar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(19), 165-182.
- Akan, E. ve Gürhan, N. (2020). Feminizmin e-hali: Dijital feminizm üzerine bir araştırma. *HAFIZA Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 4-22.
- Akça Sümengen, A. ve Akyüz, A. (2020). Lise öğrencilerinin siber zorbalığa maruz kalma durumlarını etkileyen faktörler. *Koç Üniversitesi Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 17(3), 214-221. <http://dx.doi.org/10.5222/HEAD.2020.40222>
- Akdemir, A. (2022). Kadınlara yönelik siber ortamda gerçekleştirilen şiddet fiilleri ve faillerinin tipolojisine yönelik fenomenolojik bir çalışma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 24(1), 387-422. <https://doi.org/10.33717/deuhfd.1089754>
- Akgül, G. (2020). Siber zorbalığın nedenleri üzerine kuramsal açıklamalar. *Gelişim ve Psikoloji Dergisi*, 1(2), 149-167.
- Akpınar, M. E. (2021). Tiktok akımlarının sosyal medyadaki eleştirisi: Twitter üzerinden yapılan eleştirilerin incelenmesi. *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 363-381. <https://doi.org/10.52835/19maysbd.888628>
- Aksan, Y. (2023). Eril gücün kadın bedeni üzerindeki tahakkümü. *Sakarya Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 16-32.
- Aksaray, S. (2011). Siber zorbalık. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(2), 405-432.
- Aksoy, A. ve Vefikuluçay Yılmaz, D. (2019). Bir insan hakları ihlali: Namus cinayetleri. *Researcher Social Science Studies*, 7(1), 1-19.
- Aktaş, G. (2013). Feminist söylemler bağlamında kadın kimliği: Erkek egemen bir toplumda kadın olmak. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1), 53-72.
- Aktepe, E. (2013). Ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyet. *New Symposium Journal*, 51(1), 31-36.
- Akyüz, B. (2019). *Sosyal medya kullanıcılarının siber zorbalık davranışlarının incelenmesi: Bir alan araştırması* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Arel Üniversitesi.
- Alkan, F. ve Öcal, D. (2023). Sosyal medya ortamlarındaki paylaşımlar üzerinden Z kuşağının mahremiyet algısına bakış. *Ekev Akademi Dergisi*, (93), 164-182. <https://doi.org/10.17753/sosekev.1163395>
- Alp, F. (2021). *Z kuşağının sosyal medya kullanım alışkanlıklarının aile içi iletişime etkisi: Sakarya üniversitesi iletişim fakültesi örneği* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi.

- Arar, T. ve Yüksel, İ. (2015). How to manage generation Z in business life. *Journal of Global Economics Management and Business Research*, 4(4), 195-202.
- Arpacı, M. (2020). Pierre Bourdieu'nun sosyolojisinde beden, cinsiyet ve cinsellik. *İmgelem*, 4(6), 245-264.
- Atatanır, H. (2022). İş yaşamında siber zorbalık. *Anasay*, (22), 459-486. <https://doi.org/10.33404/anasay.1160888>
- Avşar, S. (2017). Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında tarihsel rollerini yitiren erkekliğin çöküşü: Küllerinden yeni erkekliğin doğuşu. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 224-241. <https://doi.org/10.21798/kadem.20182365990>
- Aydoğmuş Ördem, Ö. (2020). Kadın bedeni ve biyo-iktidar/biyo-politika söylem düzeni. *Fe Dergi*, 12(2), 32-44. <https://doi.org/10.46655/federgi.842845>.
- Bağrıyanık, E. Ü. (2019). *Sanal zorbalığa maruz kalmanın iş tatmini ve örgütsel bağlılığa etkisini incelemeye yönelik bir araştırma* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Aksaray Üniversitesi.
- Baker, L., Campbell, M., Straatman, A. ve Barreto, E. (2013). Technology-related violence against women. *Learning Network*, (4), 1-4. <https://gbvlearningnetwork.ca/our-work/issuebased-newsletters/issue-4/index.html>
- Bakır, Y. (2020). *Z kuşağı öğrencilerinin girişimcilik eğilimlerinin belirlenmesinde girişimcilik eğitiminin rolü: Nizip ilçesindeki lise öğrencileri üzerine bir araştırma* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Harran Üniversitesi.
- Balcı, C. (2020). *Baby boomers, X, Y ve Z kuşaklarının toplumsal cinsiyet algısının sosyolojik olarak incelenmesi ve karşılaştırılması* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Aydın Üniversitesi.
- Balcı, M. ve Çakır, K. (2022). İnternet ortamında ve sosyal ağlarda işlenen cinsel suçlar. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(2), 201-214. <https://doi.org/10.54699/andhd.1126751>
- Barım, İ. (2021). *Toplumsal cinsiyet bağlamında ötekinin temsil mecrası olarak Tiktok* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Baştürk Akça, E. ve Sayımer, İ. (2017). Siber zorbalık kavramı, türleri ve ilişkili olduğu faktörler: Mevcut araştırmalar üzerinden bir değerlendirme. *Online Academic Journal of Information Technology*, 8(30), 1-19. <https://doi.org/10.5824/1309-1581.2017.5.001.x>
- Baştürk, E. ve Erdem, B. N. (Ed.). (2019). *Dijital medya ve toplumsal cinsiyet* (1. Baskı, s. 20-104) içinde. Literatürk Academia.
- Bayar, B. (2019). *Y kuşağı ve Türkiye’de Y kuşağına ilişkin çalışmalar* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi.
- Bayhan, V. (2020). Z kuşağı lise gençlerinde sosyal medya bağımlılığı ile siber zorbalık ve siber mağduriyet deneyimleri. *İlahiyat Akademi*, (12), 117-144. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ilak/issue/58981/791789>
- Bayoğlu Kına, F. (2020). Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin temelleri üzerine. *Anasay*, (12), 149-164. <https://doi.org/10.33404/anasay.716400>
- Bekmezci, M. (2017). Nesillerin karşılaştırılması ve iş dünyasında Y kuşağına kuramsal bir bakış. *Toros Üniversitesi İİSBF Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7), 101-111.
- Belek Erşen, U. (2015). Farklı sosyal kategorilerden kadınların toplumsal cinsiyet algıları. *Moment Dergi*, 2(2), 184-213. <https://doi.org/10.17572/moment.409692>

- Belsey, B. (2024). Cyberbullying: An emerging threat to the always on generation. <https://billbelsey.com/?p=1827> 10 Şubat 2024 tarihinde alınmıştır.
- Beran, T. N., Rinaldi, C., Bickham, D. S. ve Rich, M. (2012). Evidence for the need to support adolescents dealing with harassment and cyber-harassment: Prevalence, progression, and impact. *School Psychology International*, 33(5), 562-576. <https://doi.org/10.1177/0143034312446976>
- Betts, L. R. (2016). *Cyberbullying: Approaches, consequences and interventions* (1. Baskı). Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/978-1-137-50009-0>
- Bilgili, G. (2012). *Elit bayan sporcular ile spor yapmayan bayan öğrencilerin toplumsal cinsiyet rolleri açısından karşılaştırılması: Türkiye'deki üniversiteler üzerine bir araştırma* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Bilgin, R. (2016). Geleneksel ve modern toplumda kadın bedeni ve cinselliği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(1), 219-244. <https://doi.org/10.18069/fusbed.43256>
- Bingöl, O. (2014). Toplumsal cinsiyet olgusu ve Türkiye'de kadınlık. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, (3), 108-114. <https://doi.org/10.18493/kmusekad.36760>
- Bolat, N. (2022). Kuşak tanımları, özellikleri ve sorunları. *Köklü Değişim Dergisi*, (162), 2-7. <https://kokludegisimdergisi.com/index.php?p=makaleDetay&makale=1498>
- Bourassa, C. A. L. (2012). *Student cyberbullying: Raising awareness for school counselors* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Wisconsin-Stout Üniversitesi.
- Bourdieu, P. (2015). *Eril tahakküm* (2. Baskı). (B. Yılmaz, Çev.). Bağlam Yayıncılık (Orijinal eserin basım tarihi 2002, 1. Baskı).
- Bölükbaş, K. ve Kırık, A. M. (2020). Siber zorbalık bağlamında Twitter fenomenleri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 944-966. <https://doi.org/10.33437/ksusbd.764804>
- Buran, K. ve Bektaş, Ç. (2022). Kadınların toplumsal cinsiyet rol algıları: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Zihniyet ve Araştırmacı Düşünürler Dergisi*, 8(61), 1184-1194. <http://dx.doi.org/10.29228/smryj.63283>
- Burkett, M. (2015). Seks(t) konuşması: Genç yetişkinlerin cinsel mesajlaşmanın zevkleri ve tehlikeleri konusundaki müzakerelerinin niteliksel bir analizi. *Cinsellik ve Kültür: Disiplinlerarası Üç Aylık Bülten*, 19(4), 835-863. <https://doi.org/10.1007/s12119-015-9295-0>
- Butler, J. (2014). Cinsiyet belası: *Feminizm ve kimliğin altüst edilmesi* (4. Baskı). (B. Ertür, Çev.). Metis Yayınları (Orijinal eserin basım tarihi 1999, 2. Baskı).
- Castells, M. (2000). Materials for an exploratory theory of the network society. *British Journal of Sociology*, 51(1), 5-24. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1468-4446.2000.00005.x>
- Cebecioğlu, G. ve Altıparmak, İ. B. (2017). Dijital şiddet: Sosyal paylaşım ağları üzerine bir araştırma. *Sakarya University Journal of Education*, 7(2), 423-431. <https://doi.org/10.19126/suje.305282>
- Cenkseven Önder, F. ve Sarı, M. (2012). İlköğretim öğrencilerinde zorbalık ve okul yaşamı kalitesi. *İlköğretim Online*, 11(4), 897-914.
- Chanter, T. (2022). *Toplumsal cinsiyet* (2. Baskı). (M. Erguvan, Çev.). FOL Kitap (Orijinal eserin basım tarihi 2006, 1. Baskı).
- Coşkun, D. C. (2019). *Z kuşağı mensubu öğrencilerin sosyal medya kullanım alışkanlıkları* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Beykent Üniversitesi.

- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (3. Baskı). SAGE Yayınları.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma deseni nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları* (3. Baskı). (S. B. Demir, Çev.). Eğiten Kitap (Orijinal eserin basım tarihi 2014, 4. Baskı).
- Crosslin, K. ve Crosslin, M. (2014). Cyberbullying at a Texas university a mixed methods approach to examining online aggression. *Texas Public Health Journal*, 66(3), 26-31.
- Çakır, H. ve Azman, A. (2022). Sosyal kuşaklar: Kuşaklar sosyolojisinde metodolojik bir açılım. *İmgelem*, 6(11), 331-350. <https://doi.org/10.53791/imgelem.1150010>
- Çalapokulu, Ç. ve Sarı, A. (2022). Bireylerin bağımlı alışkanlıklarında sosyal medya kullanımı. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 10(2), 892-914.
- Çalışır, G. ve Okur Çakıcı, F. (2015). Toplumsal cinsiyet bağlamında sosyal medyada kurulan benlik inşasının temsili, *Turkish Studies*, 10(10), 267-290. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8525>
- Çankaya, İ. (2011). İlköğretimde akran zorbalığı. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 81-92.
- Çelikkaleli, Ö. ve Avcı, R. (2016). Üniversite öğrencilerinin cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rollerine göre bağlanma biçimlerinin incelenmesi. *Journal of Computer and Education Research*, 4(7), 103-125. <https://doi.org/10.18009/jcer.02509>
- Çıtak, G. ve Yücel, Y. (2022). Kadına el kalkmaz: Peki ya dijital şiddet?. *Meyad Akademi*, 3(2), 162-169.
- Çiftçi, H. (2015). *Lise öğrencilerinin siber zorbalık eğilimlerinin Facebook tutumu ile ilişkisinin incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Marmara Üniversitesi.
- Dalmaç Polat, Z. ve Bayraktar, S. (2016). Ergenlerde siber zorbalık ve siber mağduriyet ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 6(1), 115-132. <https://doi.org/10.13114/MJH.2016119293>
- Delphy, C. (1993). Rethinking sex and gender. *Women's Studies International Forum*, 16(1), 1-9. [https://doi.org/10.1016/0277-5395\(93\)90076-L](https://doi.org/10.1016/0277-5395(93)90076-L)
- Deniz, L. ve Tutgun Ünal, A. (2019). Sosyal medya çağında kuşakların sosyal medya kullanımı ve değerlerine yönelik bir dizi ölçek geliştirme çalışması. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 1025-1057. <https://doi.org/10.26466/opus.557240>
- Dikmen, M. ve Tuncer, M. (2017). Akademisyenlerin siber zorbalığa yönelik algıları ve mücadele etme yöntemleri. *Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (31), 675-686. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/zgefd/issue/47928/606301>
- Dilmaç, B. (2009). Psychological needs as a predictor of cyber bullying: A preliminary report on college students. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 9(3), 1307-1325.
- Dinç Kahraman, S. (2010). Kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik görüşlerinin belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi*, 3(1), 30-35.
- Dinç Kırılı, E. S. (2020). Sosyal medya ortamlarında siber zorbalık: Lise öğrencilerinin siber zorbalık deneyimlerinin incelenmesi. *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 4(1), 24-39.
- Doğan, C. (2022). *Z kuşağında kişilik özelliklerinin girişimcilik eğilimi üzerine etkisi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Ticaret Üniversitesi.
- Dugan, S. (2023). *Spor bilimleri fakültesi öğrencilerinin sosyal medya kullanımı ile siber mağduriyet ve zorbalık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hitit Üniversitesi.

- Duman, M. Z. (2021). Üniversitede okuyan Z kuşağının değişen aile algısı ve aile içi ilişkilerde yaşadığı sorunlar. *Sosyolojik Bağlam Dergisi*, 2(1) 20-36. <https://doi.org/10.52108/2757-5942.2.1.2>
- Dursun, S., Gökçe, A. ve Aytaç, S. (2020). Siber zorbalık: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *International Journal of Social Inquiry*, 13(2), 465-485. <https://doi.org/10.37093/ijsi.837694>
- Ecevit, Y. (2021). *Toplumsal cinsiyet eşitliğinin temel kavramları* (1. Baskı). CEİD Yayınları.
- Ecevit, Y. ve Karkıner, N. (Ed.). (2013). *Toplumsal cinsiyet çalışmaları* (2. Baskı, s. 118-166) içinde. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Ekinci, O. ve Kayapalı Yıldırım, S. (2020). *Siber zorbalık* (1. Baskı). Nobel Yayın.
- Erdur Baker, Ö. ve Kavşut, F. (2007). Akran zorbalığının yeni yüzü: Siber zorbalık. *Eurasian Journal of Educational Research*, (27), 31-42. https://www.researchgate.net/publication/324476306_Akran_Zorbaliginin_Yeni_Yuzu_Siber_Zorbalik_Cyber_Bullying_A_New_Face_of_Peer_Bullying
- Ergüder, E. N. (2019). *Ortaöğretim öğrencilerinin siber zorbalık ve mağduriyet düzeyleri ile internet bağımlılığı ve sosyal medya tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Ergül, D. ve Ziyalar, N. (2022). Cinsel içerikli mesajlaşmanın öteki yüzü: Bakış açısı ve mağduriyet arasındaki ilişki. *Adli Tıp Bülteni*, 27(2), 112-121.
- Erişli, M. (2020). *Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığının siber zorbalık ve siber mağduriyet ile ilişkisi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Haliç Üniversitesi.
- Esen, Y. (2024). *Toplumsallaşma sürecinde cinsiyet rolleri*. https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/70677/mod_resource/content/0/Cinsiyet-Toplumsal%20cinsiyet.pdf 19 Nisan 2024 tarihinde alınmıştır.
- Fırat, M. ve Ayran, G. (2016). Üniversite öğrencileri arasında siber zorbalık. *TAF Prev Med Bull*, 15(4), 322-329. <http://dx.doi.org/10.5455/pmb.1-1450776947>
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E. ve Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education* (8. Baskı). McGraw-Hill Book Company.
- Fuchs, C. (2011). An alternative view of privacy on Facebook. *Information*, 2(1), 140- 165. <https://doi.org/10.3390/info2010140>
- Fuchs, C. (2016). *Sosyal medya eleştirel bir giriş* (1. Baskı). (D. Saraçoğlu ve İ. Kalaycı, Çev.). Notabene Bilişim Yayınları (Orijinal eserin basım tarihi 2014, 1. Baskı).
- Giddens, A. (2012). *Sosyoloji* (1. Baskı). KırmızıYayınları.
- Goffman, E. (2014). *Damga örselenmiş kimliğin idare edilişi üzerine notlar* (1. Baskı). (L. Ünsaldı, Ş. Geniş ve S. N. Ağırnaslı, Çev.). Heretik Yayınları (Orijinal eserin basım tarihi 1963, 1. Baskı).
- Goffman, E. (2018). *Günlük yaşamda benliğin sunumu* (2. Baskı). Metis Yayınları.
- Goslin, D. A. (Ed.). (1969). *Handbook of socialization theory and research* (1. Baskı, s. 213-262). Rand McNally Company.
- Göger, Z. (2021). *Sosyal medyadaki siber zorbalık ve siber zorbalığa karşı tutumlar üzerine bir araştırma: İstanbul ili örneği* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Göker, G. ve Doğan, A. (2011). Ağ toplumunda örgütlenme: Facebook'ta çevrimiçi tekel eylemi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(25), 175-203.

- Gül Ünlü, D., Kuş, O. ve Göksu, O. (2020). Videolarda gerçek hayattaki gibi değilim, rol yapmaktayım: Tiktok kullanıcılarının benlik performansları üzerine bir inceleme. *Intermedia International E-Journal*, 7(12), 115-128. <https://doi.org/10.21645/intermedia.2020.70>
- Gültekin, L., Güneş, G., Ertung, C. ve Şimşek, A. (Ed.). (2013). *Toplumsal cinsiyet ve yansımaları* (1. Baskı, s. 90-100) içinde. Atılım Üniversitesi Yayınları.
- Günbayı, İ. (2024). *Nitel araştırmada veri analizi: Tema analizi, betimsel analiz, içerik analizi ve analitik genelleme*. <https://www.nirvanasosyal.com/h-392-nitel-arastirmada-veri-analizi-tema-analizi-betimsel-analiz-icerik-analizi-ve-analitik-genelleme.html> 24 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- Haylı, R. G. ve Çırak, Y. (2023). Siber zorba olan ve olmayan ergenlerin yordanmasında siber mağduriyet, akran zorbalığı ve karanlık üçlünün rolü. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 420-448. <https://doi.org/10.17679/inuefd.1224522>
- Hekim, H. ve Başbüyük, O. (2013). Siber suçlar ve Türkiye'nin siber güvenlik politikaları. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, 4(2), 135-158.
- İğdeli, F. (2018). *Üniversite öğrencilerinin siber zorbalık, siber mağduriyet ve siber zorbalık duyarlılıklarının çeşitli değişkenler bağlamında incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Eskişehir Anadolu Üniversitesi.
- Jones, L. M., Mitchell, K. J. ve Finkelhor, D. (2013). Online harassment in context: Trends from three youth internet safety surveys (2000, 2005, 2010). *Psychology of Violence*, 3(1), 53-69. <https://doi.org/10.1037/a0030309>
- Kaçar, Ö. (2007). *Toplumsal cinsiyet ve kadının konumu: Türkiye'de yakın zamanlardaki değişimi anlamak* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Kadioğlu, H. (2024). *Evren ve örneklem*. <https://sbf.marmara.edu.tr/dosya/sbf/ders%20notlar%C4%B1/evren%20ve%20%C3%B6rnekleme.pdf> 1 Haziran 2024 tarihinde alınmıştır.
- Kalav, A. (2012). Namus ve toplumsal cinsiyet. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, 2(2), 151-163.
- Kalekin Fishman, D. (2013). Sociology of everyday life. *Current Sociology*, 61(5-6), 714-732. <https://doi.org/10.1177/0011392113482112>
- Kalkavan Bilgin, H. (2023). *Y ve Z kuşağının sosyal medyadaki görsel hikayeciliğinin zaman içindeki değişimi ve arasındaki farklar* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Medipol Üniversitesi.
- Kanbur, A. ve Kanbur, E. (2018). İşyerinde siber zorbalık ölçeğinin türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik sınama çalışması. *Psikoloji Çalışmaları*, 38(2), 237-258. <https://doi.org/10.26650/SP2018-0018>
- Kantar, E. (2023). *Kadına yönelik dijital şiddet: Siber zorbalık* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hitit Üniversitesi.
- Kapil, Y. ve Roy, A. (2014). A critical evaluation of generation Z at workplaces. *International Journal of Social Relevance and Concern*, 2(1), 10-14.
- Kaplan, A. M. ve Haenlein, M. (2010). Users of the world unite: The challenges and opportunities of social media. *Business Horizons*, 53(1), 59-68. <http://dx.doi.org/10.1016/j.bushor.2009.09.003>
- Kara, H. ve Kaçar, M. (2017). Akran zorbalığı ve toplumsal önemi: İki olgu sunumu. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 22(2), 114-118.

- Kara, T. (2016). Gençler neden Snapchat kullanıyor kullanımlar ve doyumlar yaklaşımı üzerinden bir araştırma. *Intermedia International e-Journal Fall*, 3(5), 262-277. <https://doi.org/10.21645/intermedia.2017.14>
- Karaca, B. (2023). *Beliren yetişkinlikte dijital bağımlılık, sosyal onay ihtiyacı, yalnızlık ve siber zorbalık arasındaki ilişkilerin incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi.
- Karaca, M., Mutlu, T. ve Gencer, G. (2021). Siber mağduriyet: Kavramsal bir çalışma. *Anadolu Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1), 177-191.
- Karahisar, T. ve Hayır, C. (2023). Sosyal medya ile değişen mahremiyet: Z kuşağındaki öğrencilerin mahremiyet algısı üzerine bir araştırma. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(1) 157-170. <https://doi.org/10.33437/ksusbd.1144634>
- Karataş, A. (2018). Sosyal medyada kadın gözüyle: Taciz. *Gelecek Vizyonlar Dergisi*, 2(2), 32-38. <https://doi.org/10.29345/futvis.40>
- Karataş, H. (2011). *İlköğretim okullarında zorbalığa yönelik geliştirilen programın etkisinin incelenmesi* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 62-80.
- Kartal, H. ve Bilgin, A. (2007). İlköğretim öğrencilerine yönelik bir zorbalık karşıtı program uygulaması: Okulu zorbalıktan arındırma programı. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3(2), 207-227.
- Kaya, A. (2020). *Ergenlerde siber zorbalık ve mağduriyet durumlarının başa çıkma ve aleksitimi açısından incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi.
- Kaya, B. ve Cenkseven Önder, F. (2022). Türkiye'deki öğrencilerin siber zorbalık türlerinin ve baş etme yöntemlerinin incelenmesi: Bir meta-sentez çalışması. *Humanistic Perspective*, 4(3), 512-528. <https://doi.org/10.47793/hp.1143663>
- Kaya, S. (2022). Sosyal medyada anonim olmanın söylemler üzerindeki etkisinin haber yorumları üzerinden incelenmesi. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, (60), 168-185. <https://doi.org/10.47998/ikad.1067590>
- Kaygısız, E. G. (2020). Şiddetin e-hali: Siber zorbalık. *Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Akademik Dergisi*, (4-5), 161-174. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tihek/issue/59385/852553>
- Kayman, Ş. S. (2017). *İşletmelerde siber zorbalık, duygusal zeka ve üretim karşıtı davranışlar ilişkisi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gebze Teknik Üniversitesi.
- Kestel, M. ve Akbıyık, C. (2016). Siber zorbalığın öğrencilerin akademik, sosyal ve duygusal durumları üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(3), 844-859. <https://doi.org/10.17860/mersinefd.282384>
- Kıldırın, Y. (2019). *Lise öğrencilerinin zorbalıkla baş etme düzeyleri ve zorbalık eğilimi düzeyleri ile bilgisayar oyun bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Maltepe Üniversitesi.
- Kılıç, Ç. (2021). *Understanding generation Z: Their attitudes towards to family, education and social life* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Boğaziçi Üniversitesi.
- Kırteke, S. (2023). *Ergenlerde sosyal beceri, ahlaki çözümleme ve siber zorbalık davranışlarına ilişkin bir model önerisi* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Eskişehir Anadolu Üniversitesi.

- Koçak, Ç. (2017). *Sosyal medya ve mesajlaşma uygulamalarında siber zorbalık davranışlarının araştırılması* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Korkmaz, A. (2016). Siber zorbalık davranışları sergileme ve siber zorbalığa maruz kalma durumlarının karşılaştırılması. *TRT Akademi*, 1(2), 622-639.
- Korkmaz, A. (2016). Siber zorbalık: Fizikselden sanala yeni şiddet. *Kurgu Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Uluslararası Hakemli Dergisi*, 24(2), 74-85.
- Korkmaz, A. ve Başer, M. (2018). Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında ataerkillik ve iktidar ilişkileri. *STED*, 28(1), 71-75. <https://doi.org/10.17942/sted.507660>
- Köksal, Y. ve Özdemir, Ş. (2013). Bir iletişim aracı olarak sosyal medyanın tutundurma karması içerisindeki yeri üzerine bir inceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(1), 323-337.
- Köseoğlu, M. (2018). Kadına yönelik şiddette sosyalleşme süreci ve toplumsal cinsiyet rollerinin etkisinin değerlendirilmesi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 19(42), 77-96.
- Kurt Topraklı, C. ve Mazman, İ. (2020). İnternet aracılığıyla sosyalleşmeye kuşaklar arası bakış. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 4(1), 38-49.
- Kurtuldu, Ö. R. (2018). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadına karşı aile içi şiddetle mücadele kampanyaları; Sabancı vakfı “İş dünyası aile içi şiddete karşı” projesi analizi. *Marmara Üniversitesi Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 97-110. <https://doi.org/10.26695/mukatcad.2018.20>
- Kümbetoğlu, B. (2008). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma* (2. Baskı). Bağlam Yayıncılık.
- Kütükoğlu, E. (2019). *Sosyal medyadaki mahremiyet algısının belirlenmesi: X, Y ve Z kuşakları üzerinde bir araştırma* [Yayınlanmamış Doktora tezi]. Kayseri Erciyes Üniversitesi.
- Lefebvre, H. (2012). *Gündelik hayatın eleştirisi 1* (1. Baskı). (I. Ergüden, Çev.). Sel Yayıncılık (Orijinal eserin basım tarihi 1958, 6. Baskı).
- Leymann, H. (1996). The content and development of mobbing at work. *European Journal of Work And Organizational Psychology*, 5(2), 165-184. <https://doi.org/10.1080/13594329608414853>
- Mannheim, K. (2008). *Essays on the sociology of knowledge* (1. Baskı, s. 279-323) içinde. Routledge-Kegan Paul.
- Marshall, G. (2005). *Sosyoloji sözlüğü* (2. Baskı). (O. Akınhay ve D. Kömürcü, Çev.). Bilim ve Sanat Yayınevi (Orijinal eserin basım tarihi 1998, 2. Baskı).
- McGlynn, C. ve Rackley, E. (2017). Image-based sexual abuse. *Oxford Journal of Legal Studies*, 37(3), 534-561.
- Oğuz Özgür, H. ve Özkul, M. (2022). Risk toplumunda kuşakların yeni şiddet deneyimi: Dijital şiddet. *Turkish Studies*, 17(3), 551-568. <https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.62045>
- Oğuz Özgür, H. ve Özkul, M. (2023). Dijital şiddetle mücadele yöntemlerine dair bir araştırma. *Neşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 13(3), 1541-1560. <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1276460>
- Ökten, Ş. (2009). Toplumsal cinsiyet ve iktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin toplumsal cinsiyet düzeni. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 302-312.
- Özdemir, C. (2001). Kimlik ve söylem. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 107-122.

- Özdemir, H. (2019). Toplumsal cinsiyet perspektifinde erkeklik ve kadınlık algısı: Bir alan araştırması. *Asya Studies*, 4(10), 90-107. <https://doi.org/10.31455/asya.612384>
- Özdemir, M. ve Akar, F. (2011). Lise öğrencilerinin siber-zorbalığa ilişkin görüşlerinin bazı değişkenler bakımından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17(4), 605-626.
- Özdemir, Ş. (2021). Sosyal medya çağında kuşakların medya kullanım alışkanlıklarının incelenmesi. *İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi*, 9(20), 281-308.
- Özdiñer Arslan, S. ve Savaşer, S. (2009). Okulda zorbalık. *Milli Eğitim Dergisi*, 39(184), 218-227.
- Özer Öksüzöğlü, T. (2021). Kadınlara yönelik siber zorbalık durumları ve önlem çalışmaları. *European Journal of Educational and Social Sciences*, 6(1), 67-75.
- Özer, N. ve Şad, S. N. (2021). Lise öğrencilerinde siber zorbalık, siber mağduriyet ve okul tükenmişliği. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(229), 393-417.
- Parlak Yorgancı, D. (2018) Çocukların sosyal medya kullanımlarına yönelik yetişkin tutumları üzerine nitel bir inceleme. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 3(5), 182-202.
- Patchin, J. W. ve Hinduja, S. (2006). Bullies move beyond the schoolyard a preliminary look at cyberbullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(2), 148-169. <https://doi.org/10.1177/1541204006286288>
- Peker, A. (2014). Ergenlerin siber zorbalıkla başa çıkma davranışlarının cinsiyet ve sınıf düzeyi açısından incelenmesi. *Çevrimiçi Teknoloji Bağımlılığı ve Siber Zorbalık Dergisi*, 1(1), 18-32.
- Pew Research Center. (2024). *Online harassment*. <https://qoo.gl/qf7atq> 22 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- Polat, F. Y. (2022). *Dijital medya döneminde siber zorbalık ve siber mağduriyet* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi.
- Sarışın, M. (2022). Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin yeni yüzü: Dijital şiddet. *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 257-285. <https://doi.org/10.21798/kadem.2022.118>
- Scully, D. (2014). *Tecavüz: Cinsel şiddeti anlamak* (2. Baskı). (Ş. Tekeli ve L. Aytekin, Çev.). Metis Yayınları (Orijinal eserin basım tarihi 1994, 1. Baskı).
- Shariff, S. (2005). Cyber-dilemmas in the new millennium: School obligations to provide student safety in a virtual school environment. *McGill Journal of Education*, 40(3), 457-477.
- Sili Kalem, A. (2022). Gündelik hayatın dijitalleşmesi karşısında sosyoloji. *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 6(2), 95-102.
- Sipahi, E. (2019). *Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık ve akran zorbalığı eğilimlerinin örgütsel yabancılaşma ve örgütsel güven algılarına etkilerinin incelenmesi: Ankara ili örneği* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. İstanbul Gelişim Üniversitesi.
- Smith, P. K. ve Ananiadou, K. (2003). The nature of school bullying and the effectiveness of school-based interventions. *Journal of Applied Psychoanalytic Studies*, 5(2), 189-209.
- Sönmez, F. (2016). *Sosyal medyanın, Z kuşağı tüketicilerinin satın alma davranışları üzerindeki etkisi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Celal Bayar Üniversitesi.
- Sultana, A. ve Altay, S. (2019). Ataerkillik ve kadının ikincilliği: Kuramsal bir analiz. *e-Şarkiyat İlmi Araştırmalar Dergisi*, 11(1), 417-427.
- Şahin, M. (2019). Kültür aktarımında toplumsal cinsiyetin rolü. *Akademik Hassasiyetler*, 6(11), 233-249.

- Şahin, M., Sarı, S. V., Özer, Ö. ve Er, S. H. (2010). Lise öğrencilerinin siber zorba davranışlarda bulunma ve maruz kalma durumlarına ilişkin görüşleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (21), 257-270. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sufesosbil/issue/11416/136365>
- Şentürk Dizman, Z. (2023). Sosyal medyada kadınlara yönelik siber zorbalık. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 58(1), 55-71. <http://doi.org/10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.23.01.2023>
- Şimşek, E. (2023). *Dijital mahremiyet: Z kuşağının mahremiyet algısının, benlik sunumu inşasındaki rolüne ilişkin bir analiz* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi.
- Şimşek, G. (2019). *Z kuşağının kişilik özellikleri ve kariyer değerlerinin incelenmesi: Beykent üniversitesi öğrencileri örneği* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Beykent Üniversitesi.
- Tam, M. S. (2022). Z kuşağının Tiktok kullanım pratikleri ve motivasyonları. *Yeni Medya*, (13), 148-167. <https://doi.org/10.55609/yenimedya.1163922>
- Tamer, N. (2014). *Ergenlerin teknolojik zorbalık algıları ve buna yönelik teknolojik zorbalık farkındalığı eğitimi: Pilot uygulama* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Bahçeşehir Üniversitesi.
- Taştekin, E. ve Bayhan, P. (2018). Ergenler arasındaki siber zorbalığın ve mağduriyetin incelenmesi. *Online Journal of Technology Addiction and Cyberbullying*, 5(2), 21-45.
- Tatlıhoğlu, S. S. (2021). Öğrenmeye sosyal-bilişsel bir bakış: Albert Bandura. *Sosyoloji Notları*, 5(1), 15-30.
- Tekin, N. ve Demirel Değirmenci, S. (2022). Ataerkil kültürde kadın, erkek ve toplum ilişkisi. *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, (12), 187-198. <https://doi.org/10.13114/MJH.2022.581>
- Tekindal, M. ve Uğuz Arsu, Ş. (2020). Nitel araştırma yöntemi olarak fenomenolojik yaklaşımın kapsamı ve sürecine yönelik bir derleme. *Ufuk Ötesi Bilim Dergisi*, 20(1), 153-172.
- Ticimax. (2024). *En çok kullanılan sosyal medya platformları*. <https://www.ticimax.com/blog/en-populer-sosyal-medya-platformlari> 12 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- Toprak, Y. ve Bozbayındır, F. (2022). İlköğretim öğretmenlerinin siber zorbalık algılarının incelenmesi: Siirt örneği. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 72-85. <https://doi.org/10.53586/susbid.1199345>
- Toruntay, H. (2011). *Takım rolleri çalışması: X ve Y kuşağı üzerinde karşılaştırmalı bir araştırma* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Turan, S. G. (2021). İşyerinde siber zorbalık üzerine bir inceleme. *Journal of Organizational Behavior Review*, 3(1), 113-120.
- Turner, B. S. (2011). *Tıbbi güç ve toplumsal bilgi* (1. Baskı). (Ü. Tatlıcan, Çev.). Sentez Yayıncılık (Orijinal eserin basım tarihi 2007, 2. Baskı).
- Tursun, M. ve Göngen, M. A. (2024). Z kuşağı ile ebeveynleri arasındaki iletişim sorunları. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 23(1) 70-90. <https://doi.org/10.21547/jss.1403580>
- Tutgun Ünal, A. (2015). *Sosyal medya bağımlılığı: Üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. İstanbul Marmara Üniversitesi.
- Tutgun Ünal, A. ve Deniz, L. (2020). Sosyal medya kuşaklarının sosyal medya kullanım seviyeleri ve tercihleri. *OPUS International Journal of Society Researches*, 15(22), 1289-1319. <https://doi.org/10.26466/opus.626283>

- Türk Barolar Birliği. (2024). *Toplumsal cinsiyet*. https://ihem.barobirlik.org.tr/Contents/Upload/4--Toplumsal-Cinsiyet_mjntrzf.mmq.pdf 26 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- Türk, B. ve Şenyuva, G. (2021). Şiddet sarmalı içinden siber zorbalık: Bir gözden geçirme. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (10), 462-479. <https://doi.org/10.21733/ibad.901032>
- Uludaşdemir, D. (2017). *12-17 yaş arası adölesanların siber zorbalık deneyimleri ve ebeveynlerin siber zorbalık konusundaki farkındalık durumlarının incelenmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Uysal, H. ve Dinçer, Ç. (2012). Okul öncesi dönemde akran zorbalığı. *Kurumsal Eğitimbilim Dergisi*, 5(4), 468-483.
- Ünlü, S. (Ed.). (2013). *Sosyal psikoloji 1* (3. Baskı, s. 124-144) içinde. Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (35), 29-56. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusoskon/issue/9517/118909>
- Walby, S. (1989). Theorising patriarchy. *SAGE*, 23(2), 213-234.
- West, J. (2024). *Cyber violence against women*. <https://www.bwss.org/wp-content/uploads/2014/05/CyberVAWReportJessicaWest.pdf> 15 Mart 2024 tarihinde alınmıştır.
- Willard, N. E. (2007). *Cyberbullying and cyberthreats: Responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress* (2. Baskı, s. 5-16) içinde. Research Press.
- Woodlock, D. (2017). The abuse of technology in domestic violence and stalking. *Violence Against Women*, 23(5), 584-602. <http://doi.org/10.1177/1077801216646277>
- Yağmurlu, A. (2011). Kamu yönetiminde halkla ilişkiler ve sosyal medya. *Selçuk İletişim*, 7(1), 5-15. <https://doi.org/10.18094/si.57021>
- Yaman Öztürk, M. (2012). Ataerkil kapitalist toplumda kadının bedeni. *Toplum ve Hekim*, 27(4), 274-281.
- Yaman, E. ve Peker, A. (2012). Ergenlerin siber zorbalık ve siber mağduriyete ilişkin algıları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3), 819-833.
- Yanık, A. (2016). Yeni medya nedir ne değildir. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(45), 898-910.
- Yavuz Çakır, K. (2023). *Siber zorbalık ve Tiktok: Lise öğrencileri üzerine bir alan araştırması* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Konya Selçuk Üniversitesi.
- Yıldırım, E. (2019). *Sosyal medyada kadınlara yönelik dijital şiddet* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Yıldız, C., Çekmez, E. ve Bütünler, A. Ö. (2012). Fenomenografik araştırma yöntemi. *Necatibey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi*, 6(2), 77-102.
- Yıldız, F. ve Özarslan, Z. (2022). Kadınların deneyimlerinden dijital flört şiddetine bakmak. *Etkileşim*, (9), 72-101. <https://doi.org/10.32739/etkilesim.2022.5.9.156>
- Yıldızcaç, B. ve Demir, F. (2021). Siber zorbalık üzerine nitel bir çalışma. *Sosyal Sağlık Dergisi*, 1(1), 116-139.
- Yılmaz, B. A. ve Polat, E. (2023). Toplumsal cinsiyet normlarının sosyal medya gönderilerinin içeriği üzerindeki etkisi: Karma yöntemli bir çalışma. *Kültür Araştırmaları Dergisi*, (19), 1-22. <https://doi.org/10.46250/kulturder.1328294>

- Yılmaz, H. S. (2020). *Üniversite öğrencileri arasındaki partner siber şiddetinin değerlendirilmesi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ege Üniversitesi.
- Yurdakul, Y. (2020). *Siber zorbalık farkındalık programının ergenlerin siber zorbalığa ilişkin farkındalıklarına ve siber zorbalıkla baş etme becerilerine etkisinin incelenmesi* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Yüksekbilgili, Z. (2013). Türk tipi Y kuşağı. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(45), 342-353.
- Zeybekoğlu, Ö. (2010). Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında Türk toplumunun erkeklik algısı. *Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 3(1), 1-14.

EKLER

EK 1 Araştırma Soruları

Görüşme esnasında katılımcılara öncelikle demografik bilgilerini içeren dört soru, daha sonra araştırma problemine yönelik on iki soru yöneltilecektir. Araştırma sorularına aşağıda yer verilmiştir:

1. Kaç yaşındasınız?
2. Eğitim durumunuz nedir?
3. Mesleğiniz nedir?
4. Medeni durumunuz nedir?
5. Sosyal medya kullanıyor musunuz? Eğer kullanıyorsanız günün kaç saatini burada geçirirsiniz?
6. Siber zorbalığa maruz kalmadan önce günün kaç saatini sosyal medyada geçirirdiniz?
7. Sosyal medya uygulamalarından en sık hangisini kullanırsınız?
8. Nasıl bir siber zorbalık deneyimi yaşadınız? Anlatabilir misiniz?
9. Siber zorbalık sizin için ne anlam ifade etmektedir? (Ne gibi duygular uyandırmaktadır?)
10. Siber zorbalığı en çok deneyimlediğiniz sosyal medya uygulaması nedir?
11. Yaşadığınız siber zorbalık deneyimi esnasında ya da sonrasında ailenizle olan ilişkilerinizin uğradığı değişiklik nedir? İlişkinizi nasıl etkiledi?
12. Yaşadığınız siber zorbalık deneyimi esnasında ya da sonrasında arkadaşlarınızla olan ilişkileriniz nasıl bir değişikliğe uğradı?
13. Yaşadığınız siber zorbalık deneyimi esnasında ya da sonrasında bu durum okul bağlamındaki derslerinizi nasıl etkiledi?
14. Yaşadığınız siber zorbalık deneyimi esnasında ya da sonrasında sosyal aktivitelere (toplantılar, partiler vb.) veya topluluğun bulunduğu alanlara katılırken nasıl hissettiniz?
15. Siber zorbalık deneyimi sonrasında sosyal medya üzerinden kurduğunuz ilişkilerde, yaptığınız paylaşımlarda bir değişiklik oldu mu? Neler hissettiniz?
16. Siber zorbalığa maruz kaldığınızda neler yaptınız?
17. Sizce siber zorbalığa uğrama sebebiniz nedir?

EK 2 Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

Değerli katılımcı,

Sizi yüksek lisans kapsamında yaptığım araştırmama davet ediyorum. Araştırma, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı'nda yüksek lisans öğrencisi olan Zeynep Küçükyakıcı tarafından gerçekleştirilecektir. Çalışmanın, siber zorbalık deneyimi yaşayan 20 kadın ile yapılması planlanmaktadır. Bu araştırmaya katılmak gönüllülük esasına dayanmakta olup, sizden istenilen, araştırmada size hitap edebilmek için isminizi söylemeniz ve görüşmeyi kendi rızanızla onayladığınızı dair belge sonuna imza atmanızdır. Araştırma boyunca kullanılacak materyaller için sizden maddi bir karşılık beklenmemektedir. Görüşmelerde size, siber zorbalık deneyiminin hayatınıza olan etkilerini anlamaya yönelik oluşturulmuş 17 soru sorulacak olup, sizden istenilen, sorulara içtenlikle yanıt vermenizdir. Görüşmeler, sadece araştırmacı ve katılımcı ile yalnız yapılacak olup, görüşmelerin zaman dilimi sizin uygun olduğunuz tarihte ve yeri ise kendinizi rahat, güvende hissedeceğiniz sizin seçtiğiniz ortamlarda (kafe, park, kütüphane ve diğerleri) yaklaşık 30-40 dakika olarak **yüz yüze** gerçekleştirilecek ve ses kaydı altına alınacaktır. Bu kayıtlar, sadece araştırmacı tarafından dinlenecek olup, araştırmacının amacına ulaşabilmek için kullanılacak ve kayıtlar doğrudan bir yerde paylaşılmayacaktır. Bu ses kayıtları, araştırma sonunda silinecek ve **gizlilik ilkesine** uygun olarak hareket edilecektir. Görüşme ve sorular ile ilgili aklınıza takılan ya da detaylandırmamı istediğiniz noktalarda açıklanması için bana talepte bulunabilirsiniz. Son olarak, görüşmenin herhangi bir aşamasında sizi rahatsız eden bir durum olduğunda, görüşmeyi sonlandırma hakkınızın olduğunu bilmeniz bizim için önemlidir. Bu bahsedilenler, bu tarz görüşmelerde oluşacak olası problemleri önlemek için tedbir niteliğinde oluşturulmuştur, farklı bir durum ile karşılaşıldığında araştırmacı tarafından çözüme kavuşturulacaktır. Bu araştırma Abant İzzet Baysal Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır. Araştırmaya katılımınızla ilgili herhangi bir şikâyetiniz varsa Sosyal Psikoloji Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Hamit COŞKU

anlatılabilirsiniz. Araştırmanın içeriğine dair bilgiler aşağıda yer almaktadır.

Bilimsel alanda gerçekleştirilen bu çalışmanın adı Z kuşağındaki kadınların maruz kaldığı siber zorbalık deneyimleri ve mağduriyetlerinin günlük yaşantılarına olan etkisidir. Bilindiği gibi, son dönemlerde sosyal medya uygulamalarının yaygınlaşmasıyla şiddet olgusu da sanal ortamlarda kendini siber zorbalık adı altında yeniden var etmiştir. O halde siber zorbalık bir kişinin sanal uygulamalar aracılığıyla başkasının hesabına sızması, onun kişisel bilgileri aracılığıyla onu tehdit etmesi, kişisel bilgilerini kullanarak cinsel, ekonomik, psikolojik anlamda istismar etmesi gibi zarar verici eylemleri içeren şiddet türüdür. Özellikle Z kuşağının sosyal medyada daha aktif olması sebebiyle bu mecralarda uygulanan şiddete maruz kalma ihtimali söz konusudur. Dolayısıyla, bu çalışmanın amacı, siber zorbalık olgusunu kadınların nasıl deneyimlediğini, hayatını nasıl etkilediğini anlamak ve siber zorbalık hakkında farkındalık yaratarak, bunu en aza indirmektir.

Yukarıda yer alan araştırmanın konusunu, amacını ve yapmam gerekenleri içeren bilgileri okudum ve anladım. Araştırma ile ilgili tüm bilgilerle birlikte, araştırmanın olası dezavantajları ve faydaları, araştırmaya dair detaylı bilgiler ve kişisel bilgilerimin gizli tutulacağı görüşme öncesinde verilen yazılı bilgilerin dışında sözlü olarak da araştırmacı Zeynep Küçükşakıcı tarafından bana bildirildi. Bu bağlamda kişisel bilgilerimin özenle korunacağına inanıyorum.

Tüm bunlar dahilinde araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Araştırmacının iletişim bilgileri

Katılımcı

İmza

Tarih

Yer

Araştırmama katıldığınız için teşekkürlerimi sunuyorum.

ONAM FORMU

Araştırmanın Adı: Z Kuşağı Kadınlarının Karşılaştıkları Siber Zorbalık Deneyimleri Ve Gündelik Yaşamlarına Olan Etkilerinin Toplumsal Cinsiyet Bağlamında İncelenmesi: Bolu İli Örneği.

	Evet	Hayır
Bilgilendirme Formunu okudunuz mu?	☐	☐
Araştırma projesi size sözlü olarak da anlatıldı mı?	☐	☐
Size araştırmayla ilgili soru sorma, tartışma fırsatı tanındı mı?	☐	☐
Sorduğunuz tüm sorulara tatmin edici yanıtlar alabildiniz mi?	☐	☐
Araştırma hakkında yeterli bilgi aldınız mı?	☐	☐
Herhangi bir zamanda herhangi bir nedenle ya da neden göstermeksizin araştırmadan çekilme hakkına sahip olduğunuzu anladınız mı?	☐	☐
Araştırma sonuçlarının uygun bir yolla yayınlanacağına katılıyor musunuz?	☐	☐
Yukarıdaki soruların yanıtları size kim tarafından açıklandı? <i>Lütfen ismini yazınız</i>		

İmza:

Tarih: